

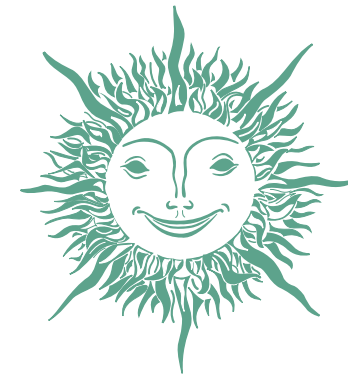
**ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ
ΕΝ ΚΑΙΡΩ ΠΑΝΩΗΜΙΑΣ (COVID-19):
ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ**

ΜΑΪΟΣ 2021

The background of the lower half of the page is a solid teal color. It is populated with numerous white, stylized representations of COVID-19 virus particles. These particles are spherical with a textured surface and feature several protruding, spike-like structures (spikes) of varying lengths and thicknesses. The particles are scattered across the teal field, with some appearing larger and more detailed than others, creating a sense of depth and movement.

**ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ
ΕΝ ΚΑΙΡΩ ΠΑΝΩΗΜΙΑΣ (COVID-19):
ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ**

CYPRVS AETERNA

**ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ
ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ**

Πολιτισμός και Αθλητισμός εν Καιρώ Πανδημίας (COVID-19): Προκλήσεις και Ενέργειες

Έκδοση Γραφείου Προέδρου Βουλής των Αντιπροσώπων

Εποπτεία - συντονισμός
Μαρίνα Τυμβίου - Χριστιάνα Αγαπίου

Έρευνα και σύνταξη κειμένων
Συνεργάτες Γραφείου Προέδρου Βουλής

Εκδοτική επιμέλεια
Ανθή Τοφαρή, Διευθύντρια Υπηρεσίας Ερευνών, Μελετών και Εκδόσεων
Αντρέας Παπαγιάννης, Λειτουργός Ερευνών, Μελετών και Εκδόσεων Α΄
Σοφία Παπαδοπούλου, Λειτουργός Ερευνών, Μελετών και Εκδόσεων

Γραφιστικός σχεδιασμός
Άννα Φωτιάδου

Εκτύπωση
Τυπογραφείο Κυπριακής Δημοκρατίας

ISBN: 978-9963-39-098-4 (έντυπη)
ISBN: 978-9963-39-099-1 (ηλεκτρονική)

Βουλή των Αντιπροσώπων
Λεωφόρος Τζαβάλ Νεχρού, 1402 Λευκωσία, Κύπρος
τηλέφωνο: +357 22407300, φαξ: +357 22677203
vouli@parliament.cy, www.parliament.cy
Λευκωσία, 2021

Περιεχόμενα

Πρόλογος	7
Εισαγωγή: Πολιτισμός και αθλητισμός σε κρίση (Μαρίνα Τυμβίου)	11
Μέρος Α΄: Πολιτισμός	
Η έννοια του όρου «πολιτισμός» (Αγγελίνα Γεωργίου - Νίκη Αργυρού)	16
Παράπλευρες απώλειες στον χώρο του μεταπανδημικού πολιτισμού: Γνωστές και άγνωστες πτυχές (Διόνυσος Αλεξίου)	20
Το θέατρο της Κύπρου (Κωνσταντίνα Αχιλλέως)	28
Το θέατρο της Κύπρου και η πανδημία (Ιωάννα Στυλιανού)	30
Μέρος Β΄: Αθλητισμός	
Η έννοια του όρου «αθλητισμός» (Κωνσταντίνος Κωνσταντίνου)	34
Ο αθλητισμός στην Κύπρο στην προπανδημική περίοδο (Κωνσταντίνος Κωνσταντίνου)	36
Οι επιπτώσεις της πανδημίας στον τομέα του αθλητισμού (Έλυα Παλάτου - Αντρεα Κώστα)	40
Μέρος Γ΄: Οι άλλες χώρες και το παράδειγμα της Κύπρου	
Το πλήγμα της παγκόσμιας πολιτιστικής δραστηριότητας από την πανδημία και η διαχείρισή του από άλλες χώρες (Ευρυδίκη Νικολάου - Γκέλια Χαραλάμπους)	48
Πρακτικές εφαρμογές στήριξης: Το παράδειγμα της Κύπρου (Αντρεα Κώστα - Ρεβέκκα Σιααπάν)	54
Κορωνοϊός: Βουλή των Αντιπροσώπων και κοινοβουλευτικά κόμματα (Παναγιώτα Ναζίρη - Μαρίνα Τυμβίου)	59
Εισηγήσεις για ενέργειες και μέτρα (Αγγελίνα Γεωργίου - Νίκη Αργυρού)	78
Αρκτικόλεξα	83
Βιβλιογραφία	84

Πρόλογος

Η πανδημία της νόσου του κορωνοϊού για έναν και πλέον χρόνο συνεχίζει να κρατά όμηρο τον πλανήτη. Τόσο στον τόπο μας όσο και ανά το παγκόσμιο ολοένα και περισσότεροι συνάνθρωποί μας ανεξαρτήτως ηλικίας νοσούν, νοσηλεύονται και ενίοτε χάνουν τη μάχη με τον COVID-19. Οι αντοχές των συστημάτων υγείας δοκιμάζονται και το ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό καταβάλλει υπεράνθρωπες προσπάθειες στην πρώτη γραμμή ίσως της μεγαλύτερης συλλογικής πρόκλησης για το ανθρώπινο είδος.

Πλέον δε μιλούμε αποκλειστικά για μια υγειονομική κρίση· πέρα από τις προειρημένες και πολυαναλυμένες άμεσες επιπτώσεις στην παγκόσμια υγεία, η ολική ανατροπή της φυσιολογικής ανθρώπινης δραστηριότητας, οι εγκλεισμοί, οι περιορισμοί στις μετακινήσεις, η απαγόρευση στις συναθροίσεις έχουν τα δικά τους έμμεσα και άμεσα θύματα: την οικονομία, την κοινωνία, την παιδεία, τον πολιτισμό, τον αθλητισμό κ.ά.

Ο εκτροχιασμός των κοινωνικών δραστηριοτήτων έχει επιφέρει δυσμενείς υλικές, αλλά και ψυχοσωματικές συνέπειες στον παγκόσμιο πληθυσμό. Τα αυτονόητα δεν είναι πλέον δεδομένα και ο άνθρωπος διάγει μια πραγματικότητα τόσο καινούρια όσο και ξένη προς όλα όσα χαρακτήριζαν τη ζωή του τα τελευταία χρόνια.

Ιδιαίτερα οι νέοι μας εδώ και μήνες στερούνται βασικά στοιχεία που θα έπρεπε να χαρακτηρίζουν την καθημερινότητά τους. Η κοινωνική συναναστροφή, το θέατρο, η μουσική, ο κινηματογράφος, η άθληση, ομαδική και ατομική, η διεξαγωγή τοπικών και διεθνών αθλητικών διοργανώσεων και πρωταθλημάτων είτε τελούν υπό αναστολή είτε λειτουργούν με αυστηρούς περιορισμούς.

Κρίνοντας την προσέγγιση αυτή, εάν ανατρέξουμε στην ιστορία μας, διδασκόμαστε ότι σε περιόδους κρίσεων, αντιθέτως του τι γίνεται σήμερα, η στροφή στον πολιτισμό και τον αθλητισμό αποτελούσε διέξοδο για τον άνθρωπο. Στην αρχαία Ελλάδα οι Ολυμπιακοί Αγώνες, τα Πύθια, τα Ίσθια και άλλες σημαντικές πολιτιστικές και θρησκευτικές εκδηλώσεις όχι μόνο δεν αναβάλλονταν, αλλά αντίθετα την περίοδο της τέλεσής τους σταματούσαν ακόμα και οι πολεμικές εχθροπραξίες. Ο πολιτισμός και ο αθλητισμός κρίνονταν ως υπέρτεροι της όποιας κρίσης. Χρησίμευαν ως καταφύγιο που επέτρεπε στον άνθρωπο να βρίσκει τη δύναμη να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις της εποχής, ως φάρμακο που θεράπευε το πνεύμα και το σώμα, ώστε να αντέξει και να συνεχίσει τον αγώνα του.

Επομένως, στο πλαίσιο της προσπάθειας για αντιμετώπιση της πανδημίας αποτελεί ανάγκη και όχι πολυτέλεια η αναζωογόνηση της πολιτιστικής και αθλητικής δραστηριότητας. Η ενδυνάμωσή τους θα έπρεπε να αποτελεί μέρος της λύσης και όχι του προβλήματος.

Ήδη οι φορείς του πολιτιστικού χώρου βρίσκουν τρόπους να μας καταστήσουν κοινωνούς της δημιουργίας τους ακόμα και στις ιδιαίτερες αυτές συνθήκες. Η χρήση της εικονικής πραγματικότητας, η τηλεόραση, το διαδίκτυο, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι μερικά από τα εργαλεία που χρησιμοποιεί ο αθλητισμός, ο κινηματογράφος, το θέατρο, η μουσική, οι καλλιτέχνες, ακόμη και τα μουσεία και οι αρχαιολογικοί χώροι, ώστε να μείνουν σε επαφή με τη ζωοδότρια δύναμή τους: τον κόσμο τους.

Όλα τα πιο πάνω παρουσιάζονται αναλυτικά στα δώδεκα άρθρα της ανά χείρας έκδοσης, με περαιτέρω εισηγήσεις αντιμετώπισης της κρίσης, τόσο από τους συντάκτες τους όσο και από τα κοινοβουλευτικά μας κόμματα, ώστε να συνεχίσει απρόσκοπτα η πολιτιστική δημιουργία με πολλαπλά οφέλη για τους ίδιους τους δημιουργούς, αλλά και για την κοινωνία ολόκληρη.

Συναφώς, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά όλους τους επιστημονικούς συνεργάτες του Γραφείου μου για την έρευνα και σύνταξη των κειμένων της έκδοσης. Ελπίζω ότι οι πληροφορίες και οι εισηγήσεις τους θα τύχουν της ανάλογης αξιοποίησης από τους αρμόδιους φορείς της Δημοκρατίας, ώστε να φτάσουμε ακόμα πιο κοντά στο τέλος της δοκιμασίας αυτής με τον ταχύτερο και ομαλότερο τρόπο.

Αδάμος Αδάμου

Πρόεδρος Βουλής των Αντιπροσώπων

Εισαγωγή: Πολιτισμός και αθλητισμός σε κρίση

Η ανθρωπότητα μαστίζεται από επιδημίες και πανδημίες εδώ και χιλιάδες χρόνια. Φυσικά, κάθε μια από αυτές εντάσσεται σε διαφορετικό ιστορικό, κοινωνικό και επιστημονικό πλαίσιο. Στις σύγχρονες ανεπτυγμένες κοινωνίες λόγω της καλής υγιεινής, των εμβολίων και των αντιβιοτικών εθεωρείτο πως οι επιδημίες και κυρίως οι πανδημίες ανήκαν οριστικά στο παρελθόν. Εξάλλου, εδώ και χρόνια τόσο ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (Π.Ο.Υ.) όσο και τα ανεπτυγμένα κράτη δαπανούσαν μεγάλα χρηματικά ποσά στην προετοιμασία για μια πιθανή πανδημία και στους κατάλληλους τρόπους αντιμετώπισής της. Παρ' όλα αυτά, κάτι τέτοιο δε συνέβη. Αντιθέτως, όπως αποδείχθηκε, η πανδημία δεν μπορεί να αποφευχθεί. Από τα τέλη του 2019 η ανθρωπότητα είναι αντιμέτωπη με τη σύγχρονη πανδημία της νόσου του κορωνοϊού (COVID-19) και ακόμα δεν είναι σαφές πότε η πανδημία αυτή θα αποτελέσει παρελθόν.

Στην Κύπρο τα πρώτα μέτρα ενάντια στον κορωνοϊό λήφθηκαν τον Μάρτιο του 2020. Το νησί μας, όπως και όλη η υφήλιος, κλήθηκε να αντεπεξέλθει στη νέα πραγματικότητα, η οποία άλλαξε τα δεδομένα σε όλους τους τομείς της ζωής. Η Βουλή των Αντιπροσώπων και το Γραφείο του Προέδρου της Βουλής των Αντιπροσώπων εξέδωσαν στις αρχές του 2021 μία έρευνα με τίτλο «Οι επιπτώσεις του Κορωνοϊού στη ζωή μας», με επίκεντρο τους τομείς της κοινωνίας, της παιδείας, της ανάπτυξης, του εμπορίου, της εργασίας, της οικονομίας, του περιβάλλοντος και της γεωργίας, των μεταφορών και του εμπορίου, καθώς και των μέσων μαζικής ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε.). Σκοπός της εργασίας εκείνης ήταν μια σύντομη ανάλυση των δεδομένων και της κατάστασης που έχει προκύψει με την πανδημία του κορωνοϊού με επίκεντρο το παράδειγμα της Κύπρου όσον αφορά στα μέτρα και τις πολιτικές που εφάρμοσε μέχρι στιγμής, συγκρίνοντάς τα την ίδια στιγμή με παραδείγματα άλλων χωρών.

Η παρούσα έρευνα είναι εξ ολοκλήρου αφιερωμένη στους τομείς του πολιτισμού και του αθλητισμού, δυο τομείς που, αν και προσφέρουν τέρψη, εργοδοτούν κόσμο και συμβάλλουν στην ανάπτυξη, έχουν πληγεί κατά κόρον από την πανδημία. Επομένως, χρήζουν στήριξης από το κράτος, την κοινωνία, τους πολίτες. Δυστυχώς, σήμερα πολλοί καλλιτέχνες βρίσκονται σε καθεστώς ανεργίας, τα επιδόματα δεν επαρκούν και είναι αβέβαιο πότε και πώς ο καλλιτεχνικός κόσμος θα μπορέσει να επαναλειτουργήσει όπως παλιά. Παράλληλα, ο αθλητισμός υπολείπεται, πρωταθλήματα έχουν ακυρωθεί, οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2020 έχουν μεταφερθεί έναν χρόνο αργότερα, συμφωνίες έχουν παγώσει, κέντρα εκγύμνασης έμειναν κλειστά για μήνες και αθλητές και άλλοι αθλούμενοι παρέμειναν χωρίς προπόνηση για καιρό.

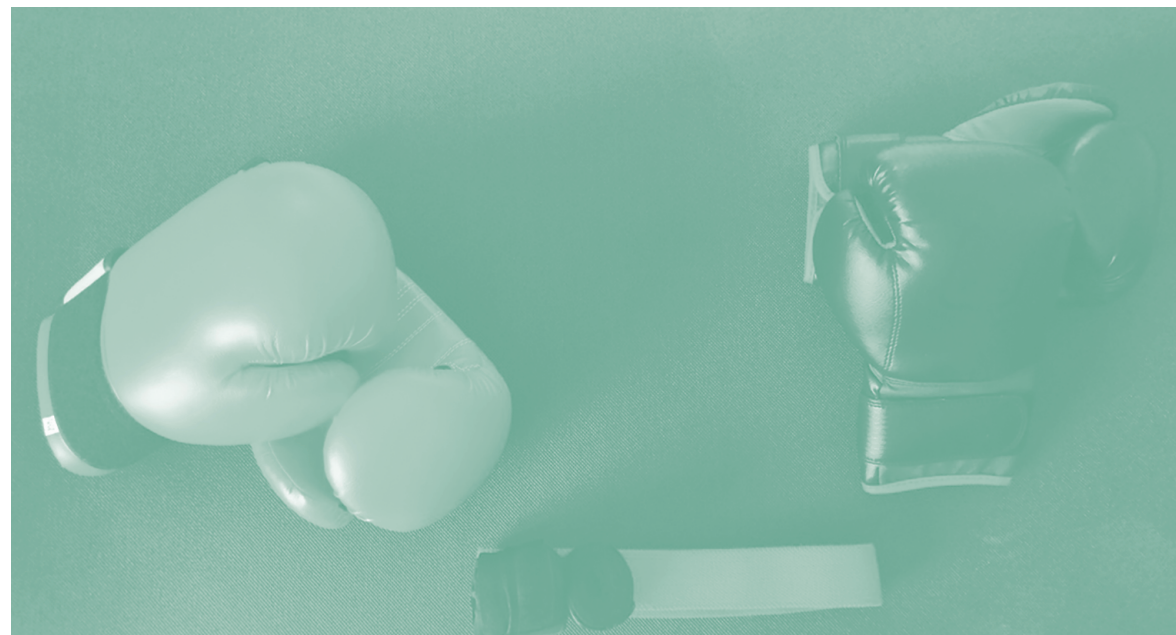

Είναι άμεση ανάγκη να στηριχθεί και να ενισχυθεί ο πολιτισμός, έτσι ώστε καλλιτέχνες, πολιτιστικά ιδρύματα, θέατρα και μουσικές σκηνές να μπορέσουν να επαναλειτουργήσουν ως μηχανισμός θεραπείας, λύτρωσης και κάθαρσης της ψυχής. Με τη σωστή επαναλειτουργία του ο πολιτισμός μπορεί να προωθήσει την πολιτισμική έκφραση, να προωθήσει την ποικιλομορφία, τη δημιουργικότητα, να συμβάλει στην κοινωνική συνοχή και ταυτόχρονα να συνεισφέρει στην οικονομική ανάκαμψη της χώρας.

Όσον αφορά τον αθλητισμό η πανδημία άλλαξε το καθημερινό πρόγραμμα μικρών και μεγάλων, ερασιτεχνών και επαγγελματιών του χώρου. Τερματίστηκαν αθλητικές δραστηριότητες, αυξήθηκε η ψυχολογική πίεση και το άγχος, έκλεισαν για μεγάλο χρονικό διάστημα οι χώροι εκγύμνασης και δυστυχώς είναι άγνωστο αν πρέπει να κλείσουν και πάλι στο μέλλον. Πολλοί αγώνες γίνονται κεκλεισμένων των θυρών και χάνονται έσοδα από τα εισιτήρια και τις διαφημίσεις. Ακόμα και οι φίλαθλοι έχουν επηρεαστεί, καθώς δε δικαιούνται να εισέλθουν στους χώρους διεξαγωγής των διάφορων αγωνισμάτων και να τα παρακολουθήσουν, οπότε στερούνται αγαπημένες τους συνήθειες.

Η Κύπρος και η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) προσπάθησαν να στηρίξουν τόσο τον τομέα του πολιτισμού όσο και τον τομέα του αθλητισμού. Η Βουλή των Αντιπροσώπων και τα κοινοβουλευτικά κόμματα έχουν συμβάλει με αποφάσεις, χορηγίες και έγκριση έκτακτων πακέτων μέτρων στήριξης. Ταυτόχρονα, η κυπριακή κυβέρνηση και το Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας (Υ.Π.Π.Α.Ν.) οριοθέτησαν κατευθύνσεις, παρείχαν χορηγίες και επιδόματα και προσπάθησαν στα πλαίσια ειδικών περιοριστικών μέτρων, όπου ήταν δυνατόν, να διατηρήσουν τις πολιτιστικές και αθλητικές δραστηριότητες.

Παρά τις επιχορηγήσεις, τα επιδόματα και τα ειδικά πακέτα μέτρων, τόσο ο τομέας του πολιτισμού όσο και ο τομέας του αθλητισμού χρήζουν περαιτέρω στήριξης. Οι καλλιτέχνες είναι απαραίτητο να στηριχθούν σε μεγαλύτερο βαθμό, έτσι ώστε να μην αναγκάζονται να αλλάζουν επάγγελμα για λόγους επιβίωσης. Στόχος πρέπει να είναι τόσο εν καιρώ πανδημίας όσο και μετά τη λήξη αυτής όχι απλώς να επιβιώνουν μέσα από την τέχνη τους, αλλά και να ζουν άνετα μέσα από αυτή, συνεχίζοντας να παράγουν υψηλού επιπέδου πολιτισμικό προϊόν. Ταυτόχρονα, οι αθλητές και ειδικά οι πρωταθλητές, που λειτουργούν ως πρότυπα, επηρεάζοντας θετικά τους νέους, είναι απαραίτητο να αισθάνονται ότι το κράτος τους στηρίζει, είναι δίπλα τους σε αυτή την κρίσιμη περίοδο και ηθικά και οικονομικά.

Μέρος Α': Πολιτισμός

|

Η έννοια του όρου «πολιτισμός»

Η έννοια «πολιτισμός» περιλαμβάνει κατά βάση το πνεύμα, την ιδιοσυγκρασία, τα επιτεύγματα και το ήθος μιας κοινότητας, είτε αυτή έχει ιδιαιτερότητα εθνική, φυλετική, γεωγραφική είτε θρησκευτική. Περιλαμβάνει το σύνολο των αξιών, καθώς και τις γνωστικές και αισθητικές συνήθειες της εν λόγω κοινότητας και ως εκ τούτου αφορά στην πολιτιστική κληρονομιά, τις τέχνες, τη λογοτεχνία, τα κινήματα σκέψης, τη γλώσσα, τα έθιμα, τους θεσμούς και τις παραδόσεις της. Στην ουσία η τέχνη -με όλες τις μορφές της- έρχεται να συνοψίσει την έννοια του πολιτισμού και να την εμπλουτίσει. Ο πολιτισμός ολοκληρώνεται και γίνεται μια έννοια τέλεια και καθολική, όταν εξαλείφεται κάθε μορφή βίας, όταν επικρατεί το δίκαιο και όταν ο κάθε άνθρωπος σέβεται τον άλλο ως ισότιμό του, αναγνωρίζοντας στο πρόσωπό του όλα τα δικαιώματα που ο ίδιος θεωρεί ότι αξίζει και θέλει να απολαμβάνει. Ο Αμερικανός ιστορικός και φιλόσοφος Γουίλ Ντυράν υποστήριξε ότι «πολιτισμός είναι η επικράτηση του δικαίου πάνω στη δύναμη, της πειθούς στη βία, του διαλόγου στον μονόλογο, του πνεύματος στην ύλη».

Η ετυμολογική ρίζα της λέξης «πολιτισμός» βρίσκει τις απαρχές της στη λέξη «πολίτης». Πιο συγκεκριμένα, στη νεοελληνική γλώσσα μετέφερε τον όρο «πολιτισμός» ο Αδαμάντιος Κοραΐς, μεταφράζοντας την αγγλική λέξη «civilisation» (> λατ. civis = πολίτης). Με την έννοια αυτή ο Κοραΐς ταύτισε τον όρο με τα ανώτατα αγαθά του τρόπου ζωής μιας ομάδας ανθρώπων, τα οποία σχετίζονται με την υψηλή τέχνη, τις επιστήμες και τη φιλοσοφία. Στην ουσία η έννοια «πολιτισμός» αφορά στο επίτευγμα του ανθρώπου να διαμορφώσει μια σύγχρονη και ανεπτυγμένη κοινωνία -υλικά, πνευματικά και ηθικά- η οποία διαφέρει από τις πρωτόγονες κοινωνίες.

Κατά καιρούς έχουν δοθεί ποικίλες και διαφορετικές ερμηνείες στην έννοια «πολιτισμός». Τον 18^ο αιώνα για παράδειγμα η έννοια είχε διττή ερμηνεία και αφενός αφορούσε έναν κώδικα κόσμιας και ευπρεπούς κοινωνικής συμπεριφοράς, αφετέρου αφορούσε τον πνευματικά καλλιεργημένο τρόπο ζωής. Το γεγονός που επιτείνει τη δυσκολία απόδοσης ακριβούς και συγκεκριμένου νοήματος στην έννοια «πολιτισμός» είναι το ότι συνδέεται με τις έννοιες της παιδείας, της επικοινωνίας, της ψυχαγωγίας, της γενικότερης πνευματικής αναβάθμισης, της κοινωνικής συμμετοχής και της τεχνολογικής

προόδου. Μάλιστα, συχνά η έννοια «πολιτισμός» συγχέεται με τον όρο «κουλτούρα», καθώς επί της ουσίας δεν υπάρχει ξεκάθαρος διαχωρισμός των δύο εννοιών. Θα μπορούσε να διατυπωθεί ωστόσο ότι ο όρος «πολιτισμός» έχει μια πιο υπερεθνική έννοια, ενώ ο όρος «κουλτούρα» αφορά σε πιο τοπικό, (ενδο)κοινωνικό επίπεδο. Κάθε γενιά με τη σειρά της έχει χρέος να καλλιεργεί, να εμπλουτίζει και να αναβαθμίζει από τα θεμέλιά της την έννοια του πολιτισμού, με την ελπίδα ότι θα κάνει το ίδιο και η επόμενη γενιά, ώστε αυτός να μη χαθεί ποτέ.

Η κοσμοαντίληψη λοιπόν που έχει επικρατήσει γύρω από τον όρο «πολιτισμός», έτσι όπως έχει εδραιωθεί στον δυτικό ορθολογισμό, σχετίζεται με τη συνεχή προσπάθεια για την αέναη εξέλιξη του ανθρώπου. Σε αυτή την πορεία διαμορφώνονται μνήμες και συγκροτούνται ταυτότητες, οι οποίες συνεχουν άτομα, ομάδες και λαούς, παρέχοντάς τους το αίσθημα της κοινής καταγωγής, του «συνανήκιν», αλλά και του προορισμού στη βάση μιας συνεχούς και σταθερής προόδου. Η σημασία του πολιτισμού κρίνεται αναγκαία για την ισχυροποίηση και διατήρηση των δεσμών μεταξύ ανθρώπων και λαών στη βάση των αρχών της δημοκρατίας, της ισότητας, του σεβασμού και της αξιοπρέπειας. Στη βάση αυτή στηρίζεται και ο Καταστατικός Χάρτης της UNESCO, ο οποίος διακηρύσσει ότι δεν μπορεί να ισχύσει μια ειλικρινής ειρήνη βασισμένη στις πολιτικές και οικονομικές διευθετήσεις των κυβερνήσεων, αλλά πρέπει να προϋποθέτει πρωτίστως τη θεμελίωσή της στη διανοητική και ηθική αλληλεγγύη της ανθρωπότητας, εννοώντας έτσι ότι μέσω του πολιτισμού γεφυρώνονται οι διαφορές μεταξύ ατόμων και λαών, λειτουργώντας ως ένας εν δυνάμει διάλογος.

Η τέχνη ως αναπόσπαστο μέρος της έννοιας του πολιτισμού αποτελούσε ανέκαθεν ένα μέσο έκφρασης και καλλιτεχνικής εκτόνωσης, συντελώντας στην εν γένει ανάπτυξη και πρόοδο της κοινωνίας και την ανύψωση της πνευματικής κατάστασης των λαών. Έχουν δοθεί διάφοροι χαρακτηρισμοί και ερμηνείες στον όρο «τέχνη», με κάποιους να μιλούν για ανακάλυψη της αλήθειας, άλλους για μίμηση της φύσης και άλλους για αποτύπωση της ομορφιάς. Ο Αλμπέρ Καμύ, Γάλλος φιλόσοφος, λογοτέχνης και συγγραφέας, διατύπωσε την άποψη πως «μια ένοχη συνείδηση έχει ανάγκη να εξομολογηθεί. Ένα έργο τέχνης είναι μια εξομολόγηση». Από αρχαιοτάτων χρόνων ο άνθρωπος είχε ανάγκη να εκφραστεί και να επικοινωνήσει με οιονδήποτε τρόπο, αναζητώντας τρόπους

για την καλλιέργεια του πνεύματός του πέρα από την υλική του επιβίωση. Απόδειξη αυτής της αρχέγονης και διαχρονικής ανάγκης είναι τα ευρήματα σε προϊστορικές σπηλιές με τοιχογραφίες και άλλου είδους ζωγραφιές.

Οι μορφές τέχνης ποικίλουν και έχουν διάφορες προεκτάσεις. Οι βασικές μορφές της είναι το θέατρο, η λογοτεχνία, η μουσική, ο χορός και η ζωγραφική. Οι επτά από τις εννέα μούσες της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας θεωρούνταν οι προστάτιδες αυτών των μορφών τέχνης, με την Καλλιόπη να είναι η μούσα της επικής και ηρωικής ποίησης, την Ευτέρπη της αυλητικής τέχνης, την Τερψιχόρη της λυρικής ποίησης και του χορού, την Ερατώ της ερωτικής ποίησης, τη Μελπομένη της τραγωδίας, τη Θάλεια της κωμωδίας και την Πολύμνια της μιμικής τέχνης (παντομίμα). Επεκτάσεις αυτών των βασικών μορφών τέχνης είναι πολλές άλλες σύγχρονες, όπως ο κινηματογράφος, τα μοντέρνα είδη μουσικής και χορού, οι σύγχρονες τοιχογραφίες (γνωστές ως γκράφιτι), η γελιογραφία, η φωτογραφία, η γαστρονομία, οι μορφές που στηρίζονται σε ψηφιακά μέσα, όπως η σχεδιοκίνηση και η κινούμενη εικόνα (animation) και άλλες.

Καθεμία από τις πιο πάνω μορφές τέχνης έχει ένα βασικό και κοινό χαρακτηριστικό: την ψυχή του καλλιτέχνη, η οποία κατατίθεται αυτούσια, καθαρή και ανεπιτήδευτη, είτε στο χαρτί είτε στις νότες είτε στη σκηνή είτε οπουδήποτε αλλού βρίσκει αυτή έδαφος, για να εκφραστεί. Κοινός επίσης είναι και ο σκοπός της τέχνης, ο οποίος δεν είναι άλλος από το να ενώσει τους ανθρώπους, να φέρει κοντά διαφορετικές ιδέες και αντιλήψεις, λαούς και κουλτούρες, χαράζοντας τον δρόμο για ένα πιο ευοίωνο αύριο, που πρωταρχική σημασία θα έχει ο ίδιος ο άνθρωπος. Θα μπορούσε να πει κανείς ότι και η πολυπολιτισμικότητα -βασικό γνώρισμα της εποχής μας- είναι και αυτή μία μορφή τέχνης. Η συνύπαρξη δηλαδή τόσων διαφορετικών ομάδων και η συνένωση ποικίλων και αντιφατικών στοιχείων και χαρακτηριστικών δημιουργεί ένα υπέροχο μωσαϊκό, το οποίο εμπεικλείει στα χρώματα και τις υφές του ολόκληρη την ουσία της ανθρώπινης ύπαρξης και ενός οικουμενικού πολιτισμού.

Τι θα όριζε κανείς ως εχθρούς του πολιτισμού και της τέχνης; Κατά κύριο λόγο η απάντηση βρίσκεται σε οτιδήποτε υποτιμά, μειώνει και ευτελίζει την αξία της ανθρώπινης υπόστασης, όπως είναι για παράδειγμα η βία κάθε μορφής, ο ρατσισμός, η μισαλλοδοξία, η ανελευθερία και η καταπάτηση των αρχών του δικαίου, του αλληλοσεβασμού και των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Ο Μαχάτμα Γκάντι έλεγε πως «ο πολιτισμός πρέπει να κρίνεται από τη μεταχείριση των μειονοτήτων». Αυτό σημαίνει ότι ο πολιτισμός δεν αφορά μόνο στα μνημεία τέχνης ενός λαού, στα γραπτά και τα επιτεύγματά του, ούτε σχετίζεται καθαρά και μόνο με τη διανοήση και τη μόρφωση. Πριν από αυτά και πάνω από όλα ο πολιτισμός έγκειται στην ψυχική διανοήση, δηλαδή στο ήθος, τις αξίες και τα υψηλά ιδανικά.

Βάση του πολιτισμού είναι πρωτίστως η παιδεία, όχι από την οπτική της γνώσης, αλλά υπό την έννοια της βαθύτερης πνευματικής καλλιέργειας και ανύψωσης. Όταν δηλαδή μια γυναίκα υπόκειται σε σωματική και λεκτική βία, όταν ένα παιδί υποφέρει και πεινά, όταν ένας άνθρωπος περιθωριοποιείται για τη διαφορετικότητά του, όταν ένας πολίτης δεν έχει ελευθερία λόγου και έκφρασης μέσα στην κοινωνία, όταν η εξουσία νικά τη δημοκρατία και όταν ο φόβος γίνεται νόμος, τότε ο πολιτισμός πεθαίνει.

Πολλές φορές όμως και οι δυσκολίες που εμφανίζονται στη ζωή στέκονται ως εμπόδιο και ως τροχοπέδη για την ελεύθερη ανάπτυξη και έκφραση της τέχνης και του πολιτισμού. Εν προκειμένω, στην παρούσα χρονική περίοδο που διανύει ο πλανήτης μας με τη διάδοση της πανδημίας του COVID-19, η οποία έχει ως αναπόφευκτες συνέπειες τον εγκλεισμό, την κοινωνική αποστασιοποίηση και τη στασιμότητα σε πολλούς τομείς εργασίας, το πεδίο του πολιτισμού και των τεχνών δε θα μπορούσε δυστυχώς να μείνει ανεπηρέαστο. Επιβάλλεται ωστόσο η κοινή προσπάθεια για τη διαφύλαξη και συνέχιση αυτού του φυλακτού που ονομάζεται πολιτισμός, ώστε ο άνθρωπος να κρατήσει ακέραιη την ταυτότητά του και την ψυχή του.

Παράπλευρες απώλειες στον χώρο του μεταπανδημικού πολιτισμού: Γνωστές και άγνωστες πτυχές

Ζητήματα φύλου

Σε πρόσφατη έκθεση που εκπονήθηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο (Η.Β.) διαπιστώνεται ότι οι γυναίκες έχουν πληγεί ιδιαίτερα από την πανδημία, αφού, αναλαμβάνοντας το καθήκον και ως εκ τούτου τις ευθύνες για τη φροντίδα των παιδιών και των συζύγων τους, αφαιρείται το μεγαλύτερο μέρος από τον εποικοδομητικό τους χρόνο, τον χρόνο που θα αφιέρωναν εν προκειμένω στη δημιουργικότητα σε πτυχές πολιτισμικές.

Ο θεατρικός συγγραφέας Aprile De Angelis, του οποίου η πρόσφατη προσαρμογή «My Brilliant Friend» σκηνοθετήθηκε από το Εθνικό Θέατρο, σημείωσε αυτό ακριβώς το δεδομένο, ότι οι γυναίκες φαίνεται ότι θα αντιμετωπίσουν περαιτέρω αποκλεισμό στους τομείς του θεάτρου και του κινηματογράφου μετά το πέρας της πανδημίας. Ας μην ξεχνάμε άλλωστε ότι η εν λόγω ιταλική σειρά πραγματεύεται μεταξύ άλλων τη θέση της γυναίκας σε όλα τα ηλικιακά της στάδια στη μεταπολεμική εποχή στην επαρχία της Νάπολης. Παράλληλα, σε σχετική συνέντευξη ο De Angelis τονίζει ότι το να «επενδύσει» ένας σκηνοθέτης σε γυναικείο πρωταγωνιστικό ρόλο είναι αβέβαιο, ενώ, όπως φαίνεται, τα έσοδα είναι σαφώς λιγότερα.

Παρ' όλο που συνεχώς σημειώνεται και διακηρύσσεται δημόσια ότι έχουν βελτιωθεί τα δεδομένα για τις γυναίκες στο θέατρο, στην πραγματικότητα μόνο το 35% των νέων θεατρικών συγγραφέων είναι γυναίκες και το 20% των προσαρμογών δίνεται στις γυναίκες. Είναι λοιπόν προφανές ότι η ανισότητα συνεχίζει να υπάρχει, ίσως όχι με ανοδική πορεία -αυτή ανακόπηκε, ελπίζω- αλλά με σταθερά επίπεδα ανισορροπίας μεταξύ των φύλων, ιδιαίτερα στο θέατρο, τον κινηματογράφο και την τηλεόραση. Κανείς όμως δεν μπορεί να προβλέψει τα νέα δεδομένα μετά την πανδημία.

Το φόρουμ «Women in Theatre¹» συγκεντρώνει έρευνες από πολλούς οργανισμούς, για να αποκαλύψει τα σταθερά επίπεδα ανισότητας για τις γυναίκες. Προειδοποιεί ότι η υποεκπροσώπηση πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη, καλώντας παράλληλα την κυβέρνηση του Η.Β., το Cultural Renewal Taskforce² και το Arts

1 Βλ. <http://universitywomeninthearts.com/wp-content/uploads/2021/01/Women-in-Theatre-Forum-Report-11121.pdf>

2 Βλ. <https://www.gov.uk/government/groups/cultural-renewal-taskforce-and-supporting-working-groups>

Council England (A.C.E.) να επανεξετάσουν τις στρατηγικές τους για την αντιμετώπιση της ανισότητας των φύλων. Η εν λόγω έκθεση εστιάζει στην αιτία υποεκπροσώπησης των γυναικών σε ερμηνευτικό επίπεδο στο θέατρο και στον κινηματογράφο, η οποία φαίνεται να είναι η αναγκαστική φροντίδα που εκ των κοινωνικών δεδομένων τις βαρύνει. Συγκεκριμένα, οκτώ στις δέκα γυναίκες αναγκάζονται να απορρίψουν προτεινόμενες ερμηνείες λόγω γονικής μέριμνας ή φροντίδας.

Στο προαναφερθέν φόρουμ δεδομένα που κατατέθηκαν από τον οργανισμό «Equity³» υποδεικνύουν ότι το 72% των γυναικών που ασχολούνται επαγγελματικά με τις παραστατικές τέχνες δυσκολεύτηκαν πάρα πολύ να βρουν δουλειά σε σύγκριση με το 28% των ανδρών ερμηνευτών. Παράλληλα, σκηνοθέτες στο Η.Β. ανέφεραν περιπτώσεις ακατάλληλης σωματικής «οικειότητας» και εκφοβισμού γυναικών σε συγκεκριμένη εταιρεία, όπως επίσης και ανάρμοστη συμπεριφορά προς γυναίκες, οι οποίες έλειψαν από τον εργασιακό τους χώρο, προκειμένου να φροντίσουν τα παιδιά τους.

Θέατρο και κινηματογράφος

Τον Ιανουάριο του τρέχοντος έτους μια ομάδα από γνωστούς εκπροσώπους της κινηματογραφικής βιομηχανίας, συμπεριλαμβανομένων των Steve McQueen, Barbara Broccoli, Danny Boyle, Christopher Nolan, Jude Law, Stephen Fry και άλλων, δημοσίευσαν μία ανοιχτή επιστολή, ζητώντας περισσότερη κυβερνητική υποστήριξη για τις μεγάλες κινηματογραφικές αλυσίδες των οποίων οι επιχειρήσεις έχουν απειληθεί κατά τη διάρκεια της πανδημίας, υπό το φόβο να καταρρεύσουν. Συγκεκριμένα, στην επιστολή αναφέρεται ότι ο κινηματογράφος προσφέρει αποδεδειγμένα οφέλη σε ό,τι αφορά τις θέσεις εργασίας, διατηρώντας ένα εργασιακό νήμα και συνοχή στην κοινότητα. Σκοπός ήταν η άμεση χρηματοδοτική υποστήριξη εταιρειών, όπως η Odeon, η Cineworld και η Showcase, οι οποίες, εάν κατέρρεαν, θα κατέρρεε μαζί τους και η βρετανική κινηματογραφική βιομηχανία.

Όμοια φαίνεται να είναι και η κατάσταση στον χώρο του θεάτρου, ωστόσο κάπως βελτιωμένη, δεδομένης της προσαρμογής των

3 Βλ. σχ. <https://www.equity.org.uk/at-work/>

παραγωγών στα μέτρα κατά της πανδημίας. Το ανώτατο όριο παρόντων στα θέατρα, αλλά και η επανεκκίνηση τουλάχιστον της προετοιμασίας για τις θερινές παραγωγές φαίνεται να αποτελούν μία ανάσα, όχι τόσο χρηματοδοτική, αλλά περισσότερο προς τη διατήρηση της δημιουργικότητας. Η προσαρμογή των μεγάλων πολυμελών θεατρικών παραγωγών και η μετουσίωσή τους σε μικρές, άλλοτε καλούμενες ως «συνοικιακές», παραγωγές έδωσαν μία διέξοδο στους ηθοποιούς, σκηνοθέτες και άλλους εμπλεκόμενους. Παράλληλα, η παρούσα κατάσταση φαίνεται να εμβολιάζει θεματικά σύγχρονες παραγωγές, ενώ το ζωντανό θέατρο στο σανίδι μεταφέρεται σε κάποιες περιπτώσεις σε ψηφιακή σκηνή, ώστε οι θεατές να παρακολουθούν από το σπίτι τους θεατρικές παραγωγές με τη βοήθεια της τεχνολογίας.

Ωστόσο, το θέατρο δεν αποτελεί μονομερώς ένα σημείο όπου σκηνοθετείται και προβάλλεται ένα έργο, αλλά και έναν χώρο συνεύρεσης, έκφρασης, θέασης και λειτουργίας των αισθητηριακών οργάνων. Ως εκ τούτου, στην Ευρώπη ετοιμάζονται για τη «μεγάλη έξοδο» των θεάτρων στην ύπαιθρο το καλοκαίρι. Η ανάγκη του ανθρώπου να επιστρέψει στη φύση, αλλά και η ανάγκη να παρακολουθήσει ζωντανά μία θεατρική παράσταση οδηγούν στις συγκεκριμένες ιδέες.

Μουσεία

Στο Η.Β. έξι στα δέκα μουσεία φοβούνται πλέον για την επιβίωσή τους, αφού φαίνεται να αντιμετωπίζουν τη μεγαλύτερη μεταπολεμική κρίση. Το κλείσιμό τους σήμαινε και περικοπές στον προϋπολογισμό, απώλεια θέσεων εργασίας και παύση οποιωνδήποτε σχεδιασμών τους. Αναντίλεκτα, η κατάσταση θα ήταν ακόμη χειρότερη, εάν δεν υπήρχε κυβερνητική υποστήριξη όχι μόνο στο Η.Β., αλλά και σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες. Το Ταμείο Ανάκαμψης Πολιτισμού (C.R.F.) φαίνεται να έπαιξε τον σημαντικότερο ρόλο, αφού η σχετική χρηματοδότηση επέτρεψε και επιτρέπει στα μουσεία να εργοδοτούν προσωπικό και να διατηρούν τις συλλογές τους.

Αυτό όμως που αξίζει να αναφερθεί είναι ότι, παρά την κρίση που διήλθαν, ήταν εντυπωσιακός ο τρόπος με τον οποίο τα μουσεία ήταν στην πρώτη γραμμή της υποστήριξης των τοπικών κοινοτήτων με εκπαίδευση, ψυχαγωγία και πρακτική βοήθεια κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού. Με διαδραστικές διαδικτυακές συναντήσεις και

εκδηλώσεις, φεστιβάλ, podcasts και τυχερά παιχνίδια, τα μουσεία έχουν συνεισφέρει με καινοτόμο τρόπο.

Το άνοιγμά τους όμως τον Μάιο δε θα σημαίνει και άμεση ανάκαμψη. Όλα θα λειτουργούν με πρωτόκολλα ασφαλείας, έως ότου αρθούν οι περιορισμοί, δεδομένο το οποίο σημαίνει τη λειτουργία τους στο 20% περίπου της χωρητικότητάς τους.

Το ενθαρρυντικό και ίσως πιο σημαντικό δεδομένο σχετίζεται με τον ρόλο των μουσείων όσον αφορά τον στόχο της βελτίωσης των θεσμών στη δύσκολη αυτή περίοδο, μέσα στην οποία αναδύθηκαν κινήματα που προωθούν εμμέσως τον ρατσισμό και την ανισότητα. Πολλά μουσεία, όπως το Victoria and Albert Museum (V&A) στο Λονδίνο, εξέδωσαν ανακοινώσεις που καταδίκασαν τον ρατσισμό και ταυτόχρονα προωθούν τις αξίες της αποδοχής, της συμπεριληψης και της κατανόησης, ενώ άλλα χρησιμοποιούν τις συλλογές τους, για να επισημάνουν την υπάρχουσα δημιουργηθείσα από την πανδημία κρίση και να ενθαρρύνουν τους ανθρώπους.

Ο τελευταίος χρόνος ήταν μια εποχή έκτακτης αλλαγής, δυσκολίας και ανθεκτικότητας στον τομέα των μουσείων, ωστόσο τα μουσεία έδειξαν επιμονή και αποφασιστικότητα να συνεχίσουν να εξυπηρετούν τις κοινότητές τους. Η τρέχουσα χρονιά έχει τις δικές της προκλήσεις. Ευελπιστούμε ότι τα μουσεία θα τις προσεγγίσουν και θα παίξουν τον ρόλο τους προς την πορεία ανάκαμψης.

Μνημεία παγκόσμιας πολιτισμικής κληρονομιάς

Η πανδημία επηρέασε σημαντικά τον τομέα των τεχνών και του πολιτισμού σε όλο τον κόσμο. Με μουσεία, πολιτιστικά ιδρύματα, μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς και άλλα ιστορικά μνημεία κλειστά, οι κοινότητες στερούνται τον πολιτισμό, καθώς και σημαντικά έσοδα. Οι μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις είναι σημαντικές, καθώς πολλές φυσικές και πολιτιστικές περιοχές παγκόσμιας κληρονομιάς βασίζονται σε τουριστικά έσοδα για την πραγματοποίηση συντηρήσεων ή/και αρχαιολογικών εργασιών. Παράλληλα, η ακύρωση εθνικών και τοπικών πολιτιστικών και θρησκευτικών εκδηλώσεων, όπως φεστιβάλ, τελετών και διάφορων παραδοσιακών πρακτικών, είχε άμεσο αντίκτυπο στις κοινότητες και στον κοινωνικό ιστό τους.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα των παραπάνω οικονομικών επιπτώσεων από το αναγκαστικό κλείσιμο μνημείων πολιτισμικής κληρονομιάς αποτελεί η περίπτωση της Γκάνας, αφού η απαγόρευση εισόδου στα κάστρα της Ελμίνας και του Κέιπ Μπιτς οδήγησε στο κλείσιμο των πενήντα επτά ξενοδοχείων της περιοχής και την απώλεια χιλίων πεντακοσίων περίπου θέσεων εργασίας. Επιπροσθέτως, στη Σρι Λάνκα η μείωση των ανθρώπινων και οικονομικών πόρων επηρέασε τον τομέα της συντήρησης των μνημείων της χώρας, με αρχαιολογικά μνημεία να βρίσκονται σε κίνδυνο. Σημειωτέο ότι η μειωμένη ασφάλεια μπορεί να αυξήσει τον κίνδυνο κλοπής αντικειμένων σε πολιτιστικούς χώρους και οποιεσδήποτε παράνομες δραστηριότητες σε περιοχές φυσικής κληρονομιάς.

Μία μορφή λύσης φαίνεται να προτείνεται από τον αρμόδιο οργανισμό για διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ινδονησίας, ο οποίος δημιούργησε ένα πρόγραμμα βοήθειας για την υποστήριξη των πολιτιστικών οργανώσεων που αντιμετωπίζουν δυσκολίες λόγω του εγκλεισμού. Παράλληλα, στη Νότια Αφρική η μεγαλύτερη πολιτιστική εκδήλωση της χώρας, το Εθνικό Φεστιβάλ Τεχνών (N.A.F.), έχει πλέον δομηθεί σε ψηφιακό περιβάλλον.

Η οικονομική και εργασιακή πτυχή

Δυστυχώς, υπάρχει μια παρανόηση, ότι οι τέχνες και ο πολιτισμός αποτελούν μία εστία κόστους που απαιτεί μια σταθερή ροή επιδοτήσεων. Αντιθέτως, έχει αποδειχθεί ότι αυτός ο τομέας συμβάλλει σημαντικά στην οικονομία. Παραδειγματικά, αξίζει να αναφερθεί ότι το 2013 δημιουργικές βιομηχανίες σε όλο τον κόσμο απέφεραν έσοδα άνω των \$2 δις με εργοδότηση 29 εκατομ. ατόμων. Το 2015 οι αναπτυσσόμενες οικονομίες εξήγαγαν δημιουργικά προϊόντα αξίας άνω των \$250 δις, συμπεριλαμβανομένων προϊόντων σχεδιασμού, μόδας και ταινιών. Μεταξύ των κορυφαίων εξαγωγέων ήταν η Κίνα, η Τουρκία, η Ινδία, το Μεξικό, το Ελ Σαλβαδόρ και το Πακιστάν.

Στην προ-COVID-19 Νότια Αφρική οι θέσεις εργασίας στις τέχνες και τον πολιτισμό απασχολούσαν περίπου το 7% του εργατικού δυναμικού της χώρας, με επιπλέον δεδομένο ότι ο τομέας των τεχνών εκτιμάται ότι αντιπροσωπεύει το 1,6% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (Α.Ε.Π.) της. Στις Ηνωμένες Πολιτείες

(Η.Π.Α.) η μη κερδοσκοπική βιομηχανία τέχνης και πολιτισμού είχε φτάσει σε κύκλο οικονομικής δραστηριότητας \$166,3 δις το 2015, καταμερίζοντας \$63,8 δις σε δαπάνες προς καλλιτεχνικούς και πολιτιστικούς οργανισμούς και \$102,5 δις σε δαπάνες που σχετίζονται με εκδηλώσεις. Στη βιομηχανία αυτή 4,6 εκατομ. ενεργές θέσεις εργασίας δημιούργησαν έσοδα \$27,5 δις για τις τοπικές, πολιτειακές και ομοσπονδιακές κυβερνήσεις.

Ωστόσο, η πανδημία έφερε βίαιη αλλαγή στα παραπάνω δεδομένα, με αποτέλεσμα η βιομηχανία αυτή να χρειάζεται πλέον κυβερνητική υποστήριξη για τον μετριασμό τουλάχιστον των αρνητικών επιπτώσεων από τον εγκλεισμό και την οικονομική ύφεση, προκειμένου να ξεκινήσει η διαδικασία ανάκαμψης.

(Παρα)δειγματική υποστήριξη

Στην Κροατία για παράδειγμα το Υπουργείο Πολιτισμού υποστηρίζει ανεξάρτητους καλλιτέχνες που έχουν χάσει εισόδημά τους λόγω της πανδημίας, ενώ στο Χονγκ Κονγκ το κυβερνητικό Ταμείο κατά της Επιδημίας έχει διαθέσει περίπου \$20 εκατομ. μέσω του Γραφείου Εσωτερικών Υποθέσεων για τη στήριξη του τομέα των τεχνών, εκ των οποίων περισσότερα από \$6 εκατομ. έχουν διατεθεί στο Συμβούλιο Ανάπτυξης Τεχνών του Χονγκ Κονγκ. Στο Μεξικό ιδιωτικές εταιρείες και ομάδες δημιούργησαν το Music Mexico COVID-19 (M.M.C.-19), για να μετριάσουν τις αρνητικές οικονομικές επιπτώσεις στη μουσική βιομηχανία. Στη Νότια Αφρική το Εθνικό Συμβούλιο Τεχνών (N.A.C.) θα συνεχίσει να πληρώνει τους καλλιτέχνες που είχαν προγραμματισμένες δραστηριότητες και ακυρώθηκαν ή αναστάλθηκαν λόγω πανδημίας. Επιπλέον, στη Σιγκαπούρη εφαρμόστηκε ένα διευρυμένο πρόγραμμα υποστήριξης του τομέα των τεχνών και του πολιτισμού, το οποίο περιλαμβάνει καταβολή μισθών και χρηματοδότηση για την ψηφιοποίηση τεχνών και πολιτιστικών πόρων όπου είναι δυνατόν.

Ανάκαμψη μέσω του πολιτισμού: Τα πολλαπλά οφέλη

Ως φαίνεται από τα παραπάνω, ο πολιτισμός δεν είναι απλώς ένας άλλος επηρεαζόμενος τομέας που χρειάζεται δημόσια υποστήριξη

κατά τη διάρκεια αυτής της κρίσης. Στην πραγματικότητα ο πολιτισμός μπορεί να επιταχύνει την κοινωνικοοικονομική ανάκαμψη από την πανδημία.

Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι ο πολιτισμός επηρεάζει θετικά ως προς την ανθεκτικότητα της κοινότητας, δημιουργώντας κοινωνική συνοχή. Οι κοινότητες αυτές συχνά χαρακτηρίζονται από υψηλά επίπεδα εμπιστοσύνης ως προς τις εσωτερικές τους διεργασίες, ισχυρότερα κοινωνικά δίκτυα, πιο σταθερή ηγεσία και καλύτερη συμμετοχή. Κατά δεύτερον, υπάρχει μια άμεση σχέση μεταξύ των τεχνών και του πολιτισμού και της κοινωνικής και ψυχολογικής ευημερίας. Οι καλλιτεχνικές και πολιτιστικές δραστηριότητες προσφέρουν ευκαιρίες για περαιτέρω κοινωνική δέσμευση, απόλαυση, μάθηση, γνώση κ.ά.

Παράλληλα, η προώθηση της πολιτισμικής έκφρασης προσφέρει αποτελεσματικούς τρόπους αντιμετώπισης των τραυματικών συμπτωμάτων μετά την κρίση και συμφιλίωσης των πληγέντων κοινοτήτων. Πρόκειται για μία συλλογική θεραπεία στον μεταπανδημικό κόσμο και οι υπεύθυνοι ως προς τη χάραξη πολιτικής πρέπει να κατανοήσουν τον καθοριστικό ρόλο τόσο της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς όσο και των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών στην προώθηση της βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάκαμψης.

Στη διαδικασία ανάκαμψης οι υπεύθυνοι θα πρέπει επίσης να γνωρίζουν τον ρόλο των διάφορων υποδομών, όπως δημόσιων χώρων, βιβλιοθηκών και πολιτιστικών κέντρων. Για παράδειγμα στην Κολομβία η κυβέρνηση έχει ανακαινίσει και επαναλειτούργησει έναν σημαντικό αριθμό πολιτιστικών χώρων, πολλών σε απομακρυσμένες περιοχές, με επένδυση \$530 εκατομ. Αυτοί οι χώροι μέσω του πολιτισμού θα συμβάλουν στη δημιουργία ενός κοινωνικού ιστού.

Η ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής προστασίας για καλλιτέχνες και πολιτιστικά ιδρύματα και επαγγελματίες μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη διασφάλιση της ελευθερίας της πολιτιστικής έκφρασης και στην προώθηση της ένταξης. Οι τέχνες και ο πολιτισμός προσφέρουν σημαντικά εργαλεία για την εμπλοκή της κοινότητας και τη δημιουργία εμπειριών συνεργασίας. Αυτό θα βοηθήσει τις κοινότητες μετά την κρίση να δημιουργήσουν έναν μηχανισμό θεραπείας, ανθεκτικότητας και κοινωνικής συνοχής.

Η πόλη είναι ένα πολιτιστικό οικοδόμημα όπου οι χτισμένες δομές και οι ανοιχτοί χώροι συνδέονται στενά με τον κοινωνικό ιστό. Ο πολιτισμός είναι επίσης συνυφασμένος με την αίσθηση της ταυτότητας, της συνδετικότητας και της ικανότητας των κοινοτήτων να ανακάμπτουν μετά από κακουχίες, συγκρούσεις και καταστροφές. Ως εκ τούτου, οι κοινότητες πρέπει να υιοθετήσουν μια προσέγγιση που να βασίζεται στον πολιτισμό, προκειμένου να διασφαλίσουν ότι οι ανάγκες, οι αξίες και οι προτεραιότητες της κοινότητας είναι κεντρικές για τη διαδικασία ανάκαμψης.

Μια κοινότητα μετά την πανδημία θα πρέπει να προωθήσει την κοινωνική ένταξη, να οικοδομήσει προσβάσιμους δημόσιους χώρους και πολιτικούς θεσμούς, να προστατεύσει όλες τις μορφές πολιτιστικής κληρονομιάς, να προστατεύσει και να υποστηρίξει τους επαγγελματίες του πολιτισμού, να προωθήσει την ποικιλομορφία, τη δημιουργικότητα και την καινοτομία και να ενσωματώσει τον τομέα των τεχνών και του πολιτισμού στην πορεία ανάκαμψης και ανάπτυξης.

Το θέατρο της Κύπρου

Από το Κούριο μέχρι τη Σαλαμίνα χαράσσεται ο δρόμος του θεάτρου στην Κύπρο. Το θέατρο ως δείγμα πολιτισμού, διαδικασία προς τέρψη και επιμόρφωση του θεατή, βρίσκεται και ίσως θα έπρεπε να βρίσκεται στο υψηλότερο σημείο της πολιτιστικής ατζέντας. Το έργο που παράγεται είναι μοναδικό και ανεπανάληπτο. Για τον ηθοποιό είναι σχεδόν αδύνατο να επαναλάβει την ίδια σκηνή με την ίδια έκφραση, κίνηση και συναίσθημα. Αυτή η μαγεία της παράστασης δεν μπορεί να επαναληφθεί.

Στην Κύπρο σταθμό στην ιστορία του θεάτρου αποτέλεσε η δημιουργία του Οργανισμού Θεατρικής Ανάπτυξης Κύπρου (Ο.Θ.Α.Κ.) το 1961, ενός μη κερδοσκοπικού οργανισμού, που κατάφερε να συγκεντρώσει όλες τις θεατρικές δυνάμεις που υπήρχαν και δρούσαν στον τόπο για μια προσπάθεια ποιοτικής θεατρικής δραστηριότητας. Όσον αφορά τη νεότερη ιστορία του θεάτρου, το 1971 ιδρύθηκε ο Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου (Θ.Ο.Κ.), ο οποίος αποτελεί μέχρι και σήμερα τη βάση στήριξης του θεάτρου στην Κύπρο. Κατά την τουρκική εισβολή ο Θ.Ο.Κ. καταφέρνει να επιβιώσει και με περιοδείες στην Ελλάδα να προσφέρει οικονομική βοήθεια στους πληγέντες πρόσφυγες. Έκτοτε, ο Θ.Ο.Κ. καταβάλλει συνεχείς προσπάθειες, έτσι ώστε το κυπριακό θέατρο να αποκτήσει γερά θεμέλια, ανεβάζοντας αξιόλογα και ποιοτικά έργα, αλλά και ενθαρρύνοντας τους Κυπρίους συγγραφείς να δημιουργήσουν δικά τους έργα.

Συγκεκριμένα, με το Σχέδιο ΘΥΜΕΛΗ ο Θ.Ο.Κ. επιχορηγεί τη δημιουργία επαγγελματικών θεατρικών παραγωγών στην Κύπρο, δίνοντας έτσι κίνητρο, αλλά και ουσιαστική βοήθεια στους επαγγελματίες του τόπου. Αυτό επιτυγχάνεται, αφού οι παραγωγές που επιχορηγούνται επιλέγονται με γνώμονα την ανακάλυψη ή/και αξιοποίηση νέων θεατρικών συγγραφέων, την πρωτοποριακή ή νεωτεριστική δουλειά των συντελεστών, ανανεώνοντας και εμπλουτίζοντάς την με νέες προτάσεις ερμηνείας και εκφραστικά μέσα, ώστε να διασφαλίσει τη διάρκειά της ως τέχνης που απευθύνεται σ' ένα ευρύτερο κοινό, συμβάλλοντας με αυτό τον τρόπο και στη διαμόρφωση της γενικότερης πολιτιστικής πολιτικής της Κύπρου.

Επιπλέον, στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων τους τόσο το καθ' ύλην αρμόδιο υπουργείο, το Υ.Π.Π.Α.Ν., όσο και ο Θ.Ο.Κ. παρέχουν τη δυνατότητα σε παιδικές θεατρικές παραστάσεις να παρουσιάζονται σε μαθητές. Το Υ.Π.Π.Α.Ν. χρηματοδοτεί ή/και αδειοδοτεί παιδικές

παραστάσεις, οι οποίες ανεβαίνουν στις σχολικές μονάδες με στόχο την προαγωγή της θεατρικής τέχνης.

Η παρουσία του κυπριακού θεάτρου σε διάφορες σκηνές της ελληνικής επικράτειας είναι διαχρονική, με οργανωμένες περιοδείες επιχορηγημένων παραστάσεων, αλλά και εσωτερικές παραγωγές του Θ.Ο.Κ. Σημαντική είναι ακόμα η προβολή, αλλά και η ενθάρρυνση δημιουργίας θεατρικών παραστάσεων στις ελληνοκυπριακές παροικίες.

Το θέατρο της Κύπρου και η πανδημία

Όπως και πολλοί άλλοι τομείς, έτσι και το θέατρο δεν έμεινε ανεπηρέαστο από την πανδημία του κορωνοϊού, η οποία φαίνεται να διαγράφει μια δυσσώωνη πορεία για την πολιτιστική ανάπτυξη. Αν και η ιστορία του έδειξε ότι επιβιώνει από πανδημίες, εντούτοις η πανδημία του 2020 ίσως να είναι και το μεγαλύτερο πλήγμα στην ιστορία του θεάτρου.

Η θεατρική δημιουργία είναι κατεξοχήν ομαδική δημιουργία, η οποία, για να επιτευχθεί, προϋποθέτει συλλογικότητα. Τόσο οι ηθοποιοί όσο και το υπόλοιπο προσωπικό των θεάτρων ήρθαν αντιμέτωποι με την πανδημία του κορωνοϊού, κάτι που τους επηρέασε όχι μόνο οικονομικά, αλλά και ψυχολογικά.

Ο κορωνοϊός έθεσε σε αναστολή τη λειτουργία των θεάτρων, αφήνοντας μεγάλες οικονομικές εκκρεμότητες, προγραμματισμένες προεμιέρες που δεν έγιναν ποτέ, παραστάσεις που δεν ολοκλήρωσαν τον κύκλο τους, με αποτέλεσμα ο κύκλος εργασιών και οι εισπράξεις τους να έχουν κατακόρυφη πτώση. Χιλιάδες καλλιτέχνες παραμένουν άνεργοι, άλλοι αναζητούν την τύχη τους αλλού και ορισμένοι εξ αυτών παλεύουν για την επιβίωσή τους, με τους οργανωμένους φορείς να διοργανώνουν μέχρι και επιχορηγημένες παραστάσεις για τη στήριξή τους.

Καθοριστική φυσικά θεωρείται και η παρουσία των θεατών, η αλληλεπίδρασή τους με τους ηθοποιούς, η αμφίδρομη αυτή σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ τους με το ξεκίνημα της παράστασης, σχέση που με τα σημερινά δεδομένα έχει υποκατασταθεί από την online παρακολούθηση παραστάσεων.

Στη δύσκολη αυτή περίοδο που διανύει το θέατρο, καλλιτέχνες, εργαζόμενοι και φορείς του πολιτισμού εκφράζουν την άμεση και επιτακτική ανάγκη για στήριξή τους από την πολιτεία τόσο οικονομικά όσο και πρακτικά, αφού από την πλευρά τους κλήθηκαν και έλαβαν μέτρα ήδη από το κύμα της πανδημίας του 2020 για την επαναλειτουργία των θεάτρων, ακολουθώντας όλα τα υγειονομικά πρωτόκολλα. Η τήρηση αποστάσεων, η χρήση μάσκας, ο καθορισμένος αριθμός θεατών (μέχρι πενήντα άτομα) και η ηλεκτρονική διαχείριση εισιτηρίων είναι ορισμένα από αυτά.

Περαιτέρω, οι καλλιτέχνες ζητούν την παραχώρηση άμεσου επιδόματος σε όλους τους επαγγελματίες του χώρου μέσα από σωστές διαδικασίες και λήψη άμεσων μέτρων στήριξης από το Υ.Π.Π.Α.Ν. για την ενασχόληση και μίσθωση του καλλιτέχνη μέσα από

επιχορηγημένες παραστάσεις. Επιπρόσθετα, ζητούν τα κονδύλια που δίνονταν στους δήμους και στις κοινότητες και χρησιμοποιούνταν συνήθως για τη διεξαγωγή συναυλιών με καλλιτέχνες από την Ελλάδα να διατεθούν, για να οργανωθούν περισσότερες κυπριακές παραγωγές, έτσι ώστε ο Κύπριος καλλιτέχνης να εργαστεί. Μεταξύ άλλων, η Παγκύπρια Συντεχνία Επαγγελματιών Καλλιτεχνών (ΠΑ.ΣΥΝ.Ε.Κ.) ζητά παρέμβαση από το Υ.Π.Π.Α.Ν. προς δημόσιους υπαλλήλους που, όπως αναφέρει, εργάζονται παράνομα στον χώρο και στερούν από τους επαγγελματίες το μεροκάματο.

Στο πλαίσιο των μέτρων αντιμετώπισης της πανδημίας του κορωνοϊού, η οποία έχει πλήξει τον χώρο του θεάτρου, το Υ.Π.Π.Α.Ν. και οι Πολιτιστικές Υπηρεσίες ανακοίνωσαν μέτρα στήριξης για τους καλλιτέχνες και την πολιτιστική δραστηριότητα, τα οποία θα αναλυθούν εκτενέστερα σε επόμενο κεφάλαιο της εργασίας. Παράλληλα, ορισμένα πολιτικά κόμματα προέβησαν σε δικές τους προτάσεις για στήριξη των εργαζομένων στον χώρο του πολιτισμού, όπως, πέρα από την οικονομική στήριξη, τη συμμετοχή τους στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων για τον πολιτισμό, την κατάθεση νομοσχεδίου για επαγγελματική κατοχύρωση του καλλιτέχνη, να δοθεί έμφαση και προτεραιότητα στους Κυπρίους δημιουργούς, καθώς και αρκετά άλλα.

Ο Θ.Ο.Κ., θέλοντας να δώσει ευκαιρία απασχόλησης και καλλιτεχνικής έκφρασης σε ανθρώπους του θεάτρου που αυτό το διάστημα δοκιμάζονται σκληρά, εξήγγειλε με τη σειρά του πρόσθετα σχέδια για οικονομική στήριξη θεατρικών φορέων, αλλά και επιχορηγημένα προγράμματα δημιουργίας θεατρικών έργων.

Συνοψίζοντας, κανείς δεν μπορεί να γνωρίζει με βεβαιότητα πώς θα εξελιχθούν τα πράγματα και πώς θα είναι το θέατρο στη μετά τον κορωνοϊό εποχή. Αυτό που είναι βέβαιο είναι το ότι στο ζοφερό αυτό τοπίο ίσως παρουσιάζεται σε όλους μια ευκαιρία για αναθεώρηση, σκέψη, εμπάθυση, επανεκκίνηση και οργάνωση δραστηριοτήτων που θα ενδυναμώσουν τη ζωντανή τέχνη του θεάτρου και θα δοθεί και πάλι η ευκαιρία σε όλους τους θεατρόφιλους να επιστρέψουν στην κανονικότητα και στις φιλόξενες θεατρικές αίθουσες.

Μέρος Β': Αθλητισμός

|

Η έννοια του όρου «αθλητισμός»

«Νους υγιής εν σώματι υγιεί», ένα αρχαίο γνωμικό που αντικατοπτρίζει πλήρως την έννοια και τον ορισμό του αθλητισμού. Ο αθλητισμός είναι η συστηματική σωματική καλλιέργεια, η εξάσκηση, ο αγώνας, το «ευ αγωνίζεσθαι». Στην αρχαία Ελλάδα ο αθλητισμός είχε δύο έννοιες και δύο διαφορετικές μορφές. Στην Αθήνα ήταν ένα κοινωνικό και πολιτισμικό αγαθό και είχε παιδαγωγικό χαρακτήρα, ενώ αντίθετα στη Σπάρτη ο αθλητισμός ήταν καθαρά μέρος της στρατιωτικής εκπαίδευσης.

Σήμερα ο αθλητισμός χωρίζεται σε δυο κατηγορίες, στον επαγγελματικό αθλητισμό και στον ερασιτεχνικό αθλητισμό. Η ουσία όμως παραμένει η ίδια και στις δυο κατηγορίες, καθώς μέσα από τον αθλητισμό καλλιεργείται το πνεύμα και το σώμα του ανθρώπου. Η καθημερινή άσκηση συμβάλλει στην καλύτερη ποιότητα ζωής κατά την ενηλικίωση, βοηθώντας στα καρδιαγγειακά νοσήματα και καταπολεμώντας το άγχος και το στρες.

Ο ρόλος του αθλητισμού στην παιδική και εφηβική ηλικία κρίνεται ως πολύ σημαντικός. Μέσα από τον αθλητισμό τα παιδιά διδάσκονται το «ευ αγωνίζεσθαι», την πειθαρχία και την ομαδικότητα. Ο αθλητισμός βοηθά τα παιδιά να καταπολεμήσουν την παχυσαρκία και να ενισχύσουν το ανοσοποιητικό τους σύστημα.

Φυσικά, όλα τα πιο πάνω έχουν πληγεί στις μέρες μας από την πανδημία που μαστίζει τη χώρα μας και γενικά όλα τα κράτη ανά το παγκόσμιο. Ο κλάδος του αθλητισμού είναι από τους κλάδους που έχουν πληγεί περισσότερο από την εμφάνιση του νέου κορωνοϊού και κυρίως έχουν πληγεί οι επαγγελματίες αθλητές. Προπονήσεις και αγώνες λόγω των μέτρων σταμάτησαν για μεγάλο χρονικό διάστημα -σήμερα επανεκκινούν σιγά σιγά, αλλά πάλι με δυσκολίες και πρωτόκολλα- κάτι που σίγουρα τους επηρέασε και σωματικά και οικονομικά, αλλά κυρίως ψυχολογικά όλους, και τους αθλητές και τις ομάδες που εκπροσωπούν, αλλά ακόμη και τον κόσμο που παρακολουθεί τα αθλήματα. Ως προς τον βαθμό που επηρεάστηκε ο αθλητισμός, μπορεί να αναφερθεί το παράδειγμα των Ολυμπιακών Αγώνων, αφού αναβλήθηκαν μόνο κατά τον Α΄ και τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Η επόμενη φορά ήταν το 2020, όταν οι Ολυμπιακοί Αγώνες θα διεξάγονταν στην Ιαπωνία και συγκεκριμένα στο Τόκιο.

Πριν από τον κορωνοϊό τα γήπεδα του ποδοσφαίρου, της καλαθοσφαίρας και πολλών άλλων αθλημάτων ήταν γεμάτα με φιλάθλους. Παράλληλα, οι πίστες σε μηχανοκίνητους αθλητικούς

αγώνες ήταν και αυτές γεμάτες. Αθλητές έκαναν επί καθημερινής βάσης προπόνηση χωρίς μάσκα και χωρίς τα νέα πρωτόκολλα υγιεινής. Ακόμη και οι ερασιτέχνες αθλητές μπορούσαν να εξασκούνται ή να αγωνίζονται, όποτε αυτοί το επιθυμούσαν. Δυστυχώς, όλα αυτά τον τελευταίο έναν χρόνο μοιάζουν με μακρινό όνειρο. Παρ' όλα αυτά, η ελπίδα για καλύτερες μέρες εξακολουθεί να υπάρχει.

Ο αθλητισμός στην Κύπρο στην προπανδημική περίοδο

Στις μέρες μας και ιδιαίτερα στην Κύπρο ο αθλητισμός κατέστη συνώνυμος με το ποδόσφαιρο. Άλλα αθλήματα, όπως η καλαθόσφαιρα, η πετόσφαιρα, η αντισφαίριση ή ακόμη και τα ολυμπιακά αθλήματα, όπως ο στίβος, η σκοποβολή, η ιππασία και πολλά άλλα, περνούν σε δεύτερη μοίρα. Όμως η ταύτιση του ποδοσφαίρου στην Κύπρο με τον ορισμό του αθλητισμού είναι λάθος, καθώς υπάρχουν τόσα πολλά αθλήματα που είναι πραγματικά πολύ κρίμα να μη γνωρίζει ο κόσμος ακόμη και την ύπαρξή τους.

Το πρόβλημα ξεκινά από την παιδεία που παρέχεται σε νεαρή ηλικία. Θυμάμαι σε μάθημα της γυμναστικής στο σχολείο να μας δίνεται μία μπάλα ποδοσφαίρου κι εμείς να τρελαινόμαστε από χαρά, γιατί δε θα κάναμε κάποιο μάθημα, αλλά θα παίζαμε το αγαπημένο μας παιχνίδι. Όλα τα παιδιά χαίρονται να παίζουν, δε θα ήταν όμως ορθότερο αυτή τους η χαρά να συνδυάζεται με γνώση για το άθλημα που τους αρέσει;

Το ερώτημα είναι ρητορικό και η απάντηση απλή: Ήρθε ο καιρός να χωριστεί το μάθημα της γυμναστικής σε δυο κατευθύνσεις. Η πρώτη είναι αυτή που επικρατεί για χρόνια στην παιδεία μας, δηλαδή η πρακτική: Δίνεται μια μπάλα του ποδοσφαίρου ή του μπάσκετ και τα παιδιά πάνε στο γήπεδο για παιχνίδι. Η δεύτερη κατεύθυνση και πιο σημαντική είναι η εισαγωγή του μαθήματος της γυμναστικής θεωρίας στο σχολείο ή αλλιώς μαθήματος με τίτλο «Αθλητισμός». Υπάρχει κάτι παρόμοιο, το μάθημα της φυσικής αγωγής, και είναι μόνο για όσους το επιλέγουν ως κύριο μάθημα στην γ' λυκείου, στο οποίο οι μαθητές διδάσκονται κυρίως την ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων. Γιατί λοιπόν να μην προστεθεί το μάθημα «Θεωρία του αθλητισμού» σε πολύ μικρότερη ηλικία και συγκεκριμένα στη δημοτική εκπαίδευση, ούτως ώστε να υπάρχει ενημέρωση για τα θετικά που προσφέρει ο αθλητισμός από μικρή ηλικία; Το περιεχόμενο μπορεί να ποικίλει και να αφορά όλα τα αθλήματα και την ιστορία τους, αλλά και ευρύτερα την ιστορία του αθλητισμού στην αρχαία και σύγχρονη εποχή. Ίσως αυτό βοηθήσει στην ενθάρρυνση για ενασχόληση και των μικρότερων ηλικιών με τον αθλητισμό και γενικότερα την άσκηση.

Σχετικά με το ποδόσφαιρο, για το οποίο γίνεται τοποθέτηση πιο πάνω, δεν ευθύνεται γι' αυτό το ίδιο το άθλημα, καθώς παγκόσμια θεωρείται ως ο βασιλιάς των αθλημάτων. Το παιχνίδι των λαϊκών στρωμάτων, όπως έχει χαρακτηριστεί, είναι το αγαπημένο και των

Κυπρίων. Παρ' όλα τα προβλήματα στο κυπριακό ποδόσφαιρο σχετικά με στημένους ή χειραγωγημένους αγώνες και με τα ακατάλληλα γήπεδα, η προσέλευση των οπαδών σχεδόν κάθε Σαββατοκύριακο ήταν μεγάλη. Αυτό αποτυπώνεται και σε αριθμούς, όπως για παράδειγμα την περίοδο 2017-2018, οπότε διατέθηκαν 414 651 εισιτήρια στο παγκύπριο πρωτάθλημα ποδοσφαίρου Α' κατηγορίας. Άρα, σε τριάντα δύο αγωνιστικές ο μέσος όρος προσέλευσης ήταν 13 000 οπαδοί ανά αγωνιστική.

Με βάση το γεγονός ότι τέτοιοι αριθμοί αφορούν μια χώρα όπως η Κύπρος, με εκτίμηση πληθυσμού 875 900, εκτίμηση που έγινε το 2018, προκύπτει ότι όντως το ποδόσφαιρο είναι το εθνικό μας άθλημα. Δυστυχώς, δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία όσον αφορά τους τηλεθεατές. Εάν όμως αναλογιστεί κανείς ότι τα τελευταία χρόνια από ένα συνδρομητικό κανάλι με απευθείας μετάδοση ενός ή δυο αγώνων του κυπριακού πρωταθλήματος τα κανάλια αυξήθηκαν σε τρία και διατίθενται πλέον όλοι οι αγώνες σε απευθείας μετάδοση, είναι πασιφανές πως υπάρχει μεγάλη ζήτηση στην αγορά για τους ποδοσφαιρικούς αγώνες.

Όσον αφορά τα υπόλοιπα αθλήματα και το ενδιαφέρον και την ενασχόληση των Κυπρίων με αυτά, το ποδόσφαιρο ακολουθούν με σειρά η καλαθόσφαιρα, η πετόσφαιρα και η χειροσφαίριση. Αυτό φαίνεται επίσης από τα συνδρομητικά κανάλια, καθώς σε εβδομαδιαία βάση προβάλλουν δύο με τρεις αγώνες και αυτών των αθλημάτων σε απευθείας μετάδοση. Τα ολυμπιακά αθλήματα δυστυχώς στην Κύπρο βρίσκονται στο περιθώριο. Μεγαλύτερο ενδιαφέρον παρουσιάζεται μόνο κατά την περίοδο των Ολυμπιακών Αγώνων, με μια μικρή μερίδα συμπολιτών μας να παρακολουθεί κυρίως τους τελικούς του στίβου, ιδίως τους δρόμους των 100 μ. και των 200 μ. ανδρών και γυναικών.

Όπως έχω αναφέρει, κύριος λόγος που επικρατεί το ποδόσφαιρο έναντι των άλλων αθλημάτων είναι η παιδεία, δεν είναι όμως μόνο αυτό. Επίσης σημαντικό πρόβλημα είναι οι εγκαταστάσεις και η μη επαρκής στήριξη από το κράτος στα υπόλοιπα αθλήματα, ούτως ώστε να αναδειχθούν εξίσου. Ακόμη και στον βασιλιά των σπορ, αν εξαιρέσουμε την οικονομική βοήθεια και ενίσχυση, όπως ευκολίες πληρωμής φόρων, υπάρχουν τριτοκοσμικές εγκαταστάσεις. Τρανό παράδειγμα ότι μόνο σε ένα ποδοσφαιρικό γήπεδο, στο Γ.Σ.Π., και σε ένα καλαθοσφαιρικό γήπεδο, στο «Τάσος

Παπαδόπουλος - Ελευθερία», μπορούν να διεξάγονται και υπό προϋποθέσεις αγώνες ευρωπαϊκών διοργανώσεων. Επομένως, μόνο ένα γήπεδο του δημοφιλέστερου αθλήματος και ένα γήπεδο του δεύτερου δημοφιλέστερου αθλήματος πληρούν τις ευρωπαϊκές προδιαγραφές. Στα υπόλοιπα αθλήματα ούτε λόγος, με τα πλείστα μάλιστα να μην έχουν ούτε τις στοιχειώδεις εγκαταστάσεις, όπως αποδυτήρια, δημοσιογραφικά θεωρεία, κερκίδες και προβολείς, τα οποία φαίνεται ότι θεωρούνται είδη πολυτέλειας.

Οι αθλητές του στίβου, της ιππασίας, της κολύμβησης και πολλών άλλων αθλημάτων δεν έχουν ούτε την οικονομική στήριξη από το κράτος ούτε τις σωστές εγκαταστάσεις για προετοιμασία και ως εκ τούτου αρκετοί από αυτούς είτε σταματούν πρόωρα τον επαγγελματικό αθλητισμό, συνεχίζοντας ερασιτεχνικά, είτε αποσύρονται.

Φυσικά, υπάρχει και μια τρίτη κατηγορία Κυπρίων αθλητών και αποτελείται από αυτούς που μεταναστεύουν στο εξωτερικό λόγω αυτών των σοβαρών ελλείψεων στο νησί μας, με στόχο την επαγγελματική τους προετοιμασία. Ένα πολύ καλό παράδειγμα είναι και ο κορυφαίος μέχρι σήμερα Κύπριος τενίστας Μάρκος Παγδατής, που σε νεαρή ηλικία μετανάστευσε στη Γαλλία, για να ακολουθήσει το όνειρό του. Χρόνια αργότερα δικαιώθηκε για την επιλογή του, καθώς, αν παρέμενε στην Κύπρο, δε θα είχε προφανώς αυτή την εξέλιξη και αυτή την πορεία, η οποία έκανε περήφανη όλη την Κύπρο.

Επίσης, ακόμα ένα μεγάλο πρόβλημα του αθλητισμού στη χώρα μας είναι η ανισότητα των φύλων. Σύμφωνα και με το πόρισμα της εκδήλωσης που συνδιοργάνωσε η Επιτροπή Αθλητισμού της Παράλληλης Βουλής για τον Πολιτισμό με το Γραφείο της Επιτρόπου για την Ισότητα των Φύλων με θέμα «Ισότητα των Φύλων στον Αθλητισμό: Ανοίγοντας τον Δρόμο», στην Κύπρο υπάρχει μια χαώδης διαφορά στον αθλητισμό μεταξύ γυναικών και ανδρών. Ως τρανό παράδειγμα μπορεί να αναφερθεί η συμπεριφορά από την Κυπριακή Ομοσπονδία Ποδοσφαίρου (Κ.Ο.Π.) προς τις παίκτριες της Γυναικείας Εθνικής Ομάδας Ποδοσφαίρου. Συγκεκριμένα, στη συνεδρία της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων Ευκαιριών μεταξύ Ανδρών και Γυναικών, που έγινε στις 13 Ιανουαρίου 2020, καταγγέλθηκε ότι η Γυναικεία Εθνική Ομάδα Ποδοσφαίρου σε αγώνα που είχε στη Φινλανδία

έλαβε ελάχιστη οικονομική στήριξη από την ομοσπονδία και πιο συγκεκριμένα το ποσό των €75 για οδοιπορικά, ενώ, όταν ζητήθηκαν ισοθερμικά για το κρύο από τις παίκτριες, οι υπεύθυνοι της Κ.Ο.Π. τις παρότρυναν να αγοράσουν καλσόν. Ακόμη, αναφέρθηκε ότι δόθηκαν μεταχειρισμένες στολές της Εθνικής Νέων Ανδρών με παντελονάκια μεγαλύτερα σε μέγεθος και χωρίς λουράκι. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τον διεθνή εξευτελισμό του κυπριακού αθλητισμού, αλλά και την αντίδραση των παικτριών, οι οποίες συγκεκριμένα πέρασαν ένα ισχυρό μήνυμα στο θέμα της ισότητας των δύο φύλων. Λίγο πριν από την έναρξη του αγώνα με τη Φινλανδία στις 7 Νοεμβρίου 2019, στο Ελσίνκι, για τα προκριματικά του Ευρωπαϊκού Πρωταθλήματος 2021, φωτογραφήθηκαν μαζί με τις παίκτριες της Φινλανδίας κρατώντας πινακίδα με το μήνυμα «Together We Play Strong» («Μαζί Παίζουμε Δυνατά»), ενώ παράλληλα στις παλάμες των χεριών τους ζωγράφισαν το σήμα της ισότητας. Το τελευταίο είχε ως σκοπό να σταλεί το μήνυμα πως άνδρες ποδοσφαιριστές και γυναίκες ποδοσφαιρίστριες έχουν τα ίδια όνειρα και τους ίδιους στόχους στο ίδιο παιχνίδι. Επίσης, στο συνέδριο έγινε αναφορά για ανδροκρατία σε θέσεις κλειδιά των ομοσπονδιών, που έχει ως αποτέλεσμα την ελάχιστη ή και καθόλου συμμετοχή των γυναικών.

Εν κατακλείδι, ο αθλητισμός στην Κύπρο νοσούσε και πριν ξεσπάσει η πανδημία του κορωνοϊού, ωστόσο σήμερα νοσεί ακόμη περισσότερο. Το κράτος αδιαφορεί και δε λαμβάνει τα απαραίτητα μέτρα στήριξης των αθλητών και των ομοσπονδιών τους, με αποτέλεσμα ούτε επιχειρηματίες να δείχνουν το απαραίτητο ενδιαφέρον για επένδυση στον κυπριακό αθλητισμό. Ιστορικά σωματεία εδώ και χρόνια είτε έχουν κλείσει είτε εκπέμπουν σήμα κινδύνου. Τα πλείστα μάλιστα είναι προσφυγικά σωματεία και είναι ίσως τα μόνα που ακόμη διατηρούν άσβεστη τη φλόγα της επιστροφής στα κατεχόμενά μας εδάφη. Η στήριξη του κράτους για οικονομική ενίσχυση ομάδων, σωματείων, αθλητών και ομοσπονδιών, αλλά και η δημιουργία νέων χώρων άθλησης για όλα τα αθλήματα είναι επιβεβλημένη. Τέλος, εξίσου απαραίτητη είναι η θέσπιση μέσω νομοθεσίας της ισότητας των φύλων στον αθλητισμό από τους ίδιους τους βουλευτές και συλλογικά από τη Βουλή των Αντιπροσώπων.

Οι επιπτώσεις της πανδημίας στον τομέα του αθλητισμού

Η πανδημία του COVID-19 επέφερε αρκετές αλλαγές στο αθλητικό προσκήνιο σε παγκόσμιο επίπεδο. Όπως ήταν φυσικό, η Κύπρος δε θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστη από αυτές τις αλλαγές. Για να γίνει αντιληπτό πόσο έχει πληγεί ο αθλητισμός στην Κύπρο από την πανδημία, επιβάλλεται να αναλυθούν κατά σειρά τα μέτρα που λήφθηκαν και σχετίζονταν με τον αθλητισμό.

Στα πρώτα στάδια της πανδημίας, από τον Μάρτιο του 2020 και για τους επόμενους δύο και πλέον μήνες, κατά τη διάρκεια του ολικού lockdown όλα τα πρωταθλήματα τέθηκαν σε αναστολή, με τα περισσότερα στη συνέχεια να ακυρώνονται οριστικά, αφού μετά το τέλος του lockdown και την επανεκκίνηση τον Ιούνιο του 2020 οι υψηλές θερμοκρασίες και το χαμηλό επίπεδο ετοιμότητας των ομάδων θεωρήθηκαν αποτρεπτικός παράγοντας για τους ιθύνοντες του αθλητισμού. Παράλληλα, σε αυτό το διάστημα του ολικού lockdown όλες οι προπονήσεις σε αθλητικές εγκαταστάσεις απαγορεύτηκαν και προωθήθηκε αποκλειστικά η άσκηση ατομικά για κάθε αθλητή.

Στη συνέχεια για όλο το καλοκαίρι μέχρι και τις αρχές Νοεμβρίου δε λήφθηκαν οποιαδήποτε νέα μέτρα περιορισμού στον αθλητισμό και τις αθλητικές δραστηριότητες, μιας και το επιδημιολογικό τοπίο ήταν σε αρκετά καλά επίπεδα. Τα μέτρα τα οποία λήφθηκαν από την 1^η Δεκεμβρίου 2020 μέχρι τη 13^η Δεκεμβρίου 2020 για τον αθλητισμό αφορούσαν την αναστολή όλων των αθλητικών διοργανώσεων για άτομα κάτω των 18 ετών, ενώ έμειναν σε ισχύ μόνο οι αθλητικές διοργανώσεις πρωταθλημάτων Α', Β' και Γ' κατηγορίας, όπως επίσης και των εθνικών ομάδων.

Ακολούθως, με τα μέτρα τα οποία λήφθηκαν εκτάκτως και τέθηκαν σε ισχύ από τη 10^η Δεκεμβρίου 2020 μέχρι και τον επόμενο μήνα, συνεχίστηκε η αναστολή των προπονήσεων ατόμων κάτω των 18 ετών. Ταυτόχρονα, διατηρήθηκε το δικαίωμα σε προπονήσεις των ομάδων Α', Β' και Γ' κατηγορίας και η λειτουργία αθλητικών εγκαταστάσεων για αθλητές υψηλής επίδοσης που βρίσκονται στον κατάλογο του Κυπριακού Οργανισμού Αθλητισμού (Κ.Ο.Α.), οι οποίοι είτε έχουν εξασφαλίσει είτε διεκδικούν πρόκριση στους Ολυμπιακούς Αγώνες.

Στα νέα μέτρα, τα οποία λήφθηκαν από τη 10^η Ιανουαρίου 2021 μέχρι και την 31^η Ιανουαρίου 2021, αποφασίστηκε όπως επιτραπεί η διεξαγωγή μόνο των επαγγελματικών πρωταθλημάτων

Α' κατηγορίας και η αναστολή διεξαγωγής όλων των υπόλοιπων πρωταθλημάτων και αθλητικών δραστηριοτήτων ατόμων κάτω των 18 ετών. Παράλληλα, επιτράπηκε η λειτουργία μόνο σε όσες αθλητικές εγκαταστάσεις χρησιμοποιούνται για προπονήσεις επαγγελματικών πρωταθλημάτων Α' κατηγορίας και των εθνικών ομάδων. Επιπλέον, στα επαγγελματικά πρωταθλήματα Β' και Γ' κατηγορίας επιτράπηκε η χρήση εγκαταστάσεων μόνο για σκοπούς προπονήσεων. Δικαίωμα σε προπόνηση σε ανοικτές υπαίθριες αθλητικές εγκαταστάσεις δόθηκε μόνο στους αθλητές υψηλής επίδοσης, όπως χαρακτηρίστηκαν, οι οποίοι περιλαμβάνονταν στον κατάλογο της Κυπριακής Ολυμπιακής Επιτροπής (Κ.Ο.Ε.) ή που διεκδικούν πρόκριση στους Ολυμπιακούς Αγώνες, νοουμένου ότι δε θα υπερβαίνουν τα πέντε άτομα. Όλοι οι υπόλοιποι αθλητές και μη, οι οποίοι δεν υπάγονταν σε μία από τις πιο πάνω κατηγορίες, δικαίωμα σε άσκηση είχαν μόνο σε πάρκα, γραμμικά πάρκα και παραλίες μέχρι δύο άτομα με χρονικό όριο τις τρεις ώρες.

Ακολούθως, από την 8^η Φεβρουαρίου 2021 το κυριότερο μέτρο το οποίο άλλαξε την κατάσταση και αφορούσε τους αθλητές ήταν το ότι επιτράπηκε σε όλους ανεξαιρέτως τους αθλητές η προπόνηση σε ανοικτές υπαίθριες αθλητικές εγκαταστάσεις, ενώ το μέγιστο όριο αθλουμένων ανήλθε στα πέντε άτομα, συμπεριλαμβανομένου του γυμναστή. Επιπρόσθετα, επέτρεψαν από τη 13^η Φεβρουαρίου 2021 την επανέναρξη των πρωταθλημάτων Β' κατηγορίας, ενώ στις υπόλοιπες κατηγορίες δόθηκε το δικαίωμα ατομικής προπόνησης σε ομάδες των πέντε ατόμων.

Αθλητές, σωματεία και αθλητικοί οργανισμοί

Αφού έγινε επιγραμματική αναφορά στα μέτρα τα οποία εφαρμόστηκαν στην Κύπρο για την αντιμετώπιση του κορωνοϊού, μέτρα τα οποία αφορούσαν συγκεκριμένα τον αθλητισμό, θα ήταν χρήσιμο να αναλογιστούμε και τον αντίκτυπο αυτών των μέτρων τόσο στον αθλητισμό γενικά όσο και στους αθλητές, επαγγελματίες και ερασιτέχνες.

Ο αθλητισμός στην Κύπρο κατά τη διάρκεια των περιοριστικών μέτρων κατά της πανδημίας είχε παραλύσει, με αποτέλεσμα αρκετοί αθλητές που είχαν κάνει τεράστιο αγώνα και προσπάθεια, για να φτάσουν σε καλό επίπεδο, να στερούνται σωστής προπόνησης για έναν και πλέον χρόνο. Το μεγαλύτερο πρόβλημα εντοπίζεται

στο γεγονός ότι τα στάδια και οι χώροι εκγύμνασης, παρ' όλο που μπορούσαν να λειτουργούν κανονικά, με σωστά μέτρα και ελέγχους, για να στηριχθεί ουσιαστικά το κομμάτι του αθλητισμού, εντούτοις κάτι τέτοιο δεν έγινε.

Αρκετοί αθλητές, μιας και δεν μπορούσαν να αγωνιστούν και να προπονηθούν όπως έπρεπε, αναγκάστηκαν να προσαρμόσουν τις προπονήσεις τους, στον βαθμό που ήταν αυτό δυνατό, ώστε να συνάδουν με τα μέτρα κατά της πανδημίας. Μία από τις μεγαλύτερες δυσκολίες για τους αθλητές, ειδικότερα τους επαγγελματίες, αποτελεί η αδυναμία τους να θέσουν στόχους, εξαιτίας του γενικότερου κλίματος αβεβαιότητας που επικρατεί ένεκα της πανδημίας. Για παράδειγμα οι αθλητές που θα λάμβαναν μέρος στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2020 είδαν τους αγώνες να μετατίθενται για το καλοκαίρι του 2021, χωρίς όμως να γνωρίζουν μετά βεβαιότητας αν τυχόν θα προκύψει κάτι καινούργιο που θα αναχαιτίσει τους στόχους τους.

Από μία γενική αποτίμηση των μέτρων διαφαίνεται ότι τα ερασιτεχνικά σωματεία και οργανισμοί είναι οι πραγματικοί χαμένοι της πανδημίας, αφού τον τελευταίο έναν χρόνο στις περισσότερες περιπτώσεις εξαιρέθηκαν προνομίων που είχαν αντίστοιχα επαγγελματικά σωματεία και οργανισμοί, ενώ ήδη λειτουργούσαν χωρίς την απαραίτητη στήριξη από το κράτος. Είναι επίσης φανερό πως οι αθλητές οι οποίοι είναι κάτω των 18 ετών εξαιρέθηκαν για μεγάλο χρονικό διάστημα από το δικαίωμα σε προπονήσεις και αθλητικές δραστηριότητες. Σε αυτές τις ηλικίες η παρατεταμένη αποχή ενδεχομένως να αποτελέσει καθοριστικό παράγοντα για το μέλλον της ενασχόλησης των νέων αθλητών με το άθλημα και σίγουρα έχει μεγάλο αρνητικό αντίκτυπο στο επίπεδο της φυσικής τους κατάστασης. Περαιτέρω, ξεκάθαρα υπάρχει διάκριση ανάμεσα στα πρωταθλήματα Α' κατηγορίας με τις υπόλοιπες κατηγορίες. Στα πρωταθλήματα Α' κατηγορίας υπήρξε πιο ουσιαστική στήριξη μέσα από τα μέτρα που εφαρμόστηκαν, μιας και παρέμεναν σε δράση απρόσκοπτα, εν αντιθέσει με τις άλλες κατηγορίες, στις οποίες τα πρωταθλήματα για μεγάλο διάστημα όχι μόνο αναστάλησαν, αλλά υπήρξαν και αρκετά άλλα επιπλέον εμπόδια, μιας και απαγορευόταν η προπόνηση σύσσωμων των ομάδων. Ακόμη, παρατηρήθηκε μία επιλεκτική προσπάθεια να δοθεί δικαίωμα προπονήσεων μόνο σε όσους αθλητές πετύχαιναν υψηλές επιδόσεις και είτε προκρίθηκαν στους Ολυμπιακούς Αγώνες είτε διεκδικούσαν πρόκριση σε

αυτούς. Αυτή η επιλεκτική κατηγοριοποίηση των αθλητών πιθανόν να αποτελέσει σε αρκετές περιπτώσεις καταλυτικό παράγοντα, ώστε πολλοί να εγκαταλείψουν οριστικά τις αθλητικές τους δραστηριότητες.

Επαγγελματικός και ερασιτεχνικός αθλητισμός

Το οικονομικό πλήγμα υπήρξε σημαντικό για όλους τους αθλητικούς οργανισμούς/φορείς, με τις περιπτώσεις των ερασιτεχνικών συλλόγων να βρίσκονται σε δυσμενέστερη θέση. Αρκετοί αθλητικοί φορείς αναγκάστηκαν να προχωρήσουν σε απολύσεις προσωπικού στην προσπάθειά τους να αντεπεξέλθουν, αφού για μεγάλο χρονικό διάστημα τα έσοδά τους μειώθηκαν ή εκμηδενίστηκαν, ενώ τα έξοδά τους παρέμεναν τα ίδια. Σημαντικό πλήγμα αποτέλεσε σε αρκετές περιπτώσεις για τους αθλητικούς οργανισμούς/σωματεία η απώλεια εσόδων από χορηγούς εξαιτίας ακύρωσης διάφορων αθλητικών διοργανώσεων.

Η εξέλιξη του αθλητισμού στην Κύπρο και ιδιαίτερα του ερασιτεχνικού αθλητισμού στη μετά τον COVID-19 εποχή αναμένεται δυσοίωνα. Εξαιτίας των όσων αναφέρθηκαν και πιο πάνω, αναμένεται οι ευκαιρίες για συμμετοχή ερασιτεχνικών συλλόγων ευρύτερα στον αθλητισμό να μειωθούν δραματικά, λόγω των τεράστιων οικονομικών επιπτώσεων που έχει επιφέρει η πανδημία. Επιπλέον, σε ατομικό επίπεδο αρκετοί επαγγελματίες, αλλά και ερασιτέχνες αθλητές θα έχουν τεράστια εμπόδια να προσπεράσουν, ώστε να φτάσουν στο επίπεδο που βρίσκονταν κατά την περίοδο πριν από τον Μάρτιο του 2020. Η επάνοδος σωματικά και ψυχολογικά σε επίπεδο και σε ρυθμούς προ πανδημίας είναι ένα έργο το οποίο για αρκετούς φαντάζει βουνό, μιας και οι ευκαιρίες για προπόνηση και φυσική άσκηση που θα διατηρούσαν τους αθλητές σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο ήταν ελάχιστες. Σίγουρα, σε ατομικό επίπεδο ήταν επιλογή του κάθε αθλητή αν θα γυμναζόταν στο σπίτι του, όμως σε καμία περίπτωση δεν τίθεται σύγκριση με την κανονική προπόνηση που παραδοσιακά ακολουθούσαν οι αθλητές στις κατάλληλες εγκαταστάσεις και με τον κατάλληλο εξοπλισμό.

Σημαντικό ρόλο για την ανάκαμψη του αθλητισμού στην Κύπρο έχει η Ε.Ε. και η στήριξη που θα δώσει στα κράτη μέλη της. Πέραν

όμως της οικονομικής στήριξης από την Ε.Ε., καταλυτικής σημασίας είναι και ο τρόπος που η Κύπρος και οι αρμόδιες με τον αθλητισμό επιτροπές θα διανέμουν τα κονδύλια τα οποία ενδέχεται να δοθούν ως στήριξη. Αν δε δοθεί κάποιου είδους οικονομική βοήθεια στον τομέα του αθλητισμού, τυχόν ανάκαμψη θα αργήσει να έρθει. Εάν δοθεί στήριξη μόνο στα μεγάλα σωματεία και συλλόγους και αποκλειστικά σε μεγάλες ποδοσφαιρικές ομάδες, τότε η ανάκαμψη θα έρθει αποκλειστικά και μόνο για ελάχιστους.

Αθλητικός τουρισμός

Αν αναλογιστούμε τον ρόλο που πρέπει να έχει ο αθλητισμός στις ζωές όλων των ανθρώπων, αλλά ειδικότερα των νέων, έτσι ώστε να καλλιεργήσουν αθλητική συνείδηση, τα μέτρα που λήφθηκαν τον τελευταίο έναν και πλέον χρόνο έχουν πάρει τον αθλητισμό αρκετά βήματα πίσω. Η αναχαίτιση των προβλημάτων και η ανάκαμψη στον αθλητισμό δεν μπορεί να επιτευχθούν αποκλειστικά με το να αναμένουμε τα οικονομικά πακέτα στήριξης από την Ε.Ε. Ταυτόχρονα, δε θα ανακάμψει ο τομέας του αθλητισμού ευρύτερα, εάν η στήριξη μείνει μόνο στο οικονομικό κομμάτι. Σημαντικό στοιχείο είναι να υπάρξει ένα πολυδιάστατο πλάνο το οποίο θα αποσκοπεί μέσα από σωστά βήματα στην ανάκαμψη.

Ιδιαίτερα σημαντική θεωρείται και η επένδυση σε τομείς οι οποίοι μπορούν να τονώσουν οικονομία και αθλητισμό παράλληλα. Έχοντας ως δεδομένο το ότι ένας εκ των βασικών πυλώνων της κυπριακής οικονομίας είναι ο τουρισμός, είναι σημαντικό να αναπτυχθεί περαιτέρω ο αθλητικός τουρισμός στη χώρα μας. Μέσω του αθλητικού τουρισμού, πέραν της οικονομικής ανάκαμψης, θα δοθεί και μία επιπλέον ώθηση στον αθλητισμό ευρύτερα. Η Κύπρος έχει τη δυνατότητα, αξιοποιώντας τις ευνοϊκές καιρικές συνθήκες ακόμα και κατά τον χειμώνα, να προσελκύσει αρκετούς αθλητές και ποδοσφαιρικές ομάδες που επιθυμούν να κάνουν προετοιμασία. Πέραν των όσων θετικών θα αποκομίσει η οικονομία μας, παράλληλα πολλοί πολίτες οι οποίοι δραστηριοποιούνται στον τομέα του αθλητισμού θα βρουν αρκετές ευκαιρίες για εργοδότηση. Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat (Στατιστική Υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής), η Κύπρος βρίσκεται στη δεύτερη θέση σε κατάταξη ανάμεσα στις χώρες της Ε.Ε. ως προς τον αναλογικό αριθμό σε απασχολούμενους στον αθλητισμό και τη φυσική

κατάσταση ευρύτερα, επομένως είναι σημαντικό για την τοπική οικονομία να διατηρηθούν και να δημιουργηθούν σχετικές θέσεις εργασίας. Επιπλέον, ο αθλητισμός, συμπεριλαμβανομένου και του ερασιτεχνικού αθλητισμού, θα μπορέσει να αναβαθμιστεί, καθώς και η χώρα μας θα αποκτήσει μέσω της προώθησης και ανάπτυξης του αθλητικού τουρισμού καλύτερες και πιο σύγχρονες εγκαταστάσεις.

Όλα τα παραπάνω απαιτούν ορθό συντονισμό και πολιτική βούληση όλων των εμπλεκόμενων φορέων, οι οποίοι πρέπει να λάβουν άμεσα δράση με στόχο την ανάκαμψη.

Μέρος Γ': Οι άλλες χώρες και
το παράδειγμα της Κύπρου

Το πλήγμα της παγκόσμιας πολιτιστικής δραστηριότητας από την πανδημία και η διαχείρισή του από άλλες χώρες

Η πανδημία προκάλεσε τη μεγαλύτερη υγειονομική και κοινωνικοοικονομική κρίση των τελευταίων χρόνων. Όλες οι πτυχές της ζωής μας έχουν επηρεαστεί δραματικά και πολλοί επαγγελματικοί κλάδοι της οικονομίας έχουν δεχθεί σοβαρότατο πλήγμα. Ο τομέας του πολιτισμού καλείται να αντιμετωπίσει τις σημαντικότερες προκλήσεις που επέφερε η πανδημία, η οποία έχει θρυμματίσει τη δημιουργικότητα και την καλλιτεχνική έκφραση των ανθρώπων. Ο δε κοινωνικός και πολιτιστικός ιστός έχει κατακεραυνωθεί από μέτρα έκτακτης ανάγκης και καταστολής της κρίσης. Από την έναρξη της πανδημίας μέχρι και σήμερα, έναν χρόνο μετά, παραστάσεις ακυρώνονται, φεστιβάλ, συνέδρια και εκθέσεις αναβάλλονται, ενώ οι κινηματογράφοι, τα θέατρα, οι γκαλερί και τα μουσεία ανέστειλαν τη λειτουργία τους και παραμένουν κλειστά σε όλο τον κόσμο. Κατά το 2020 πολλές τηλεοπτικές και κινηματογραφικές παραγωγές διέκοψαν ή δεν προχώρησαν το έργο τους, με αποτέλεσμα οι καλλιτέχνες και όλοι οι εργαζόμενοι στον τομέα αυτό να αδυνατούν να εξασφαλίσουν τα απαραίτητα για την επιβίωσή τους.

Πολλές χώρες και κράτη μέλη της Ε.Ε., με στόχο την αναχαίτιση της πανδημίας, ανέστειλαν τη λειτουργία χώρων πολιτισμού, οι οποίοι αποτελούν οάσεις ψυχαγωγίας, πνευματικής και καλλιτεχνικής καλλιέργειας των ανθρώπων, με αποτέλεσμα την ψυχική κούραση και τον πνευματικό μαρασμό της κοινωνίας. Στην Αυστρία οι διευθυντές όλων των ομοσπονδιακών δημόσιων μουσείων της χώρας ανέστειλαν τη λειτουργία των μουσείων μετά την απαγόρευση από την κυβέρνηση διεξαγωγής εκδηλώσεων, προς αποφυγή του συγχρωτισμού μεταξύ των συμμετεχόντων. Στο Βέλγιο με απόφαση της κυβέρνησης απαγορεύτηκαν οι πολιτιστικές δραστηριότητες, ανεξαρτήτως του αριθμού των ατόμων που θα συμμετείχαν σε αυτές ή θα τις παρακολουθούσαν. Στη Γαλλία το Μουσείο του Λούβρου έκλεισε εκ νέου τις πόρτες στο κοινό, ενώ οι εργασίες αποκατάστασης της Παναγίας των Παρισίων διακόπηκαν για λόγους προστασίας των εργατών. Η Γερμανίδα Καγκελάριας ανακοίνωσε ότι οι χώροι πολιτισμού και ψυχαγωγίας της Γερμανίας, όπως τα μουσεία, τα θέατρα, οι κινηματογράφοι, οι όπερες και οι γκαλερί, όφειλαν να αναστείλουν τη λειτουργία τους. Στην Ιταλία ανακοινώθηκε η αναστολή της λειτουργίας των πολιτιστικών οργανισμών και των μουσείων, όπως και στο κρατίδιο του Βατικανού. Στην Ολλανδία αναστάλη η λειτουργία των μουσείων και των Εθνικών Αρχείων και στην Πολωνία η λειτουργία όλων των πολιτιστικών χώρων και των μουσείων, συμπεριλαμβανομένου και του Μουσείου Άουσβιτς-Μπίρκεναου.

Στη Ρωσία το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Γκαράζ της Μόσχας ανακοίνωσε την αναστολή της λειτουργίας του. Επιπλέον, οι επακόλουθες αποφάσεις των δημοτικών και κρατικών αρχών σχετικά με την απαγόρευση μετακινήσεων και δημόσιων δραστηριοτήτων οδήγησαν τις επόμενες ημέρες στο κλείσιμο και άλλων μουσείων και πολιτιστικών χώρων στην περιοχή της Μόσχας.

Στο Η.Β. πολλά μουσεία και πολιτιστικοί οργανισμοί ανακοίνωσαν την αναστολή της λειτουργίας τους, ενώ μεγάλες εκθέσεις που ήταν προγραμματισμένες στην Εθνική Πινακοθήκη του Λονδίνου αναβλήθηκαν. Σε ό,τι αφορά τις λογοτεχνικές εκδηλώσεις, ακυρώθηκαν η Έκθεση Βιβλίου του Λονδίνου, το Φεστιβάλ Βιβλίου της Γλασκώβης «Aye Write!» και το Διεθνές Φεστιβάλ Χάρογκεϊτ, ενώ αναβλήθηκαν το Διεθνές Φεστιβάλ Βιβλίου του Εδιμβούργου και το Διεθνές Φεστιβάλ Τεχνών της Γλασκώβης.

Στις Η.Π.Α. τα μουσεία της Νέας Υόρκης, της Βοστώνης και της Ουάσινγκτον ανακοίνωσαν το κλείσιμό τους και την παύση των παραστάσεων των θεάτρων του Μπρόντγουεϊ. Επίσης, η Αμερικανική Ένωση Βιβλιοθηκών πρότεινε το κλείσιμο όλων των ακαδημαϊκών, δημόσιων και σχολικών βιβλιοθηκών. Οι τελετές απονομής των μουσικών Βραβείων GRAMMY και των Βραβείων Αμερικανικής Ακαδημίας Κινηματογράφου για το 2021 πραγματοποιήθηκαν και θα πραγματοποιηθούν, αντίστοιχα, χωρίς κοινό και με μικρό αριθμό παρευρισκομένων.

Η εξάπλωση της πανδημίας του COVID-19 οδήγησε στην αναβολή ή στην καθυστέρηση της παραγωγής ή της προβολής κινηματογραφικών ταινιών, καθώς και στην απευθείας διαδικτυακή διάθεση. Οι εξελίξεις των συνεχιζόμενων κυμάτων της πανδημίας οδήγησαν στην οριστική ακύρωση της διεξαγωγής διάφορων καλλιτεχνικών εκδηλώσεων και οι οικονομικές απώλειες του κλάδου υπολογίζεται πως ανέρχονται σε δισεκατομμύρια δολάρια κάθε μήνα. Το Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου Καννών, το οποίο ήταν προγραμματισμένο για τα μέσα Μαΐου, αναβλήθηκε.

Στον τομέα της τηλεοπτικής βιομηχανίας πολλές παραγωγές διέκοψαν τις εργασίες τους, συμπεριλαμβανομένων και τηλεοπτικών σειρών που προβάλλονταν επί δεκαετίες χωρίς διακοπή, ενώ τηλεοπτικές εκπομπές συνέχισαν τα γυρίσματα χωρίς την παρουσία κοινού. Ταυτόχρονα με την αναστολή της δημιουργίας ψυχαγωγικών παραγωγών σημειώθηκε σημαντική αύξηση στη χρήση υπηρεσιών

ροής βίντεο για ψυχαγωγία. Λόγω της ραγδαίας και μαζικής αύξησης της ανάγκης των ανθρώπων που παραμένουν στα σπίτια τους να ψυχαγωγηθούν και να κρατήσουν τον δεσμό τους με την πολιτιστική ζωή μέσα από την εμπειρία αυτής της κρίσης, δημιουργήθηκε μια άνευ προηγουμένου υπερφόρτωση της παγκόσμιας υποδομής του διαδικτύου. Οι πλατφόρμες παγκόσμιας εμβέλειας οι οποίες παρέχουν τη δυνατότητα αυτή, όπως είναι το Netflix και το YouTube, μείωσαν την προεπιλεγμένη ποιότητα βίντεο που παρείχαν σε τυπική ανάλυση, ώστε να μπορέσουν να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες που παρουσιάστηκαν ανά την υφήλιο. Η DisneyPlus καθυστέρησε την κυκλοφορία της στη Γαλλία και η Xbox ζήτησε από τους προγραμματιστές να προχωρήσουν στις ενημερώσεις λογισμικού σε περιόδους χαμηλότερης συμφόρησης δικτύου. Η HBO διέθεσε ελεύθερα στο κοινό της πεντακόσιες ώρες προγραμμάτων. Η δορυφορική ραδιοφωνική υπηρεσία SiriusXM ανακοίνωσε τη δωρεάν διάθεση του προγράμματός της για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Στις Η.Π.Α. ο δημόσιος ραδιοτηλεοπτικός οργανισμός NPR συνέχισε την παραγωγή νέων εκπομπών, χωρίς όμως την παρουσία κοινού.

Όσον αφορά την προβολή των ομαδικών αθλημάτων, η αναβολή ή η ακύρωση της αγωνιστικής δράσης διάφορων επαγγελματικών αθλημάτων και οι οικονομικές απώλειες από τις διαφημίσεις και από τα δικαιώματα μετάδοσής τους αναμένεται να απειλήσουν την οικονομική βιωσιμότητα πολλών αθλητικών διοργανώσεων.

Οι βιβλιοθήκες ανά την υφήλιο αντιμετώπισαν διαφορετικές προκλήσεις, είτε με την αναστολή της πλήρους λειτουργίας τους είτε με τη μείωση των παρεχόμενων υπηρεσιών ή και με το ολοκληρωτικό κλείσιμό τους. Τον τελευταίο χρόνο πολλές βιβλιοθήκες προσέγγισαν το πλήγμα που επέφερε η πανδημία μέσω της απομακρυσμένης εξυπηρέτησης του κοινού, μέσω παροχών απομακρυσμένης πρόσβασης και με την ενίσχυση της πρόσβασης του κοινού σε ηλεκτρονικά βιβλία.

Στη μουσική βιομηχανία η πανδημία προκάλεσε καθυστέρηση στην κυκλοφορία των μουσικών παραγωγών αρκετών καλλιτεχνών, ενώ άλλοι καλλιτέχνες προχώρησαν σε πρόωρη κυκλοφορία των συλλογών τους. Όσον αφορά τον Διαγωνισμό Τραγουδιού της Eurovision, που επρόκειτο να διεξαχθεί τον περασμένο Μάιο στο Ρότερνταμ της Ολλανδίας, ακυρώθηκε για πρώτη φορά από την έναρξή του το 1956.

Τα μουσεία ανά το παγκόσμιο κατέγραψαν κατακόρυφη μείωση των εσόδων τους, με αποτέλεσμα την εκδήλωση ενός κύματος απολύσεων σε ολόκληρο το φάσμα του τομέα. Πολλά μουσεία ανανέωσαν και αναβάθμισαν τις ιστοσελίδες τους, με σκοπό να επικεντρωθούν στους ψηφιακούς πόρους, και διέθεσαν στο κοινό καινοτόμο πρόσβαση σε αυτά μέσω της ανάπτυξης της εικονικής πραγματικότητας, της ηλεκτρονικής εκπαίδευσης και των διαδικτυακών συλλογών. Τα διαδικτυακά σεμινάρια που διεξήχθησαν είχαν ως επίκεντρο τόσο τα ίδια τα μουσεία και την ανάπτυξή τους στους τομείς της ψηφιακής στρατηγικής, των πνευματικών δικαιωμάτων, της διαχείρισης της επόμενης μέρας μετά την πανδημία, όσο και το κοινό. Επιπλέον, πολλά μουσεία ξεκίνησαν τις διαδικασίες για τη συλλογή υλικού που σχετίζεται με την παρούσα περίοδο της πανδημίας. Έγιναν ακόμη προσπάθειες για την αξιοποίηση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, κυρίως σε ό,τι αφορά την αλληλεπίδραση με το κοινό και τη διατήρηση του πολιτιστικού δικτύου της κοινωνίας. Ειδικότερα, θετικά σχόλια απέσπασαν οι δράσεις του Μουσείου Γκέτι στο Λος Άντζελες, του Ενυδρείου Σεντ στο Σικάγο, της Βασιλικής Ακαδημίας Τεχνών του Λονδίνου κ.ά.

Τα βρετανικά θέατρα προειδοποιούν για τις καταστροφικές συνέπειες με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπος ο κλάδος τους, διακρίνοντας ήδη τον κίνδυνο μαζικού τερματισμού λειτουργίας των χώρων πολιτιστικής δραστηριότητας, καθώς και τεράστιες οικονομικές απώλειες. Μερικά από τα σημαντικότερα βρετανικά θέατρα και θίασοι ένωσαν τις φωνές τους προειδοποιώντας για την αυξανόμενη ανεργία στον χώρο, το κλείσιμο θεάτρων, τη μείωση του κοινού, ακόμα και όταν τα θέατρα ανοίξουν, αλλά και την αδυναμία να λειτουργήσουν με την κοινωνική αποστασιοποίηση. Η πολιτιστική ζωή η οποία βιώνεται μέσα από την κρίση μεταμορφώνει την πολιτιστική πραγματικότητα και αναμένεται ότι ο χώρος του θεάτρου θα χρειαστεί αρκετό χρόνο, για να ανακάμψει. Η εργασία του 90% των εργαζομένων στον χώρο του θεάτρου έχει τεθεί σε αναστολή άνευ αποδοχών. Τα ιστορικά θέατρα «Shakespeare's Globe» και «Theatre Royal Plymouth», καθώς και η HQ Theaters έχουν στείλει προειδοποίηση ότι θα αναγκαστούν να κλείσουν, αν δε λάβουν υποστήριξη από την κυβέρνηση. Ο αντίκτυπος του κλεισίματος των θεάτρων είναι άμεσος και καταστροφικός, ενώ οι βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες συνέπειες απειλούν την οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική ευφορία των κοινοτήτων.

Επίσης, δε φαίνεται να υπάρχει ένδειξη αντίδρασης και ανταπόκρισης του κοινού με την επαναλειτουργία των θεάτρων, ωστόσο υπάρχουν ενδείξεις για το άγχος των ανθρώπων όσον αφορά τις δημόσιες συναθροίσεις σε εσωτερικό χώρο. Αυτό σημαίνει ότι τα θέατρα θα χάσουν ένα σημαντικό μέρος του κοινού τους, δεδομένου ότι οι ηλικίες των ευπαθών ομάδων αποτελούν μεγάλο ποσοστό των θεατρόφιλων στη Μεγάλη Βρετανία. Παράλληλα, είναι πολύ πιθανόν τα θέατρα να επαναλειτουργήσουν με πολύ λιγότερες διαθέσιμες θέσεις για το κοινό απ' ό,τι συνήθως λόγω των μέτρων κοινωνικής αποστασιοποίησης. Η βρετανική κυβέρνηση ανακοίνωσε φορολογική ελάφρυνση ύψους 5% σε επιχειρήσεις που ασχολούνται με την πολιτιστική δραστηριότητα, συμπεριλαμβανομένων των παραστάσεων, των θεάτρων, των θεματικών πάρκων, των μουσείων, των κινηματογράφων και άλλων πολιτιστικών εκδηλώσεων.⁴

Ο τομέας του πολιτισμού έχει δεχθεί ισχυρό πλήγμα λόγω των περιοριστικών μέτρων που έχουν ληφθεί σε όλη την Ε.Ε. για την αντιμετώπιση της εξάπλωσης του κορωνοϊού. Οι ιδιοκτήτες θεάτρων, μουσικών σκηνών και κινηματογράφων στην Ευρώπη αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα, καθώς έχουν παύσει κάθε δραστηριότητά τους. Τα Υπουργεία Υγείας των περισσότερων κρατών μελών αποφάσισαν την πλήρη αναστολή της λειτουργίας τους, δεδομένου ότι πρόκειται για χώρους μαζικών συναθροίσεων, ώστε να μειωθεί ο κίνδυνος μετάδοσης του κορωνοϊού. Οι εν λόγω επιχειρηματίες μετέφεραν την αδυναμία τους στο να αντεπεξέλθουν στις οικονομικές τους υποχρεώσεις και δήλωσαν ότι θα οδηγηθούν σύντομα σε οριστικό κλείσιμο των επιχειρήσεών τους.

Στις 17 Απριλίου του 2020 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υιοθέτησε ψήφισμα στο οποίο τονίζεται η φύση του τομέα του πολιτισμού και της καλλιτεχνικής δημιουργίας και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι καλλιτέχνες. Συναφώς, οι Υπουργοί Πολιτισμού συζήτησαν μέτρα για τον πολιτισμό και τον δημιουργικό τομέα κατά τη διάρκεια της κρίσης του κορωνοϊού και πολλά κράτη μέλη της Ε.Ε. υιοθέτησαν μέτρα στήριξης του τομέα του πολιτισμού, αλλά και προστασίας των θέσεων εργασίας σε αυτόν. Ωστόσο, πολλοί εργαζόμενοι δεν περιλαμβάνονται στα μέτρα στήριξης λόγω της ιδιαιτερότητας

⁴ <http://bit.ly/3cEWQwP>

του τομέα. Υπάρχουν πολλοί καλλιτέχνες οι οποίοι εργάζονται μεμονωμένα ή είναι μέρος μικρών επιχειρήσεων ή φιλανθρωπικών ιδρυμάτων, γεγονός που τους αποκλείει από τα σχέδια στήριξης. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή Πολιτισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου προέτρεψε τα κράτη μέλη να προβούν στις αναγκαίες ενέργειες, ώστε ο τομέας του πολιτισμού να λάβει την απαραίτητη στήριξη, για να μπορέσει να επιβιώσει. Επιπλέον, η Ε.Ε., λαμβάνοντας υπόψη όλους τους φορείς του καλλιτεχνικού χώρου, συμπεριλαμβανομένων και όσων δε θα επωφεληθούν από τα εθνικά προγράμματα στήριξης, αναθέωρησε το πρόγραμμα «Δημιουργική Ευρώπη», αυξάνοντας τη χρηματοδότηση και δημιουργώντας ένα «ad hoc χρηματοδοτικό μέσο» στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επενδύσεων.

Εντούτοις, επιβάλλεται να ακολουθηθούν επιπλέον πολιτικές οι οποίες να στηρίζουν τον τομέα του πολιτισμού και τους ανθρώπους που εργάζονται σε αυτόν. Η πολιτιστική δημιουργία και η διάχυσή της πρέπει να διασφαλιστούν, η βιωσιμότητα των πολιτιστικών σχεδιασμών επιβάλλεται και όλα τα κράτη πρέπει να ανταποκριθούν και να στηρίξουν όλους όσους εργάζονται στον τομέα του πολιτισμού την περίοδο αυτή που η κοινωνία βάζεται.

Πρακτικές εφαρμογές στήριξης: Το παράδειγμα της Κύπρου

Πολιτισμός

Με βάση στοιχεία που δημοσίευσε η Eurostat σχετικά με τις δαπάνες που αφορούν τον πολιτισμό στις χώρες της Ε.Ε. για το 2018, η Κύπρος βρίσκεται στην προτελευταία θέση. Οι δαπάνες της κυπριακής κυβέρνησης για τον πολιτισμό ανέρχονται στο 50% του μέσου όρου της Ε.Ε. Επιπρόσθετα, στοιχεία της Eurostat υπολογίζουν το εργατικό δυναμικό στον συγκεκριμένο τομέα στο 3,4% του συνολικού αριθμού εργαζομένων. Τέτοιοι τομείς, όπως αυτός του πολιτισμού, έχουν πληγεί σκληρά από την πανδημία του κορωνοϊού, ένεκα και των μέτρων που έχουν εφαρμοστεί με σκοπό την αναχαίτιση της πανδημίας. Με το ξέσπασμα της πανδημίας στην Κύπρο και με τις εξαγγελίες των μέτρων φάνηκε πως απουσίαζαν ειδικά μέτρα που να ανταποκρίνονταν στις ανάγκες των δημιουργών και των εργαζομένων στον χώρο του πολιτισμού, με αποτέλεσμα την έντονη αντίδραση της κοινωνίας και ως εκ τούτου τη λήψη μιας σειράς μέτρων στήριξης του χώρου του πολιτισμού.

Το Υ.Π.Π.Α.Ν., ως το αρμόδιο υπουργείο, με ανακοίνωσή του στις 20 Απριλίου 2020 οριοθέτησε τους άμεσους στόχους του σε τέσσερις γενικές κατευθύνσεις. Οι κατευθύνσεις αυτές αφορούσαν τη λειτουργικότητα του πολιτιστικού ιστού, την οικονομική στήριξη των δημιουργών και άλλων απασχολούμενων στον τομέα του πολιτισμού, την ενίσχυση των συντελεστών προγραμματισμένων εκδηλώσεων που είχαν επηρεαστεί από τις εξελίξεις της πανδημίας και, τέλος, την εξεύρεση τρόπων διατήρησης της πολιτιστικής δραστηριότητας στα πλαίσια των ειδικών περιοριστικών μέτρων. Με γνώμονα αυτούς τους πυλώνες, έπειτα από πρόταση του πιο πάνω υπουργείου στις 7 Μαΐου 2020, το Υπουργικό Συμβούλιο ενέκρινε την καταβολή ειδικού επιδόματος σε καλλιτέχνες. Ωστόσο, λόγω του ότι η συγκεκριμένη ενέργεια διεκπεραιώθηκε για πρώτη φορά, προέκυψαν ορισμένες δυσκολίες, ως αποτέλεσμα της απουσίας κάποιου μητρώου καλλιτεχνών και εργαζομένων στον πολιτιστικό τομέα. Ουσιαστικά, το ξέσπασμα της πανδημίας λειτούργησε ως καταλύτης, ώστε να προβληθούν προβλήματα τα οποία προϋπήρχαν τόσο στον χώρο του πολιτισμού όσο και αλλού. Υπολογίζεται πως από τις 8 μέχρι και τις 15 Μαΐου συγκεντρώθηκαν ηλεκτρονικά πέραν των δύο χιλιάδων αιτήσεων για το εν λόγω ειδικό επίδομα. Λόγω της απουσίας σχετικού μητρώου, τον Ιούνιο ακολούθησαν διαβουλεύσεις μεταξύ του Υ.Π.Π.Α.Ν., του Τμήματος Αρχαίου Πληθυσμού και Μετανάστευσης, της Υπηρεσίας

Διαχείρισης Επιδομάτων Πρόνοιας, των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας και της Υπηρεσίας Κοινωνικών Ασφαλίσεων, με σκοπό να ελεγχθούν οι υπό αναφορά αιτήσεις. Επίσης, για την ολοκλήρωση της συγκεκριμένης διαδικασίας χρειάστηκε έγκριση από το Γραφείο της Επιτρόπου Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, σύμφωνα με τη σχετική νομοθεσία.

Εν συνεχεία, έπειτα από την έγκριση του προϋπολογισμού για το 2021, το υπουργείο εξήγγειλε νέο έκτακτο επίδομα για καλλιτέχνες και εργαζομένους στη σφαίρα του πολιτισμού. Αποφασίστηκε επίσης η στήριξη φορέων και οργανισμών που δραστηριοποιούνται στον εν λόγω χώρο και δεν έτυχαν στήριξης από άλλα σχέδια. Τα δύο προαναφερθέντα μέτρα ενεργοποιήθηκαν υπό την ευθύνη των Πολιτιστικών Υπηρεσιών. Σε κάθε περίπτωση, άνθρωποι από τον χώρο του πολιτισμού συνέχισαν να εκφράζουν τις ανησυχίες τους με ανακοινώσεις, τοποθετήσεις στα Μ.Μ.Ε. και συμβολικές κινητοποιήσεις. Οργανωμένοι φορείς του πολιτιστικού ιστού εκδήλωναν έντονα τους προβληματισμούς τους ως προς την ανάγκη στήριξης των εργαζομένων στον χώρο, καθώς η ανεργία στον κλάδο των ηθοποιών υπολογίστηκε γύρω στο 60-70%. Τον Φεβρουάριο του 2021 η κυβέρνηση επανήλθε με αύξηση του επιδόματος προς τους καλλιτέχνες. Πιο συγκεκριμένα, η απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου στις 18 Δεκεμβρίου 2020 προνοούσε €900, ποσό το οποίο αυξήθηκε σε €1.500. Οι καλλιτέχνες που θα λάμβαναν το συγκεκριμένο επίδομα υπολογίστηκαν γύρω στους χίλιους πεντακόσιους με χίλιους εφτακόσιους. Την ίδια στιγμή, αποφασίστηκε και η στήριξη των μη κερδοσκοπικών πολιτιστικών φορέων για λειτουργικά έξοδα. Στις 25 Φεβρουαρίου 2021 άρχισε η διαδικασία καταβολής του έκτακτου επιδόματος.

Επιπροσθέτως, οι εξαγγελίες μέτρων εξακολούθησαν, καθότι τα περιοριστικά μέτρα συνέχισαν να επηρεάζουν έντονα τον τομέα του πολιτισμού, αφού κατά το υπό αναφορά χρονικό διάστημα στο νησί εξελισσόταν ήδη το δεύτερο κύμα της πανδημίας. Τον Μάρτιο του 2021 το αρμόδιο υπουργείο σε συνεργασία με τις Πολιτιστικές Υπηρεσίες ανακοίνωσαν το Μέτρο Στήριξης Πολιτιστικών Φορέων για Κάλυψη Λειτουργικών Δαπανών του Έτους 2021, με δικαιούχους τους πολιτιστικούς φορείς που έχουν την έδρα τους στην Κυπριακή Δημοκρατία, με στόχο να καλυφθούν δαπάνες όπως το ενοίκιο ή οφειλόμενες δόσεις που αφορούν ιδιόκτητα οικήματα και υπηρεσίες κοινής ωφέλειας για το έτος 2021.

Ο πολιτισμός και η παιδεία είναι βασικές παράμετροι για τη σωστή ανάπτυξη κάθε κοινωνίας, γι' αυτό και κρίνεται αναγκαία η κατοχύρωση της συμμετοχής των φορέων του πολιτισμού στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και η αντιμετώπισή τους ως ισότιμους εταίρους στον πολιτισμό. Η κρίση της πανδημίας έφερε στην επιφάνεια το γεγονός ότι η επίσπευση της κατάθεσης νομοσχεδίου για την επαγγελματική κατοχύρωση του καλλιτέχνη είναι άκρως απαραίτητη. Εν κατακλείδι, αξίζει να αναφερθεί πως τον Μάρτιο του 2021 το Υπουργικό Συμβούλιο ενέκρινε νομοσχέδιο για τη δημιουργία Υφυπουργείου Πολιτισμού, γεγονός το οποίο θέτει τις βάσεις για μια ξεχωριστή πολιτική δομή για τον πολιτισμό.

Αθλητισμός

Στα πλαίσια της διαχείρισης της πανδημίας του κορωνοϊού η Κύπρος, όπως και οι υπόλοιπες χώρες, έχει λάβει ορισμένα μέτρα στήριξης, ώστε να μπορέσει η οικονομία να ανακάμψει και μέσω της οικονομικής ανάκαμψης να επωφεληθεί και η ίδια η κοινωνία. Προτεραιότητα του κράτους ήταν να ενισχύσει τις επιχειρήσεις, καθώς αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της οικονομίας, ωστόσο την ίδια ώρα παραμέλησε τομείς της κοινωνίας που αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι για την ευημερία της κοινότητας. Τόσο ο πολιτισμός όσο και ο αθλητισμός έχουν πληγεί στο μέγιστο, με τους εργαζομένους των χώρων να υποφέρουν ένεκα των συνθηκών της πανδημίας.

Στις αρχές του 2021 το Υ.Π.Π.Α.Ν., έπειτα και από την έγκριση του νέου ετήσιου προϋπολογισμού, εξήγγειλε μέτρα στήριξης των εργαζομένων στον χώρο του αθλητισμού, τα οποία ανταποκρίνονταν στις ανάγκες των εργαζομένων, των σχετικών φορέων, καθώς και σχετικών οργανισμών. Πιο συγκεκριμένα, τα μέτρα αυτά αφορούσαν εργαζομένους οι οποίοι δεν καλύπτονταν από τα ευρύτερα σχέδια της κυβέρνησης προς ενίσχυση των εργαζομένων διαφορετικών χώρων εργασίας. Το ύψος του σχετικού επιδόματος βασίστηκε σε κριτήρια που εφάρμοσε το Υπουργείο Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και ο Κ.Ο.Α. το διαμοίρασε μέσω των σχετικών φορέων και οργανισμών.

Επιπρόσθετα, το αρμόδιο υπουργείο στα πλαίσια της επένδυσης στον τομέα του αθλητισμού συμπεριέλαβε στα μέτρα στήριξης και εργαζομένους που στεγάζονται σε μη κερδοσκοπικούς αθλητικούς

οργανισμούς οι οποίοι είναι εγγεγραμμένοι στο μητρώο του Κ.Ο.Α. Το εν λόγω σχέδιο αναλογούσε στον Ιανουάριο του 2021, καθότι υπήρξε σχετική χορηγία ύψους €600.000.

Την ίδια ώρα, έκτακτη οικονομική στήριξη ύψους €410.000 δόθηκε σε σωματεία και φορείς αθλημάτων. Ένα επιπρόσθετο μέτρο ήταν η απαλλαγή χρεώσεων από όσους φορείς χρησιμοποιούν εγκαταστάσεις του Κ.Ο.Α., όπως για παράδειγμα κολυμβητήρια, περιμετρικές αίθουσες και άλλες αθλητικές εγκαταστάσεις. Τέτοιες ενέργειες στόχο είχαν να ενισχυθούν ευρύτερα οι εμπλεκόμενοι φορείς του αθλητικού φάσματος. Σε συνέχεια αυτού, ο Κ.Ο.Α. αποφάσισε τη μηδενική χρέωση των εγκαταστάσεων αυτών από τον Μάρτιο μέχρι τον Αύγουστο του 2020 και τη μείωση των χρεώσεων κατά 50% από τον Σεπτέμβριο μέχρι το τέλος του χρόνου.

Το διοικητικό συμβούλιο του Κ.Ο.Α., συνεχίζοντας την προσπάθεια στήριξης του οργανισμού, ενίσχυσε οικονομικά τους αθλητές που εξασφάλισαν πρόκριση στους Ολυμπιακούς και στους Παραολυμπιακούς Αγώνες του 2021 στο Τόκιο, εξασφαλίζοντας το ποσό των €300.000, καθώς και αυτούς που ήταν αρκετά κοντά σε αυτές τις επιδόσεις.

Πέρα από την οικονομική ενίσχυση του Κ.Ο.Α. μέσω του κράτους, οι αθλητές έπρεπε να προσαρμοστούν σε μια νέα καθημερινότητα, αποτέλεσμα των νέων περιοριστικών μέτρων της κυβέρνησης με σκοπό την αναχαίτιση του ιού. Το πιο πρόσφατο διάταγμα βρίσκει τον κόσμο του αθλητισμού με περιορισμούς οι οποίοι συμπεριλαμβάνουν ακόμη και τη χρήση προστατευτικής μάσκας κατά τη διάρκεια της άσκησης. Η χρήση των αποδυτηρίων απαγορεύεται, υπάρχει περιορισμός στα άτομα που αθλούνται και το διάταγμα επιτρέπει στις ιδιωτικές σχολές την υπαίθρια άσκηση, επίσης με αριθμητικό περιορισμό.

Την ίδια ώρα, το αρμόδιο υπουργείο πρέπει να συνεχίσει τον διάλογο που άρχισε με τις ομοσπονδίες, έτσι ώστε μέσω των συζητήσεων να επιτευχθεί η καλύτερη δυνατή προστασία των αθλητών και των εργαζομένων του τομέα. Ο διάλογος αυτός οφείλει να ενισχυθεί και να εντατικοποιηθεί με τη συμπερίληψη αντιπροσώπων από όλους τους κλάδους, για να ακουστούν τα προβλήματα και οι προκλήσεις σε όλους τους τομείς του αθλητισμού.

Ο Κ.Ο.Α. καταβάλλει καθημερινά προσπάθεια, για να συμπαρασταθεί στους επαγγελματίες αθλητές και αθλήτριες, που εξαιτίας της

πανδημίας έχει αλλάξει ριζικά η επαγγελματική και η προσωπική τους ζωή. Σε αυτή την προσπάθεια ο Κ.Ο.Α. προβαίνει σε διαβήματα, παραστάσεις και ανακοινώσεις, για να προωθήσει τους αθλητές και τους αθλητικούς φορείς.

Ο αθλητισμός είναι ένα κομμάτι που συμβάλλει στην καλή ψυχική υγεία των πολιτών σε επίπεδο κοινωνίας και την ίδια ώρα αποτελεί το μοναδικό εισόδημα για κάποιους επαγγελματίες αθλητές. Η πανδημία έφερε στο φως την αναγκαιότητα στήριξης του Κ.Ο.Α., καθώς και των αθλητικών φορέων και οργανισμών, αλλά και των αθλητών της Κύπρου που εκπροσωπούν τη χώρα μας σε διάφορες διεθνείς διοργανώσεις, που τώρα δεν μπορούν παρά να περιμένουν καλύτερες μέρες.

Κορωνοϊός: Βουλή των Αντιπροσώπων και κοινοβουλευτικά κόμματα

Η πανδημία του κορωνοϊού έχει προκαλέσει τριγμούς σε όλους τους τομείς της ζωής μας. Όσον αφορά τον πολιτισμό, οι άνθρωποι που ασχολούνται με τις τέχνες, τον χορό, τη μουσική, το θέατρο, τον κινηματογράφο ήρθαν αντιμέτωποι με μια τεράστια κρίση στον κλάδο τους, που ανάλογή της δεν έχει υπάρξει τις τελευταίες δεκαετίες. Η κρίση αυτή επέφερε ανεργία, οικονομικά προβλήματα, αστάθεια και αβεβαιότητα για το μέλλον. Παράλληλα, έχει πληγεί λόγω του κορωνοϊού και ο τομέας του αθλητισμού, αφού έχουν κλείσει οι χώροι άθλησης και έχουν επηρεαστεί τα εθνικά πρωταθλήματα, επιφέροντας οικονομικές απώλειες εκατομμυρίων. Για τον λόγο αυτό στην Κύπρο ήταν απαραίτητο να στηριχθούν οι κλάδοι του πολιτισμού και του αθλητισμού από τη Βουλή των Αντιπροσώπων και τα κοινοβουλευτικά κόμματα.

Στην παρούσα εργασία γίνεται παρουσίαση του πώς χειρίστηκε η Βουλή των Αντιπροσώπων και κυρίως η Κοινοβουλευτική Επιτροπή Παιδείας και Πολιτισμού το θέμα όσον αφορά τους ανθρώπους του πολιτισμού και του αθλητισμού. Ακολουθεί εμπειριστατωμένη αναφορά στο πώς αντιμετώπισαν τα εν τη Βουλή κόμματα αυτό το θέμα από την άνοιξη του 2020 μέχρι και τον Μάρτιο του 2021.

Βουλή των Αντιπροσώπων

Η πανδημία του κορωνοϊού εμφανίστηκε και εξαπλώθηκε στην Κύπρο από τις 9 Μαρτίου 2020. Τέλη του ίδιου μήνα συνήλθε εκτάκτως η ολομέλεια της Βουλής των Αντιπροσώπων για το πρώτο πακέτο μέτρων στήριξης της οικονομίας και ανάκαμψης από την οικονομική κρίση λόγω του κορωνοϊού. Παρ' όλα αυτά, οι τομείς του πολιτισμού και του αθλητισμού παρέμειναν εκτός του πρώτου πακέτου στήριξης. Τελικά, τον Μάιο του 2020 λήφθηκαν μέτρα στήριξης των ανθρώπων τόσο του πολιτισμού όσο και του αθλητισμού.

Αν και τα πρώτα κρούσματα κορωνοϊού έκαναν την εμφάνισή τους στην Κύπρο τον Μάρτιο του 2020, η Κοινοβουλευτική Επιτροπή Παιδείας και Πολιτισμού εξέτασε αυτεπάγγελα μόλις στις 3 και στις 10 Φεβρουαρίου 2021 το εξής θέμα: «Τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν στον χώρο του αθλητισμού και του πολιτισμού εξαιτίας της πανδημίας COVID-19, οι επιπτώσεις και τρόποι αντιμετώπισής τους». Κατά τις δύο αυτές συνεδριάσεις κλήθηκαν

να τοποθετηθούν ο Υπουργός Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας κ. Πρόδρομος Προδρόμου, ο πρόεδρος της Ένωσης Ηθοποιών Κύπρου κ. Ανδρέας Τσέλεπος, ο γραμματέας της κλαδικής καλλιτεχνών θεάτρου της Συντεχνία Ημικρατικών Δημοτικών και Κοινοτικών Εργατοϋπαλλήλων Κύπρου της Παγκύπριας Εργατικής Ομοσπονδίας (Σ.Η.ΔΗ.Κ.Ε.Κ.-Π.Ε.Ο.) κ. Προκόπη Αγαθοκλέους, ο πρόεδρος του Παγκύπριου Συνδέσμου Πτυχιούχων Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού (ΠΑ.ΣΥ.Π.Ε.Φ.Α.Α.) κ. Αντώνης Αλεξόπουλος και ο πρόεδρος της Κυπριακής Ιστιοπλοϊκής Ομοσπονδίας κ. Γιάννος Φωτίου. Οι φορείς του πολιτισμού και του αθλητισμού που παρευρέθηκαν ενώπιον της επιτροπής ανέφεραν ότι κανένας δε θέλει να κάθεται και να λαμβάνει επιδόματα, αλλά επιθυμία τους είναι να μπορέσουν να δουλέψουν, να επαναδραστηριοποιηθούν και να νιώσουν παραγωγικοί.

Τα εν τη Βουλή κόμματα

Δημοκρατικός Συναγερμός (ΔΗ.ΣΥ.)

Ο εκπρόσωπος τύπου του ΔΗ.ΣΥ. και βουλευτής επαρχίας Λευκωσίας κ. Δημήτρης Δημητρίου προέβη σε δηλώσεις επί του θέματος στις 6 Μαΐου 2020, μετά την εξαγγελία από την κυβέρνηση των μέτρων στήριξης των φορέων της πολιτιστικής δημιουργίας. Συγκεκριμένα, ο κ. Δημητρίου ανέφερε πως ο πολιτισμός συγκαταλέγεται στις προτεραιότητες του ΔΗ.ΣΥ. ως βασική προϋπόθεση ανάπτυξης της κυπριακής κοινωνίας. Συνέχισε λέγοντας πως τα μέτρα στήριξης για τους ανθρώπους του πολιτισμού, τους ανθρώπους που προσθέτουν στη δημιουργικότητα και στην πνευματική ανάπτυξη της Κύπρου, είναι μια σωστή και αναγκαία πράξη.

Παράλληλα, ο πρόεδρος του ΔΗ.ΣΥ. κ. Αβέρωφ Νεοφύτου πραγματοποίησε στις 2 Φεβρουαρίου 2021 τηλεδιάσκεψη με την Ένωση Ηθοποιών Κύπρου. Κατά την τηλεδιάσκεψη ο κ. Νεοφύτου είχε την ευκαιρία να ενημερωθεί για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ηθοποιοί λόγω της πανδημίας και των περιοριστικών μέτρων. Σύμφωνα με την ανακοίνωση που εξέδωσε ο ΔΗ.ΣΥ. μετά το πέρας της τηλεδιάσκεψης, ο κ. Νεοφύτου τόνισε ότι το κράτος πρέπει να ενισχύσει τη στήριξή του προς όλους ανεξαιρέτα τους καλλιτέχνες, καλύπτοντας και τα λειτουργικά έξοδα όλων των

πολιτιστικών φορέων. Συνέχισε λέγοντας πως, αν η επιδημιολογική εικόνα της Κύπρου είναι θετική, πρέπει να εξεταστεί άμεσα από το Υπουργικό Συμβούλιο το άνοιγμα των θεάτρων. Τέλος, ανέφερε πως, για να διασφαλιστεί η επιβίωση των καλλιτεχνών, χρειάζεται να παραμείνουν για όσο καιρό χρειάζεται στα σχέδια της κυβέρνησης για οικονομική στήριξη.

Επιπρόσθετα, ο κ. Νεοφύτου πραγματοποίησε στις 2 Μαρτίου 2021 τηλεδιάσκεψη με επαγγελματίες και φορείς από τον χώρο των τεχνών και του πολιτισμού γενικότερα, καθώς και του αθλητισμού, με θέμα συζήτησης τα ζητήματα τα οποία αντιμετωπίζουν οι εν λόγω φορείς λόγω της πανδημίας και των περιοριστικών μέτρων. Ο πρόεδρος του ΔΗ.ΣΥ. κατά τη συζήτηση διαβεβαίωσε τους συμμετέχοντες ότι θα συνεχίσει να είναι σε επαφή μαζί τους τόσο για τα θέματα που προκύπτουν λόγω των έκτακτων συνθηκών όσο και για την υποστήριξη και την προώθηση του πολιτισμού γενικότερα.

Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζόμενου Πλαού (Α.Κ.Ε.Π.)

Στις 17 Μαρτίου και στις 8 Απριλίου 2020, μετά από διαβούλευση με ανθρώπους του πολιτισμού, το Α.Κ.Ε.Π. διαμόρφωσε σειρά προτάσεων για τη στήριξη των εργαζομένων στον χώρο του πολιτισμού οι οποίοι επηρεάζονται από την πανδημία του κορωνοϊού. Συγκεκριμένα, ο γενικός γραμματέας της Κεντρικής Επιτροπής του Α.Κ.Ε.Π. κ. Άντρος Κυπριανού ζήτησε να εξαγγελθεί ειδικό πακέτο μέτρων για ουσιαστική οικονομική στήριξη της πολιτιστικής δημιουργίας στην Κύπρο και να κατοχυρωθεί θεσμικά η συμμετοχή των φορέων του πολιτισμού στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που τους αφορούν. Προτάθηκε επίσης η επίσπευση της κατάθεσης νομοσχεδίου για την επαγγελματική κατοχύρωση του καλλιτέχνη, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες εργασίας του.

Επιπρόσθετα, ο κ. Κυπριανού πρότεινε όπως οι Πολιτιστικές Υπηρεσίες του Υ.Π.Π.Α.Ν. οργανώσουν τη διαδικασία καταγραφής όλων των περιπτώσεων που επηρεάστηκαν από την ακύρωση πολιτιστικών δράσεων και προβούν σε ανάλογες αποζημιώσεις. Ταυτόχρονα, έγινε εισήγηση όπως ο εγκεκριμένος προϋπολογισμός του κράτους για το 2020 για τις πολιτιστικές δράσεις υλοποιηθεί πλήρως μέχρι το τέλος του έτους. Έγινε πρόταση όπως οι

Πολιτιστικές Υπηρεσίες καταβάλουν στους δημιουργούς τη χορηγία που θα λάμβαναν, ανεξάρτητα από την καθυστέρηση στην υλοποίηση της δράσης ή και την ακύρωσή της λόγω των μέτρων που λήφθηκαν από την κυβέρνηση λόγω της πανδημίας.

Επιπλέον, ζητήθηκε όπως όλοι οι δημόσιοι φορείς παραγωγής και προώθησης πολιτιστικών δράσεων στηρίξουν με κάθε τρόπο την κυπριακή πολιτιστική δημιουργία, με έμφαση και προτεραιότητα στους Κυπρίους δημιουργούς. Για να γίνει αυτό, το κράτος καλείται να ενθαρρύνει, αλλά και να διαθέσει αυξημένα κονδύλια στους φορείς αυτούς, έτσι ώστε να στηριχθεί πιο αποτελεσματικά η πολιτιστική δημιουργία. Ένας τρόπος είναι η επιχορήγηση δράσεων ψηφιακού πολιτισμού, με σκοπό να ενθαρρυνθούν οι Κύπριοι δημιουργοί στη χρήση τεχνολογίας και δημιουργίας ψηφιακού πολιτιστικού έργου.

Προτάθηκε ακόμη όπως τα θέατρα, οι μουσικές σκηνές, οι στέγες χορού, η κρατική και οι δημοτικές πινακοθήκες, οι εκθεσιακοί χώροι ζωγραφικής, οι στέγες γραμμάτων και τεχνών εξετάσουν δυνατότητες διάθεσης των χώρων τους είτε δωρεάν είτε με όσο το δυνατόν χαμηλότερο κόστος για πραγματοποίηση εκδηλώσεων. Εκεί όπου οι πολιτιστικοί χώροι δεν ανήκουν στο δημόσιο, τόσο το Υ.Π.Π.Α.Ν. όσο και οι δημοτικές αρχές θα μπορούσαν να επιχορηγήσουν κονδύλια για τη χρήση τους.

Αναφορικά με τον Θ.Ο.Κ., το Α.Κ.Ε.Λ. πρότεινε όπως τα θεατρικά έργα του πρώτου εξαμήνου παραμείνουν στο θεατρικό σανίδι μέχρι το τέλος του 2020. Επιπλέον, έγινε σύσταση να δοθεί η δεύτερη δόση από το κρατικό κονδύλι του προγράμματος ΘΥΜΕΛΗ, που εγκρίθηκε από τον Θ.Ο.Κ., σε όλα τα θέατρα τα οποία είχαν προγραμματισμένη πρεμιέρα, ώστε να μπορέσουν να καταβληθούν οι αμοιβές όλων των συντελεστών των παραστάσεων αυτών. Επίσης, θα ήταν καλό να υπολογιστούν και καλυφθούν με επιπλέον κρατικά κονδύλια οι αμοιβές και οι μισθοί των εργαζομένων όλων των θεατρικών σχημάτων για τις παραστάσεις που ακυρώθηκαν ή αναβλήθηκαν. Σχετικά με αυτό, έγινε εισήγηση να καλύψει η κυβέρνηση, πέρα από τις απώλειες σε μισθούς εργαζομένων, και απώλειες εσόδων από τις εταιρείες παραγωγής.

Έγινε εισήγηση το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου (Ρ.Ι.Κ.) να προβάλλει στο τηλεοπτικό κοινό έργα Κυπρίων δημιουργών τα οποία έχουν ήδη προβληθεί στο παρελθόν και αφορούν το θέατρο, τον κινηματογράφο, το ντοκιμαντέρ, τον χορό, τις εικαστικές και

άλλες μορφές τέχνης. Με τον τρόπο αυτό θα καταβληθούν τα σχετικά δικαιώματα στους δημιουργούς, βοηθώντας τους σε αυτές τις δύσκολες στιγμές. Το Α.Κ.Ε.Λ. ζήτησε να υπολογιστούν και να καλυφθούν αμοιβές σε απασχολούμενους σε μουσικές σκηνές και άλλους χώρους ψυχαγωγίας, αλλά και να διευκολυνθούν οι ιδιοκτήτες πολιτιστικών χώρων και γραφεία διοργάνωσης εκδηλώσεων αναφορικά με τις υποχρεώσεις τους στις Κοινωνικές Ασφαλίσεις, τον φόρο προστιθέμενης αξίας (Φ.Π.Α.) και άλλες υποχρεώσεις έναντι του κράτους.

Ζητήθηκε η επαναφορά του τιμητικού επιδόματος των καλλιτεχνών και να καταγραφούν όλοι οι δημιουργοί που δύναται να είναι δικαιούχοι, ώστε να επιτευχθεί η στήριξή τους. Αναφορικά με τη συγγραφική δραστηριότητα, το Α.Κ.Ε.Λ. εισηγήθηκε όπως το Υ.Π.Π.Α.Ν. στηρίξει τους λογοτέχνες, αγοράζοντας κυπριακά βιβλία για τις βιβλιοθήκες. Επίσης, έγινε η σκέψη όπως κατά την περίοδο της πανδημίας οι Πολιτιστικές Υπηρεσίες διαθέσουν ψηφιακά βιβλία παιδικής και νεανικής κυπριακής λογοτεχνίας για χρήση από όλους τους μαθητές των σχολείων. Ακόμα, προτάθηκε η δημιουργία πλατφόρμας ψηφιακών έργων κυπριακής λογοτεχνίας, τα οποία θα είναι διαθέσιμα προς τους διαδικτυακούς αναγνώστες. Επιπρόσθετα, ζητήθηκε να στηριχθούν οικονομικά οι εικαστικοί δημιουργοί. Στο πλαίσιο αυτό θεωρήθηκε απαραίτητη η εφαρμογή της νομοθεσίας αναφορικά με τον εμπλουτισμό των δημόσιων κτιρίων με έργα τέχνης, ίσο προς το 1% του συνολικού κόστους ανέγερσης των δημόσιων κτιρίων. Επιπλέον, το Α.Κ.Ε.Λ., με αφορμή τη συζήτηση για την έγκριση ειδικού πακέτου μέτρων στο Συμβούλιο Υπουργών Πολιτισμού της Ε.Ε., ζήτησε όπως η κυβέρνηση αιτηθεί η Κύπρος να συμπεριληφθεί στα κράτη της Ε.Ε. που θα λάβουν οικονομική βοήθεια και ενίσχυση από το χρηματοδοτικό πρόγραμμα για τον πολιτισμό την περίοδο 2021-2027.

Στις 5 Μαΐου 2020 πραγματοποιήθηκε τηλεδιάσκεψη του Α.Κ.Ε.Λ. με τον Υπουργό Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας κ. Πρόδρομο Προδρόμου, με θέμα συζήτησης τα οξυμένα προβλήματα στον χώρο του πολιτισμού. Στην τηλεδιάσκεψη εκ μέρους του Α.Κ.Ε.Λ. συμμετείχαν ο κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος του κόμματος κ. Γιώργος Λουκαΐδης, ο βουλευτής και μέλος της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Παιδείας και Πολιτισμού κ. Αντρέας Καυκαλιάς και ο βουλευτής κ. Κώστας Κώστα, επικεφαλής του Πολιτιστικού Γραφείου του Α.Κ.Ε.Λ. Στην τηλεδιάσκεψη το Α.Κ.Ε.Λ.

επισήμανε την παροχή έκτακτου ειδικού επιδόματος σε όλους τους απασχολούμενους στην πολιτιστική δημιουργία και παραγωγή. Το επίδομα αυτό, όπως επισημάνθηκε, πρέπει να καλύπτει όλο το χρονικό διάστημα που μεσολάβησε από την αρχή της πανδημίας μέχρι την επιστροφή στην πολιτιστική δράση. Επιπλέον, προτάθηκε η κατάθεση στη Βουλή νομοσχεδίου για την επαγγελματική κατοχύρωση του καλλιτέχνη-δημιουργού και την επαναφορά του τιμητικού επιδόματος σε συνταξιούχους δημιουργούς. Συνάμα, το Α.Κ.Ε.Λ. τόνισε πως η κυβέρνηση πρέπει να ενθαρρύνει δημόσιους φορείς όπως ο Θ.Ο.Κ., το Ρ.Ι.Κ., η Συμφωνική Ορχήστρα Κύπρου, η τοπική αυτοδιοίκηση, αλλά και άλλους μεγάλους δημόσιους και ιδιωτικούς οργανισμούς, ώστε να στηρίξουν και αυτοί με τη σειρά τους την κυπριακή πολιτιστική δημιουργία.

Κατά την τηλεδιάσκεψη λέχθηκε πως το Υ.Π.Π.Α.Ν., σε συνεργασία με το Υπουργείο Υγείας, πρέπει να εξαγγείλει κανονισμούς ασφάλειας και υγείας που να αφορούν την εργασία στους χώρους όπου δραστηριοποιούνται οι απασχολούμενοι στην πολιτιστική δημιουργία. Επιπρόσθετα, το Α.Κ.Ε.Λ. ζήτησε την απόδοση των πνευματικών και συγγενικών δικαιωμάτων των καλλιτεχνών και τη χρησιμοποίηση νέων προγραμμάτων, τα οποία θα παρουσιάζονταν στο διαδίκτυο. Προτάθηκε παράλληλα η αποτελεσματική στήριξη της συγγραφικής δραστηριότητας και της εικαστικής δημιουργίας. Ζητήθηκε η εκπόνηση ενός ολοκληρωμένου προγράμματος, το οποίο θα λαμβάνει υπόψη τα απαραίτητα μέτρα ασφάλειας και υγείας και θα επιτρέπει να ξεκινήσει σταδιακά η επιστροφή στην πολιτιστική δραστηριότητα, ιδιαίτερα στους υπαίθριους χώρους. Εισηγήθηκε ακόμη το Α.Κ.Ε.Λ. όπως η κυβέρνηση εξετάσει την υλοποίηση σειράς μέτρων, ανάμεσα στα οποία είναι η επιδότηση του εισιτηρίου, η απαλλαγή της υποχρέωσης καταβολής ενοικίου, φόρου θεάματος και Φ.Π.Α.

Στις 20 Μαΐου 2020 ο κ. Γιώργος Λουκαΐδης απέστειλε επιστολή στον Υπουργό Υγείας κ. Κωνσταντίνο Ιωάννου με θέμα το Πρωτόκολλο Υγειονομικής Προστασίας της Πολιτιστικής Δημιουργίας. Μέσω της επιστολής ο κ. Λουκαΐδης κάλεσε τον υπουργό όπως η κυβέρνηση εξαγγείλει σχετικό πρωτόκολλο, το οποίο θα επιτρέψει την επανεκκίνηση της πολιτιστικής δράσης.

Την ίδια μέρα, ο γενικός γραμματέας του Α.Κ.Ε.Λ. σε δήλωσή του εξήγγειλε τις εισηγήσεις του κόμματος, τις οποίες απέστειλαν

στην Ένωση Δήμων και στους επικεφαλής των τοπικών αρχών. Συγκεκριμένα, πρότειναν στις εκδηλώσεις να συμμετέχουν αποκλειστικά Κύπριοι καλλιτέχνες και οι δράσεις των εκδηλώσεων να αφορούν όλες τις μορφές τέχνης. Ακόμη, ζητήθηκε να χρησιμοποιηθούν για τις δράσεις υπαίθριοι χώροι, όπως ανοικτά θέατρα, πλατείες, αυλές σχολείων και χώροι στάθμευσης. Προτάθηκε να παραχωρηθούν δημοτικοί χώροι εκδηλώσεων με δωρεάν ενοίκιο, να υπάρξει απαλλαγή από τον φόρο θεάματος, να στηριχθούν φορείς οι οποίοι διαθέτουν χώρους πραγματοποίησης εκδηλώσεων, παρέχοντάς τους κίνητρα, για να βοηθήσουν στην πραγματοποίηση εκδηλώσεων από καλλιτέχνες. Επίσης, να προκηρυχθούν διάφοροι διαγωνισμοί με χρηματικά βραβεία για συγγραφή λογοτεχνικών έργων και μουσικών κομματιών, να διοργανωθούν εκθέσεις ζωγραφικής, γλυπτικής και βιβλίου, με στόχο την προώθηση του έργου των καλλιτεχνών και την αγορά λογοτεχνικών βιβλίων από τις δημοτικές βιβλιοθήκες, να προωθηθούν προγράμματα ψηφιοποίησης βασισμένα σε ευρωπαϊκά κονδύλια και να ενισχυθούν οικονομικά οι δήμοι και οι κοινότητες για θέματα πολιτιστικής δράσης, αξιοποιώντας ευρωπαϊκά κονδύλια για τον πολιτισμό.

Στις αρχές Ιουλίου του 2020 το Α.Κ.Ε.Λ. στάθηκε στο πλευρό των ανθρώπων του πολιτισμού, οι οποίοι προέβησαν σε κινητοποιήσεις εναντίον της κυβέρνησης, διεκδικώντας έστω και καθυστερημένα την καταβολή του επιδόματος στήριξης που πριν από πολύ καιρό η κυβέρνηση είχε εξαγγείλει. Στις 14 Ιουλίου 2020 το Α.Κ.Ε.Λ. σε ανακοίνωσή του κατήγγειλε την κυβέρνηση Αναστασιάδη, αναφέροντας πως, παρά το γεγονός ότι πέρασαν τέσσερις μήνες από τότε που υποσχέθηκε η κυβέρνηση την καταβολή του επιδόματος στους εργαζομένους στον χώρο του πολιτισμού, εντούτοις ένας μεγάλος αριθμός εργαζομένων δεν έλαβε το επίδομα. Ταυτόχρονα, στην εν λόγω ανακοίνωση το Α.Κ.Ε.Λ. επισήμανε πως τα κονδύλια που δίνονται για επανεκκίνηση στον χώρο του πολιτισμού είναι ανεπαρκή.

Κατά την περίοδο της ψήφισης του προϋπολογισμού τον Δεκέμβριο 2020 το Α.Κ.Ε.Λ. θεώρησε πως ο προϋπολογισμός του 2021 σε καμιά περίπτωση δεν έλαβε υπόψη τις νέες συνθήκες που δημιούργησε η πανδημία, αφού τα κονδύλια που αφορούσαν τον πολιτισμό βρίσκονταν στα ίδια επίπεδα με αυτά των προηγούμενων χρόνων. Θέλησε να δικαιολογήσει την άποψη αυτή φέρνοντας ως παράδειγμα το ότι η Ε.Ε., αντιλαμβανόμενη τη σημασία του

πολιτισμού, στο πλαίσιο του προγράμματος «Δημιουργική Ευρώπη» αύξησε κατά €600.000.000 τα κονδύλια για τον πολιτισμό. Ακόμη, το Α.Κ.Ε.Λ. κάλεσε την κυβέρνηση να προχωρήσει στην καταβολή του εφάπαξ επιδόματος στους απασχολούμενους στον χώρο του πολιτισμού μέσα στο 2020. Ταυτόχρονα, κατά την κατάθεση του νέου, αναθεωρημένου κρατικού προϋπολογισμού το Α.Κ.Ε.Λ. ζήτησε από την κυβέρνηση να αυξήσει σημαντικά τα κονδύλια των Πολιτιστικών Υπηρεσιών.

Επιπρόσθετα, το Α.Κ.Ε.Λ. στις αρχές του 2021 χαιρέτισε την πρωτοβουλία της Κίνησης Πολιτισμού να διοργανώσει διαδικτυακές συναυλίες, με στόχο τη στήριξη των απασχολούμενων στον χώρο του πολιτισμού, οι οποίοι έχουν πληγεί σημαντικά από τα μέτρα για την αντιμετώπιση της πανδημίας του COVID-19. Η πρωτοβουλία αυτή σκοπό είχε την ευαισθητοποίηση των πολιτών της κυπριακής κοινωνίας, με στόχο να σταθούν δίπλα στους καλλιτέχνες, κάνοντας εισφορά ενός συμβολικού ποσού, προκειμένου να παρακολουθήσουν τη διαδικτυακή συναυλία.

Στις 11 Ιανουαρίου 2021 πραγματοποιήθηκε συνάντηση του κ. Άντρου Κυπριανού με τον ηθοποιό κ. Κώστα Βήχα και τον κ. Ανδρέα Χρυσάνθου, πρόεδρο της Κίνησης Πολιτισμού, στο πλαίσιο των ενεργειών στις οποίες προβαίνει το Α.Κ.Ε.Λ. για στήριξη των απασχολούμενων στον χώρο του πολιτισμού. Στη συνάντηση ο κ. Κυπριανού εξέφρασε τη στήριξη του Α.Κ.Ε.Λ. στις πρωτοβουλίες που αναλαμβάνει ο κ. Κώστας Βήχας και η Κίτρινη Γραμμή Βοήθειας και Αλληλεγγύης, καθώς και η Κίνηση Πολιτισμού, για να βοηθήσουν καλλιτέχνες οι οποίοι αντιμετωπίζουν σοβαρά οικονομικά προβλήματα.

Αργότερα, συζητήθηκε η αναγκαιότητα συνέχισης της πολιτιστικής δραστηριότητας και της λήψης αποφάσεων από την κυβέρνηση που θα στοχεύουν σε νέες δράσεις για αποτελεσματική αξιοποίηση των απασχολούμενων στον χώρο του πολιτισμού. Το Α.Κ.Ε.Λ. εξήγγειλε την πρόθεση να καταθέσει εκ νέου πακέτο προτάσεων, οι οποίες θα απευθύνονται σε αρμοδίους οι οποίοι στηρίζουν ουσιαστικά την πολιτιστική δράση. Οι προτάσεις του Α.Κ.Ε.Λ. θα απευθύνονταν κυρίως στην κυβέρνηση, η οποία έχει την κύρια υποχρέωση και δυνατότητα να λάβει αποτελεσματικά μέτρα στήριξης. Ως ελάχιστη ενέργεια έμπρακτης στήριξης των πρωτοβουλιών του ηθοποιού κ. Κώστα Βήχα, της Κίτρινης Γραμμής Βοήθειας και Αλληλεγγύης και της Κίνησης Πολιτισμού, ο γενικός γραμματέας του Α.Κ.Ε.Λ. παρέδωσε χρηματική βοήθεια ύψους €2.000 σε κάθε οργανισμό.

Σχετικά με τη διεξαγωγή των ποδοσφαιρικών παιχνιδιών χωρίς φιλάθλους, το Α.Κ.Ε.Λ. πρότεινε στις 11 Μαρτίου 2020 όπως η κυβέρνηση αναλάβει πρωτοβουλία για διευθέτηση της προβολής των αγώνων σε ανοικτή ζώνη. Η μετάδοση παιχνιδιών σε ανοικτή ζώνη, σύμφωνα με το Α.Κ.Ε.Λ., δε θα επέτρεπε τη συγκέντρωση μεγάλου αριθμού ατόμων σε χώρους εστίασης και ψυχαγωγίας (πέραν των εβδομήντα πέντε ατόμων σε κλειστό χώρο) για παρακολούθηση των αγώνων.

Επιπρόσθετα, το Α.Κ.Ε.Λ. στις 19 Νοεμβρίου 2020 εξέδωσε ανακοίνωση αναφορικά με τα ερασιτεχνικά αθλητικά σωματεία. Στην εν λόγω ανακοίνωση το Α.Κ.Ε.Λ. τόνιζε πως τα έσοδα των ερασιτεχνικών αθλητικών σωματείων μειώθηκαν σημαντικά εξαιτίας της πανδημίας, καθώς τα έσοδά τους προέρχονταν κυρίως από εκδηλώσεις, εισφορές των μελών και φίλων και από τις αθλητικές τους δραστηριότητες. Λόγω της δύσκολης κατάστασης, το Α.Κ.Ε.Λ. πρότεινε όπως η κυβέρνηση προχωρήσει σε έκτακτη κρατική χορηγία προς τα ερασιτεχνικά αθλητικά σωματεία, οι ετήσιες χορηγίες από την Κ.Ο.Π. και το Υπουργείο Εσωτερικών σταλούν άμεσα και χωρίς χρονοτριβή στα σωματεία και το κράτος προμηθεύσει τα σωματεία με αντισηπτικά και μάσκες.

Την 1η Δεκεμβρίου 2020 το Αθλητικό Γραφείο της Κεντρικής Επιτροπής του Α.Κ.Ε.Λ. εξέδωσε ανακοίνωση, καταγγέλλοντας την απόφαση της κυβέρνησης να επαναρχίσει το πρωτάθλημα ποδοσφαίρου στη Β' και Γ' κατηγορία της Κ.Ο.Π., αλλά όχι στην επίλεκτη κατηγορία της Συνομοσπονδίας Τοπικών Ομοσπονδιών Κύπρου (Σ.Τ.Ο.Κ.) και στο αγροτικό ποδόσφαιρο. Η εν λόγω απόφαση, σύμφωνα με την ανακοίνωση, προκάλεσε την έντονη αντίδραση όσων ασχολούνται με το ερασιτεχνικό ποδόσφαιρο και το Α.Κ.Ε.Λ. κάλεσε την κυβέρνηση να επανεξετάσει την απόφασή της, με σκοπό να μην οδηγηθούν σε κλείσιμο τα δεκάδες ερασιτεχνικά σωματεία.

Ο κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος του Α.Κ.Ε.Λ. κ. Γιώργος Λουκαΐδης πραγματοποίησε συνάντηση με αντιπροσωπία του Παγκύπριου Συνδέσμου Ιδιοκτητών Γυμναστηρίων στις 9 Δεκεμβρίου 2020. Κατά τη συνάντηση οι εκπρόσωποι του συνδέσμου παρουσίασαν τα σοβαρά ζητήματα που προέκυψαν στον κλάδο τους λόγω του κλεισίματός τους στο πλαίσιο των μέτρων για αντιμετώπιση της πανδημίας του κορωνοϊού. Ο κ. Λουκαΐδης διαβεβαίωσε την αντιπροσωπία του συνδέσμου ότι το Α.Κ.Ε.Λ. θα συνεχίσει να

προωθεί προτάσεις προς το όφελος των πολιτών.

Στις 7 Ιανουαρίου 2021 πραγματοποιήθηκε από το Α.Κ.Ε.Λ. διαδικτυακή συζήτηση για τα προβλήματα του ερασιτεχνικού αθλητισμού κατά την περίοδο της πανδημίας. Συντονιστής της συζήτησης ήταν ο κ. Μιχάλης Κούβαρος, υπεύθυνος του Αθλητικού Γραφείου της Κεντρικής Επιτροπής του Α.Κ.Ε.Λ. Εισηγητές της συζήτησης ήταν ο κ. Ανδρέας Μιχαηλίδης, πρόεδρος του Κ.Ο.Α., ο κ. Γιώργος Χρυσοστόμου, πρόεδρος της Κ.Ο.Ε., ο κ. Μαρίνος Τιμοθέου, πρόεδρος της Σ.Τ.Ο.Κ., και ο κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος του Α.Κ.Ε.Λ. κ. Γιώργος Λουκαΐδης.

Μέσα από τη συζήτηση δόθηκε η ευκαιρία σε όσους ασχολούνται με τον ερασιτεχνικό αθλητισμό να αναδείξουν τις δυσκολίες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, αλλά και να καταθέσουν προτάσεις και εισηγήσεις για επίλυσή τους. Ο κ. Λουκαΐδης στην παρέμβασή του αναφέρθηκε στο σημαντικό κοινωνικό έργο που επιτελεί ο ερασιτεχνικός αθλητισμός. Τόνισε ότι η κυβέρνηση και ιδιαίτερα ο Κ.Ο.Α. πρέπει άμεσα να στηρίξουν οικονομικά τον ερασιτεχνικό αθλητισμό, δεδομένου ότι τα έσοδά των ερασιτεχνικών αθλητικών σωματείων μειώθηκαν δραστικά, ενώ οι υποχρεώσεις τους παρέμειναν αναλλοίωτες.

Οημοκρατικό Κόμμα (ΟΗ.ΚΟ.)

Όσον αφορά το ΔΗ.ΚΟ., στις 15 Μαΐου 2020 ο βουλευτής κ. Πανίκος Λεωνίδου με γραπτή δήλωσή του ανέφερε πως η κυβέρνηση δε φαίνεται να έχει προτεραιότητα τον πολιτισμό, με αποτέλεσμα οι καλλιτέχνες, αλλά και όσοι εργάζονται στον συγκεκριμένο χώρο γενικότερα να βρίσκονται σε οικονομικό αδιέξοδο. Ο κ. Λεωνίδου ανέφερε πως είναι υποχρέωση της κοινωνίας να ενισχύσει αυτούς τους ανθρώπους οικονομικά και να χρηματοδοτήσει τους φορείς του πολιτισμού και πως το ΔΗ.ΚΟ. προτείνει να επανέλθει η τιμητική σύνταξη στους καλλιτέχνες.

Επιπρόσθετα, ο πρόεδρος του ΔΗ.ΚΟ. κ. Νικόλας Παπαδόπουλος συναντήθηκε στις 3 Μαρτίου 2021 με τον ηθοποιό κ. Κώστα Βήχα, για να τον συγχαρεί για τη βράβευσή του από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με το Βραβείο του Ευρωπαίου Πολίτη για το έτος 2020 για την ανθρωπιστική του δράση. Μέσω της Κίτρινης Γραμμής, με εθελοντική δράση, παρέχεται βοήθεια σε απόρους, ανέργους,

αστέγους, αλλά και σε καλλιτέχνες που πλήγηκαν σοβαρά λόγω κορωνοϊού. Το ΔΗ.ΚΟ. έκανε εισφορά στην Κίτρινη Γραμμή και ο κ. Παπαδόπουλος παρακάλεσε τον κόσμο να κάνει το ίδιο.

Κίνημα Σοσιαλδημοκρατών ΕΔΕΚ (Κ.Σ. ΕΔΕΚ)

Στις 11 Μαρτίου 2020 το Κ.Σ. ΕΔΕΚ εισηγήθηκε να μεταδίδονται τα αθλητικά γεγονότα και κυρίως οι ποδοσφαιρικοί αγώνες σε ανοιχτή ζώνη, αντί κεκλεισμένων των θυρών, όπως είχε αποφασίσει η κυβέρνηση για την αντιμετώπιση της πανδημίας. Στις 15 Μαΐου 2020 το Κ.Σ. ΕΔΕΚ έκανε έκκληση στο Υ.Π.Π.Α.Ν., ώστε όλοι οι επαγγελματίες-φορείς στον χώρο του πολιτισμού να κάνουν δωρεάν εξέταση για τον κορωνοϊό.

Στις 11 Ιουνίου 2020 το Κ.Σ. ΕΔΕΚ με δήλωση του αντιπροέδρου του κ. Λευτέρη Ανδρέου υπογράμμισε τη στήριξη του στους ιδιοκτήτες μέσων θαλάσσιων αθλημάτων και ψυχαγωγίας, ενός επαγγελματικού κλάδου χωρίς κατοχύρωση κατά απόλυτο τρόπο, οι οποίοι για τον λόγο αυτό δεν έχουν στηριχθεί απευθείας από τα σχέδια της κυβέρνησης. Όπως ο ίδιος δήλωσε περαιτέρω, η κοινωνία οφείλει να τους συμπεριλάβει στα εν λόγω σχέδια, γι' αυτό και το Κ.Σ. ΕΔΕΚ πήρε πρωτοβουλία για προώθηση των δικαιωμάτων τους στα αρμόδια υπουργεία και τμήματα της δημόσιας υπηρεσίας.

Στις 13 Φεβρουαρίου 2021 το Γραφείο Τύπου του Κ.Σ. ΕΔΕΚ ανακοίνωσε πως με βάση τις έρευνες της Στατιστικής Υπηρεσίας το φαινόμενο της άνισης κατανομής εισοδημάτων επιδεινώθηκε λόγω της πανδημίας. Για τον λόγο αυτό το Κ.Σ. ΕΔΕΚ, πριν ψηφίσει τον αναθεωρημένο προϋπολογισμό, διεκδίκησε ενισχύσεις για τις κοινωνικά και οικονομικά ευάλωτες ομάδες, αλλά και το άνοιγμα των χώρων εστίασης και εξυπηρέτησης του κοινού, καθώς και των ωδείων, των σχολών χορού και των γυμναστηρίων με τη μέθοδο «ένας προς έναν».

Το Κ.Σ. ΕΔΕΚ στις 20 Φεβρουαρίου 2021 δήλωσε πως πρέπει να στηριχθεί τόσο ο πολιτισμός όσο και ο αθλητισμός μέσω του ανοίγματος της αγοράς βάσει νέων πρωτοκόλλων και αυστηρών μέτρων επιτήρησης. Πιο συγκεκριμένα, υποστήριξε ότι πρέπει να ανοίξουν φροντιστήρια, ωδεία, σχολές χορού, εκθεσιακοί χώροι, χώροι αναψυχής, αλλά και γυμναστήρια και τόνισε παράλληλα πως το άνοιγμα των χώρων εστίασης δεν πρέπει να αποκλείει τη

ζωντανή μουσική, καθώς έτσι θα παραμείνει στην ανεργία αριθμός συνανθρώπων μας.

Συμμαχία Ποιτών

Στις 11 Μαΐου 2020 η Συμμαχία Πολιτών ζήτησε όπως προβάλλονται όλοι οι ποδοσφαιρικοί αγώνες σε ανοιχτή ζώνη, κάτι το εφικτό, αν ληφθούν αυστηρά μέτρα από την κυβέρνηση. Με κάλεσμά της σε Κ.Ο.Π., Αρχή Ραδιοτηλεόρασης και τηλεοπτικές πλατφόρμες-κατόχους δικαιωμάτων ποδοσφαιρικών αγώνων η Συμμαχία Πολιτών ζήτησε όπως διευθετήσουν σωστά την προβολή των προγραμματισμένων αγώνων σε ανοιχτή ζώνη.

Την 21η Μαΐου 2020 η Συμμαχία Πολιτών έκανε πρόταση στον Υπουργό Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας όπως υιοθετηθούν πρωτόκολλα με τα οποία θα επαναλειτουργήσουν οι σχολές χορού, καθώς κάποιοι από τους χορευτές προετοιμάζονται για τις εξετάσεις πρόσβασης σε σχολές χορού του εξωτερικού, οπότε είναι αναγκαία η επιστροφή τους στις διδακτικές αίθουσες υπό την επίβλεψη των διδασκάλων τους.

Στις 3 Ιουλίου 2020 κ. ο Ντίνος Χριστοδουλίδης, αντιπρόεδρος της Συμμαχίας Πολιτών, με δήλωσή του ανέφερε πως δικαιολογημένα οι άνθρωποι του πολιτισμού προέβησαν σε διαμαρτυρία, καθώς ο αγώνας τους είναι δίκαιος, αφού η κυβέρνηση δεν τους στήριξε ως όφειλε και μάλιστα το ειδικό επίδομα δεν τους καταβλήθηκε εγκαίρως.

Στις 27 Ιουλίου 2020 η Συμμαχία Πολιτών απηύθυνε κάλεσμα για δημιουργία στην Κύπρο συνδικαλιστικής δομής για τους καλλιτέχνες, αφού πολλοί λόγω της πανδημίας αντιμετωπίζουν σοβαρό πρόβλημα επιβίωσης και αναγκάζονται να βασίζονται στην πενιχρή κρατική βοήθειά, για να ζήσουν. Με τη δημιουργία ομοσπονδίας οργανώσεων καλλιτεχνών όλοι οι τομείς της καλλιτεχνικής ζωής πρέπει να αποκτήσουν επαγγελματική οργάνωση, η οποία θα διεκδικεί δυναμικά τα δικαιώματά τους. Ηθοποιοί, μουσικοί και τραγουδιστές, αλλά και σκηνοθέτες, σκηνογράφοι, ενδυματολόγοι, σεναριογράφοι, ηχολήπτες, φωτιστές, χορευτές, χορογράφοι και άλλοι σχετικοί με τον καλλιτεχνικό χώρο εργαζόμενοι είναι αναγκαίο να οργανωθούν συνδικαλιστικά.

Στις 10 Νοεμβρίου 2020, με δήλωση του κ. Ντίνου Χριστοδουλίδη,

η Συμμαχία Πολιτών συνεχάρη τους καλλιτέχνες που βραβεύτηκαν με το Βραβείο Θεάτρου Θ.Ο.Κ. και παράλληλα ανέφερε πως δυστυχώς οι καλλιτέχνες στην Κύπρο επηρεάστηκαν βαριά λόγω της πανδημίας και των περιοριστικών μέτρων που έλαβε η κυβέρνηση.

Αλληλεγγύη

Στις 11 Μαρτίου 2020 το Γραφείο Τύπου της Αλληλεγγύης δήλωσε πως συχαίρει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας για την προσπάθειά του να μεταδίδονται οι ποδοσφαιρικοί αγώνες σε ανοιχτή ζώνη, αφού μια τέτοια απόφαση θα περιορίσει τη μετάδοση του κορωνοϊού.

Στις 13 Απριλίου 2020 η Αλληλεγγύη δήλωσε πως το κίνημα στηρίζει τους ανθρώπους του πνεύματος και της τέχνης, πολλοί εκ των οποίων λόγω της πανδημίας οδηγήθηκαν στην ανεργία, μιας και συνήθως δεν έχουν συλλογικές συμβάσεις ούτε πληρούν τα κριτήρια της κυβέρνησης για ειδικό επίδομα, επισημαίνοντας πως ο κλάδος θα αργήσει να επανέλθει στην προηγούμενη κανονικότητα όχι μόνο λόγω της πανδημίας, αλλά και λόγω της οικονομικής κρίσης, η οποία θα εμποδίζει για καιρό πολλούς πολίτες να παρευρεθούν σε εκδηλώσεις.

Στις 28 Μαΐου 2020 ο τότε αναπληρωτής πρόεδρος του κινήματος κ. Πόλυς Παλλήκαρος δήλωσε πως το επίδομα που δίνει η κυβέρνηση στους καλλιτέχνες είναι ανεπαρκές. Μάλιστα, βάσει των τυπικών κριτηρίων που έθεσε η κυβέρνηση, πολλοί καλλιτέχνες δε δικαιούνται ειδικό επίδομα. Παράλληλα, οι ανασφάλιστοι καλλιτέχνες δικαιούνται €900, μόλις €300 για κάθε μήνα, ποσό που δεν τους επιτρέπει να επιβιώσουν αξιοπρεπώς.

Στις 5 Ιουλίου 2020 το Γραφείο Τύπου της Αλληλεγγύης, μετά από μαζική προσέλευση καλλιτεχνών σε εκδήλωση διαμαρτυρίας που έγινε την ίδια μέρα έξω από το κτίριο του Υ.Π.Π.Α.Ν., δήλωσε πως είναι μεγάλη πληγή για τον πολιτισμό του τόπου η εγκατάλειψη των καλλιτεχνών και πως η Αλληλεγγύη θα σταθεί όπως πάντα στο πλευρό των καλλιτεχνών.

Στις 3 Φεβρουαρίου 2021 ο βουλευτής του κινήματος κ. Μιχάλης Γιωργάλλας δήλωσε πως πρέπει να βρεθούν οι κατάλληλοι τρόποι, για να στηριχθούν οι κλάδοι του πολιτισμού και του αθλητισμού, και για τον λόγο αυτό η Αλληλεγγύη μετά τη μελέτη των μέτρων του Υπουργικού Συμβουλίου θα παρουσιάσει προτάσεις για την

ασφαλή επαναδραστηριοποίηση των κλάδων του πολιτισμού και του αθλητισμού.

Κίνημα Οικολόγων-Συνεργασία Πολιτών

Ο τέως πρόεδρος του Κινήματος Οικολόγων-Συνεργασία Πολιτών κ. Γιώργος Περδίκης, από την αρχή της πανδημίας στην Κύπρο, απέστειλε επιστολή, ημερομηνίας 23 Μαρτίου 2020, στον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας, τον Υπουργό Παιδείας και τον Υπουργό Εσωτερικών αναφορικά με ομάδα ηθοποιών που επικοινωνήσαν με το κίνημα για τις επιπτώσεις της πανδημίας στην εργασία τους.

Το κίνημα σε ανακοίνωσή του στις 12 Απριλίου 2020 στήριξε τα αιτήματα των καλλιτεχνών και των ανθρώπων του πολιτισμού. Η αναβολή παραστάσεων, εκθέσεων και εκδηλώσεων οδήγησε στην ανεργία πολλά μέλη της καλλιτεχνικής κοινότητας, χωρίς δυστυχώς τη δυνατότητα ενός ελάχιστου εισοδήματος για την επιβίωσή τους. Ζήτησαν επιπλέον από την πολιτεία να εγκρίνει άμεσα ένα σχέδιο οικονομικής στήριξης των καλλιτεχνών και πρότειναν όπως ο Υπουργός Παιδείας οργανώσει μια τηλεδιάσκεψη/διαβούλευση με τους φορείς του πολιτισμού, για να συζητηθούν οι προτάσεις που κατέθεσε μία μεγάλη ομάδα καλλιτεχνών. Τέλος, κάλεσαν την Κοινοβουλευτική Επιτροπή Παιδείας και Πολιτισμού να συνεδριάσει μέσω τηλεδιάσκεψης, παρουσία του Υπουργού Παιδείας, για συζήτηση των μέτρων και των προτάσεων για άμεση στήριξη των ανθρώπων του πολιτισμού και των τεχνών.

Ταυτόχρονα, στις 3 Ιουνίου 2020 σε ανακοίνωση που το κίνημα εξέδωσε με αφορμή την αναστολή της λειτουργίας του Μουσείου Παραμυθίου ψέχθηκε η κυβέρνηση για το ότι οι άνθρωποι του πολιτισμού δε δέχτηκαν την απαραίτητη στήριξη. Η ίδια ανακοίνωση αναφέρει πως το Κίνημα Οικολόγων-Συνεργασία Πολιτών στηρίζει τα αιτήματα των καλλιτεχνών και των ανθρώπων του πολιτισμού και ζητά επέκταση του επιδόματος που εγκρίθηκε για το τρίμηνο από τον Μάρτιο μέχρι τον Μάιο του 2020 και για τον Ιούνιο, όπως έγινε με όλα τα άλλα επιδόματα λόγω κορωνοϊού. Τέλος, ζήτησαν όπως το Υ.Π.Π.Α.Ν. μελετήσει την επέκταση της στήριξης για όσο καιρό θα ισχύουν τα περιοριστικά διατάγματα.

Στις 17 Ιουνίου 2020 το Κίνημα Οικολόγων-Συνεργασία Πολιτών με ανακοίνωσή του διαμαρτυρήθηκε για το γεγονός ότι δεν

πραγματοποιήθηκαν τα εμβάσματα στους λογαριασμούς των δύο χιλιάδων ανθρώπων του πολιτισμού που είχαν αιτηθεί για το επίδομα. Το κίνημα αιτήθηκε εν ολίγοις την επέκταση, αλλά και την άμεση καταβολή του επιδόματος που εγκρίθηκε για το τρίμηνο Μάρτιος-Μάιος 2020.

Τον ίδιο μήνα, στις 27 Ιουνίου, η Κεντρική Επιτροπή του Κινήματος Οικολόγων-Συνεργασία Πολιτών δημιούργησε ειδική επιτροπή για τον πολιτισμό και τις πολιτιστικές εκδηλώσεις. Η απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής λήφθηκε σε μια περίοδο που η πανδημία δημιούργησε σοβαρά προβλήματα στον πολιτισμό και τους ανθρώπους του. Στην ανακοίνωση μεταξύ άλλων καταδικάζεται το γεγονός ότι δεν είχε καταβληθεί το ποσό των €900 που είχε εξαγγελθεί από τις αρχές του Μαΐου από την κυβέρνηση για τους ανθρώπους του πολιτισμού.

Ο τέως πρόεδρος του κινήματος κ. Περδίκης υπέβαλε στις 30 Σεπτεμβρίου 2020 κοινοβουλευτική ερώτηση σχετικά με τους καλλιτέχνες που απασχολούνται με την κυπριακή παράδοση (π.χ. ποιητές, μουσικούς παραδοσιακών μουσικών οργάνων), καθώς δεν έχουν βοηθηθεί με κανέναν τρόπο από τα μέτρα που λήφθηκαν για την αντιμετώπιση των οικονομικών επιπτώσεων από τον κορωνοϊό και συγκεκριμένα από τα διατάγματα για απαγόρευση οργάνωσης φεστιβάλ και πανηγυριών. Οι εν λόγω καλλιτέχνες ενημερώθηκαν από διάφορα κυβερνητικά τμήματα ότι δεν εντάσσονταν στους καλλιτέχνες και ως εκ τούτου δε δικαιούνταν κανένα βοήθημα. Ο Υπουργός Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας κ. Πρόδρομος Προδρόμου απάντησε στο ερώτημα λέγοντας πως το μέτρο που εξαγγέλθηκε για την ενίσχυση των καλλιτεχνών με €900 είχε ισχύ για όλους τους καλλιτέχνες, περιλαμβανομένων και αυτών του τομέα του παραδοσιακού πολιτισμού.

Στις 8 Οκτωβρίου 2020 πραγματοποιήθηκε συνάντηση της ηγεσίας του κόμματος με τον Υπουργό Οικονομικών κ. Κωνσταντίνο Πετρίδη, στην οποία δόθηκαν προτάσεις μεταξύ άλλων για την προώθηση μέτρων για τη στήριξη των καλλιτεχνών. Παράλληλα, στις 23 Δεκεμβρίου 2020 πραγματοποιήθηκε συνάντηση της ηγεσίας του κινήματος με τον πρόεδρο του ΔΗ.ΣΥ. κ. Αβέρωφ Νεοφύτου και στο πλαίσιο ανταλλαγής απόψεων και διαλόγου συζητήθηκαν και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο πολιτισμός και ο ευρύτερος καλλιτεχνικός τομέας λόγω της πανδημίας.

Στις 5 Ιανουαρίου 2020 εκδόθηκε σχετική ανακοίνωση από το κίνημα, με την οποία καλούσε την κυβέρνηση να στηρίξει τους εργαζομένους, τους καλλιτέχνες και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις που είχαν πληγεί από τα μέτρα που επιβλήθηκαν λόγω της υγειονομικής κρίσης.

Τέλος, το Κίνημα Οικολόγων-Συνεργασία Πολιτών πραγματοποίησε στις 25 Φεβρουαρίου 2021 διαδικτυακή συζήτηση με θέμα «Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο χώρος του πολιτισμού στην εποχή του κορωνοϊού». Η πρωτοβουλία αυτή στηρίχθηκε στο γεγονός ότι σε κάποιες περιπτώσεις τα μέτρα που λήφθηκαν περιόριζαν τα ανθρώπινα δικαιώματα και στοχοποιούσαν συγκεκριμένους τομείς του πολιτισμού και του ευρύτερου καλλιτεχνικού χώρου. Στη διαδικτυακή συζήτηση συμμετείχαν η ηθοποιός και καλλιτέχνης κ. Λέα Μαλένη, ο ηθοποιός και σκηνοθέτης κ. Φώτος Φωτιάδης, ο ηθοποιός κ. Νικόλας Αρκαδίου και η ηθοποιός κ. Μέλανη Στέλιου.

Αναφορικά με τον αθλητισμό, η ηγεσία του κόμματος πραγματοποίησε σειρά συναντήσεων και τηλεφωνικών ραντεβού με τον πρόεδρο του Παγκύπριου Συνδέσμου Γυμναστηρίων κ. Μιχάλη Σιεκκερή. Σε αυτές τις συζητήσεις έγινε αναφορά στα προβλήματα που προέκυψαν στον χώρο του αθλητισμού, αλλά και σε πιθανούς τρόπους βελτίωσης της κατάστασης.

Εθνικό Παϊκό Μέτωπο (Ε.Π.Α.Μ.)

Στις 8 Μαΐου 2020 το Ε.Π.Α.Μ. ανακοίνωσε πως η διακοπή του πρωταθλήματος ποδοσφαίρου θα προκαλέσει αλυσιδωτές συνέπειες στον εγχώριο αθλητισμό και πως, αφού η πανδημία περιορίζεται, το πρωτάθλημα πρέπει να επανέλθει.

Στις 16 Μαΐου 2020 το Ε.Π.Α.Μ. ανακοίνωσε πως η 15^η Μαΐου 2020 αποτελεί μαύρη μέρα για τον εγχώριο αθλητισμό, καθώς τα μέτρα που λήφθηκαν από την κυβέρνηση για τον χώρο του ποδοσφαίρου δεν είναι ορθά. Ενώ τα σχολεία άνοιξαν και τα καταστήματα επαναλειτούργησαν, το ποδόσφαιρο πλήττεται, ενώ θα μπορούσαν να είχαν ακολουθηθεί πρωτόκολλα παρόμοια με αυτά που ακολουθούνται από τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά πρωταθλήματα.

Στις 22 Οκτωβρίου 2020 το Γραφείο Τύπου του Ε.Π.Α.Μ. δήλωσε πως η κυβέρνηση καταδίκασε σε θάνατο την τέχνη, άφησε απροστάτευτο τον πολιτισμό και άφησε εκτεθειμένους τους εργαζομένους στον

τομέα αυτό. Δήλωσε παράλληλα πως είναι απαράδεκτο το γεγονός ότι η Συμβουλευτική Επιτροπή για τον Πολιτισμό απαριθμεί μόνο μια γυναίκα σε σύνολο δεκαέξι ατόμων.

Στις 11 Δεκεμβρίου 2020 το Γραφείο Τύπου του Ε.Π.Α.Μ. ανακοίνωσε πως ο πολιτισμός πρέπει να παύσει να είναι θύμα του κορωνοϊού, αφού δυστυχώς τα πρωτόκολλα και τα μέτρα της κυβέρνησης έπληξαν τον πολιτισμό και άφησαν καλλιτέχνες, συγγραφείς, επιχειρηματίες του χώρου, παραγωγούς και εκδότες χωρίς στήριξη.

Στις 26 Ιανουαρίου 2021 το Ε.Π.Α.Μ. δήλωσε πως η κυβέρνηση πρέπει να δώσει κίνητρα στον τομέα του αθλητισμού. Όπως τονίστηκε, δεν είναι δυνατό στο εξωτερικό οι αθλητές να πραγματοποιούν τις προπονήσεις τους, ενώ στην Κύπρο αθλητές-μέλη εθνικών ομάδων να μην προπονούνται κανονικά λίγους μήνες πριν από τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών, αλλά και των Παραολυμπιακών Αγώνων, που θα διεξαχθούν στο Τόκιο. Η κυβέρνηση οφείλει να αφήσει τους ανθρώπους αυτούς να κάνουν τις απαιτούμενες εξειδικευμένες προετοιμασίες.

Στις 4 Φεβρουαρίου 2021 ο εκπρόσωπος τύπου του Ε.Π.Α.Μ. κ. Γεάδης Γεάδης δήλωσε πως πρέπει να ανοίξουν τόσο οι χώροι άθλησης όσο και τα θέατρα, καθώς το κλείσιμό τους προκάλεσε δραματικές επιπτώσεις στους τομείς αυτούς, και επισήμανε ανάμεσα σε άλλα ότι επλήγη ο ερασιτεχνικός αθλητισμός.

Ανεξάρτητοι

Η επικεφαλής του κινήματος Ανεξάρτητοι κ. Άννα Θεολόγου πραγματοποίησε διαδικτυακή συζήτηση σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης στις 8 Μαΐου 2020 με συνομιλητές την ηθοποιό κ. Δέσποινα Μπεμπεδέλη, τον ζωγράφο κ. Κίκο Λανίτη και τον ερμηνευτή και συνθέτη κ. Γιώργο Καλογήρου. Κατά τη συζήτηση εκφράστηκε η ανάγκη να κληθούν από όλα τα φάσματα καλλιτέχνες με εισηγήσεις για το τι μπορεί να γίνει, για να ξεπεραστεί η κρίση. Συζήτησαν και την ανάγκη να αυξηθεί το κονδύλι για τον πολιτισμό. Θεώρησαν πως οι κυβερνώντες δεν ασχολήθηκαν με σοβαρότητα με τον σχεδιασμό του πώς θα μπορούσε να στηριχθεί ο πνευματικός πολιτισμός.

Την 1^η Δεκεμβρίου 2020 η κ. Θεολόγου συζήτησε διαδικτυακά τις συνέπειες των νέων περιοριστικών μέτρων που αφορούσαν

τις απογευματινές δραστηριότητες (γυμναστήρια, αθλητικά σωματεία, σχολές χορού). Στη συζήτηση συμμετείχαν ο κ. Δημήτρης Δεληχρήστος, εκπρόσωπος των αθλητικών σωματείων, η κ. Λίνα Κωνσταντινίδου, η οποία εκπροσωπούσε τις σχολές χορού, και ο κ. Χρίστος Κονδύλης, εκπρόσωπος του συνδέσμου ιδιοκτητών γυμναστηρίων.

Τέλος, η κ. Θεολόγου πραγματοποίησε άλλη μία διαδικτυακή συζήτηση, στις 19 Ιανουαρίου 2021, που αφορούσε την αναγκαιότητα στήριξης των ανθρώπων του πολιτισμού και είχε ως συνομιλητές τον κ. Γιώργο Γιωργαλλέτο, ο οποίος εκπροσωπούσε την ΠΑ.ΣΥΝ.Ε.Κ., την καλλιτεχνική παραγωγή κ. Άρτεμι Γεωργίου και τον κ. Βάσο Αργυρίδη, διευθυντή του Παττίχειου Θεάτρου Λεμεσού. Οι συνομιλητές ανέφεραν ότι το επίδομα το έλαβαν μόνο ορισμένοι καλλιτέχνες και πολλοί εξ αυτών εξαιρέθηκαν από το δικαίωμα λήψης επιδόματος. Σημείωσαν ότι η τέχνη και ο πολιτισμός θα έχουν να αντιμετωπίσουν τις επιπτώσεις της πανδημίας και μετά το τέλος της, καθώς τίποτα δε θα είναι το ίδιο. Αναφορά έγινε και στην πραγματοποίηση της ολόημερης διαδικτυακής συναυλίας «Κοίτα γύρω, ο πολιτισμός φωνάζει» για τη στήριξη των καλλιτεχνών στις 23 και στις 30 Ιανουαρίου 2021 με δωρεάν παρακολούθηση από το κοινό.

Συνεργασία Δημοκρατικών Δυνάμεων

Στις 30 Νοεμβρίου 2021 η παράταξη κατέθεσε στην Υπουργό Εργασίας τις θέσεις της, με σκοπό την ψήφιση του προϋπολογισμού του 2021. Εκεί αναφέρεται ότι οι καλλιτέχνες είναι απαραίτητο να στηρίζονται επαρκώς από την κυβέρνηση τους μήνες κατά τους οποίους λόγω της πανδημίας δεν εργάζονται καθόλου. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρεται ότι πρέπει να αποζημιώνονται με ειδικό πακέτο στήριξης από τις Κοινωνικές Ασφαλίσεις, έτσι ώστε να μπορούν να καλύπτουν τα έξοδα και τις ανάγκες τους. Το επίδομα καλλιτεχνών καταβλήθηκε μετά την ψήφιση του αναθεωρημένου προϋπολογισμού.

Παρόμοιες ενέργειες και σχετικές αναφορές έγιναν και για το θέμα του ευρύτερου αθλητισμού, στα πλαίσια των καθορισμένων συναντήσεων με τους Υπουργούς Οικονομικών (29 Οκτωβρίου 2020), Εσωτερικών (16 Νοεμβρίου 2020) και Εργασίας (30 Νοεμβρίου 2020), αλλά και των κατ' ιδίαν συναντήσεων και τηλεφωνικών παρεμβάσεων των τριών βουλευτών της παράταξης με τον πρόεδρο του Κ.Ο.Α., τον Υπουργό Παιδείας και τον Υπουργό Υγείας για τα σχετικά διατάγματα και τις αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου.

Εισηγήσεις για ενέργειες και μέτρα

Συνοψίζοντας, αξίζει να σημειωθεί το εξής απόφθεγμα του Αμερικανού ιστορικού και φιλόσοφου Γουίλ Ντυράν: «Ο πολιτισμός αρχίζει με την Τάξη, αναπτύσσεται με την Ελευθερία και καταστρέφεται με το Χάος». Αν παρομοιάσουμε λοιπόν την όλη αυτή κατάσταση της πανδημίας του COVID-19 με ένα «χάος», τότε μπορούμε να αντιληφθούμε πόσο εύκολα και επικίνδυνα μπορεί μια τέτοια πρωτοφανής συνθήκη να απειλήσει και να καταστρέψει τον πολιτισμό του σύγχρονου ανθρώπου. Είναι στο χέρι του ίδιου του ανθρώπου -και της πολιτείας- να προστατεύσει τις δομές και τα θεμέλια του πολιτισμού, που αποτελούν στην πραγματικότητα τις «δοκούς» και τα στηρίγματα της ίδιας της ύπαρξής του. Υπονόμευση του πολιτισμού σημαίνει υπονόμευση της ίδιας της ανθρώπινης ταυτότητας και υπόστασης.

Σαφώς, όταν προέχουν η προστασία και η ασφάλεια της δημόσιας υγείας, η οποία αναντίρρητα αποτελεί το ύψιστο αγαθό, όλα τα υπόλοιπα περνούν σε δεύτερη μοίρα. Ωστόσο, οφείλουμε να λαμβάνουμε υπόψιν ότι αναπόσπαστο μέρος της υγείας είναι και η ψυχική υγεία. Τα οφέλη και τα απότοκα της έκφρασης του πολιτισμού αποτελούν βάλσαμο της ψυχής, φάρμακο του πνεύματος και τροφή του νου. Ως εκ τούτου, δε νοείται ότι μπορούμε να προσπερνούμε και να ποδοπατούμε τον πολιτισμό, όπως και τον αθλητισμό, με το πρόσχημα ότι πρόκειται για πράγματα δευτερευούσης σημασίας και ελάσσονος αξίας. Τουναντίον, τώρα όσο ποτέ άλλοτε ο πολιτισμός προσφέρεται ως ένα μείζον εργαλείο για τη φροντίδα των «πληγών», την ενθάρρυνση του ανθρώπου, ώστε να προχωρεί με δύναμη, καθώς και για τη διατήρηση της ίδιας της ψυχής, με στόχο τη διεξοδό μας από κάθε είδους φυλακή, φυσική και πνευματική.

Δεν είναι λίγα τα παραδείγματα που αποδεικνύουν ότι ανέκαθεν ο άνθρωπος εν μέσω δύσκολων συνθηκών, όπως σε πολέμους για παράδειγμα, έβρισκε διεξοδο στην τέχνη και το πνεύμα, γεγονός που επιβεβαιώνει ότι το καταφύγιο που ονομάζεται «πολιτισμός» είχε πάντοτε τον τρόπο και τη δύναμη να γιατρεύει και να γαληνεύει καταστάσεις, διατηρώντας το πνεύμα υγιές και σθεναρό, την ίδια στιγμή που η σάρκα υπέφερε και εξασθενούσε. Απαριθμώντας τέτοια παραδείγματα χρονολογικά, σημειώνουμε ότι τα *Απομνημονεύματα* του στρατηγού και ήρωα της ελληνικής επανάστασης του 1821 Ιωάννη Μακρυγιάννη αποτέλεσαν στα χέρια μεταγενέστερων λογοτεχνών πρότυπο και βάση μελέτης των ιδιαίτερων γλωσσικών και υφολογικών στοιχείων τους, αποτελώντας ένα βασικό δείγμα

λαογραφικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Αργότερα, ο Φραντς Κάφκα, ένας εκ των κορυφαίων συγγραφέων παγκοσμίως, ξεκίνησε να συγγράφει τα περίφημα έργα του *Η Δίκη* και *Η σωφρονιστική αποικία* το 1914, χρονιά έναρξης του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου, ενώ στο ημερολόγιό του σημειώνει εν μέσω γενικής επιστράτευσης το εξής: «Θα συνεχίσω να γράφω, οπωσδήποτε, είναι η δική μου μάχη για αυτοσυντήρηση». Το *Ημερολόγιο της Άννας Φρανκ*, της έφηβης Εβραίας που κρυβόταν από τους Ναζί κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, αποτελεί θεμέλιο της παγκόσμιας λογοτεχνίας, του θεάτρου και του κινηματογράφου. Επίσης, ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί και ο δικός μας ήρωας Ευαγόρας Παλληκαρίδης, ο οποίος επέλεξε να αποτυπώσει τις τελευταίες του στιγμές στους ποιητικούς του στίχους, εξυμνώντας με αυτό τον τρόπο την Ελευθερία, την οποία υπηρέτησε με απaráμιλλο σθένος μέχρι τέλους.

Ως εκ τούτου, αντιλαμβανόμαστε ότι οι όποιες πολιτικές τις οποίες καλούνται να ακολουθήσουν οι κυβερνήσεις σήμερα για αντιμετώπιση της κρίσης που επέφερε η πανδημία δε νοείται να μην περιλαμβάνουν μέτρα στήριξης του πολιτισμού. Είναι εκ των ων ουκ άνευ το ότι η εξυγίανση της παρούσας κατάστασης, η στήριξη της κοινωνίας μας και η επανεκκίνηση της οικονομίας περιλαμβάνουν οπωσδήποτε και τον τομέα του πολιτισμού. Αυτό αφορά τόσο τη στήριξη των επαγγελματιών του κλάδου, οι οποίοι δικαιούνται όπως όλοι οι υπόλοιποι εργαζόμενοι να εξασφαλίσουν τα βιοποριστικά τους εφόδια, όσο και τη διατήρηση της σημασίας της τέχνης σε κάθε της μορφή ως αναπόσπαστου μέρους για τη συνέχεια και την εξέλιξη του παγκόσμιου ανθρώπινου πολιτισμού.

Η διαμόρφωση των χώρων τέχνης και αθλητισμού, όπως είναι τα θέατρα, ο κινηματογράφος, οι μουσικές σκηνές, οι συναυλιακοί χώροι, τα μουσεία, οι εικαστικές εκθέσεις και τα γήπεδα, με σκοπό να μπορούν να λειτουργούν βάσει της τήρησης βασικών υγειονομικών πρωτοκόλλων, αποτελεί ένα πρώτο βήμα για την επαναλειτουργία των συγκεκριμένων τομέων, όπως ακριβώς έγινε και για την επαναδραστηριοποίηση άλλων τομέων. Επίσης, είναι σημαντικό να ληφθεί υπόψιν ότι η εποχή μας έχει πολύ σημαντικές ψηφιακές υποδομές, οι οποίες θα μπορούσαν να στηρίξουν με εναλλακτικούς τρόπους τη συνέχιση των καλλιτεχνικών επαγγελμάτων. Οι κυβερνήσεις οφείλουν να στηρίξουν αυτές τις προσπάθειες και να προτείνουν εναλλακτικές λύσεις, προσφέροντας τα απαραίτητα μέσα και εργαλεία για την υλοποίησή τους. Το διαδίκτυο και τα

ψηφιακά μέσα αποτελούν μια πολύ σημαντική βάση, η οποία δύναται τη δεδομένη χρονική στιγμή να παρέχει στήριξη στον καλλιτεχνικό χώρο, επομένως είναι απαραίτητο και αναγκαίο να τύχει της ανάλογης προώθησης και ενίσχυσης, οικονομικής και άλλης.

Παραδείγματα ανά το παγκόσμιο έδειξαν ότι οι φορείς του καλλιτεχνικού χώρου εφηύραν τρόπους έκφρασης της τέχνης τους, προσαρμόζοντας τα προγράμματά τους στις ανάγκες και τα δεδομένα της εποχής. Θέατρα, ορχήστρες και νυχτερινοί χώροι διασκέδασης επιλέγουν να προσφέρουν διαδικτυακές εκδηλώσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι τα νυχτερινά κέντρα του Βερολίνου, τα οποία ενώνοντας τις δυνάμεις τους «εισέβαλαν» στα σπίτια του κοινού με το σύνθημα «United we Stream». Το εν λόγω παράδειγμα ακολούθησαν και διάφορες ορχήστρες ανά τον κόσμο, όπως και διάσημα φεστιβάλ, όπως το Φεστιβάλ Μπαχ, το οποίο διοργανώνεται κάθε χρόνο στην πόλη της Λειψίας. Ο διάσημος πιανίστας Ιγκόρ Λεβίτ πραγματοποίησε συναυλίες από το σαλόνι του σπιτιού του, ενώ ο Αλεξάντερ Ίσκιν επέτρεψε σε θεατές να παρακολουθήσουν τη δουλειά του αφήνοντας την κάμερα ανοιχτή για διάστημα πενήντα ημερών. Στη συνοικία του Prenzlauer Berg στο Βερολίνο πενήντα καλλιτέχνες της εικαστικής τέχνης αποφάσισαν να εκθέσουν τα έργα τους στο μπαλκόνι του σπιτιού τους, με τον κόσμο να περνά και να θαυμάζει τους πίνακες ζωγραφικής.

Κοντά σε αυτά έρχεται επίσης να συνδράμει σημαντικά και η τεχνολογία της εικονικής πραγματικότητας. Στην πόλη Άουγκσμπουργκ της Γερμανίας το Κρατικό Θέατρο προσέφερε σε θεατές τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν από το σπίτι τους παραγωγές με τη βοήθεια της τεχνολογίας VR (Virtual Reality), καθώς και ακουστικών εικονικής πραγματικότητας. Μάλιστα, το 2021 το εν λόγω θέατρο θα παρέχει τη δυνατότητα σε θεατές από άλλες πόλεις να ενοικιάσουν τον απαραίτητο εξοπλισμό, ώστε να είναι σε θέση να παρακολουθήσουν μελλοντικές παραστάσεις. Αυτή την τεχνολογία της εικονικής πραγματικότητας επέλεξαν να εφαρμόσουν και αρκετά μουσεία παγκοσμίως, ώστε να καταστήσουν εφικτές τις εικονικές επισκέψεις.

Φαίνεται λοιπόν ότι οι ίδιοι οι καλλιτέχνες εφευρίσκουν τρόπους και μηχανισμούς στήριξης του κλάδου τους. Επομένως, οι κυβερνήσεις οφείλουν από την πλευρά τους να συνδράμουν αυτές τις προσπάθειες μέσω σχεδίων στήριξης και ενίσχυσης των εν λόγω επαγγελματιών, στηρίζοντας κατ' αυτό τον τρόπο τον ιστό της

πολιτιστικής αγοράς, την ίδια την κοινωνία και τον άνθρωπο. Εν ολίγοις, η επαναδραστηριοποίηση του καλλιτεχνικού και αθλητικού χώρου, η εισοδηματική ενίσχυση των καλλιτεχνών, η χρηματοδοτική στήριξη πολιτιστικών και αθλητικών φορέων και η στήριξη των σχετικών δράσεων πρέπει οπωσδήποτε να αποτελέσουν βασικούς πυλώνες στο πλαίσιο των μέτρων και των πολιτικών για την έξοδο μας από την κρίση της πανδημίας.

Αποτελεί χρέος της πολιτείας να εξασφαλίσει τη βιωσιμότητα της τέχνης, του πολιτισμού και του αθλητισμού, την παραγωγή υψηλής ποιότητας έργου και τη διασφάλιση των θέσεων εργασίας των σχετικών κλάδων. Το στοίχημα και η πρόκληση σε αυτή τη δύσκολη και δυσχερή κατάσταση την οποία βιώνουμε είναι να παραμείνουμε υγιείς και αλώβητοι, ψυχή τε και σώματι. Όπως λοιπόν φροντίζουμε για την εν γένει επιβίωσή μας σε κάθε επίπεδο, οφείλουμε την ίδια στιγμή να προστατεύσουμε την ίδια μας την ταυτότητα, η οποία είναι συνώνυμη της τέχνης, της κουλτούρας και του πολιτισμού.

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ

Α.Κ.Ε.Λ.: Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζόμενου Λαού

ΔΗ.ΚΟ.: Δημοκρατικό Κόμμα

ΔΗ.ΣΥ.: Δημοκρατικός Συναγερμός

Ε.Ε.: Ευρωπαϊκή Ένωση

Η.Β.: Ηνωμένο Βασίλειο

Η.Π.Α.: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

Θ.Ο.Κ.: Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου

Κ.Ο.Α.: Κυπριακός Οργανισμός Αθλητισμού

Κ.Ο.Ε.: Κυπριακή Ολυμπιακή Επιτροπή

Κ.Ο.Π.: Κυπριακή Ομοσπονδία Ποδοσφαίρου

Κ.Σ. ΕΔΕΚ: Κίνημα Σοσιαλδημοκρατών ΕΔΕΚ

Μ.Μ.Ε.: μέσα μαζικής επικοινωνίας

ΠΑ.ΣΥΝ.Ε.Κ.: Παγκύπρια Συντεχνία Επαγγελματιών Καλλιτεχνών

Ρ.Ι.Κ.: Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου

Σ.Τ.Ο.Κ.: Συνομοσπονδία Τοπικών Ομοσπονδιών Κύπρου

Υ.Π.Π.Α.Ν.: Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας

Φ.Π.Α.: φόρος προστιθέμενης αξίας

A.C.E.: Arts Council England

Eurostat: Στατιστική Υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσσα βιβλιογραφία

Α. Μελέτες και άρθρα

[Ανυπόγραφο άρθρο], «Αθλητικός τουρισμός στην Κύπρο και COVID-19», *InBusinessNews* (26 Ιανουαρίου 2021): <https://bit.ly/3cBI638>

[Ανυπόγραφο άρθρο], «Αιτήσεις για έκτακτο επίδομα των πολιτιστικών φορέων», *Philenews* (9 Μαρτίου 2021): <https://bit.ly/3verVJM>

[Ανυπόγραφο άρθρο], «Αργυρό μετάλλιο στην αθλητική απασχόληση η Κύπρος», *EconomyToday* (28 Οκτωβρίου 2020): <https://bit.ly/3trpskK>

[Ανυπόγραφο άρθρο], «Έκτακτο επίδομα 900 ευρώ στους ανθρώπους του πολιτισμού», *Η Καθημερινή* (16 Δεκεμβρίου 2020): <https://bit.ly/3bxAHBq>

[Ανυπόγραφο άρθρο], «Και εγένετο Υφυπουργείο Πολιτισμού - Εγκρίθηκε η πρόταση Προδρόμου από το Υπουργικό», *Πολίτης News* (10 Μαρτίου 2021): <https://bit.ly/3veds76>

[Ανυπόγραφο άρθρο], «Μέτρα στήριξης για τον πολιτισμό ανακοίνωσε ο ΥΠΠΑΝ», *Philenews* (22 Ιανουαρίου 2021): <https://bit.ly/3ryogLm>

[Ανυπόγραφο άρθρο], «Νέα μέτρα - Τι ισχύει για τον αθλητισμό», *Η Καθημερινή* (8 Ιανουαρίου 2021): <https://bit.ly/3lm22cZ>

[Ανυπόγραφο άρθρο], «Ο αθλητισμός και η νέα πραγματικότητα μετά τον κορωνοϊό», *Euronews* (12 Ιουνίου 2020): <https://bit.ly/3cBI638>

[Ανυπόγραφο άρθρο], «Σε απόγνωση οι καλλιτέχνες: Στο 70% η ανεργία στον κλάδο των ηθοποιών» *Εργατικό Βήμα* (26 Ιανουαρίου 2021): <https://bit.ly/3ekVB8K>

[Ανυπόγραφο άρθρο], «Τα 9 μέτρα στήριξης του Πολιτισμού», *Philenews* (4 Φεβρουαρίου 2021): <https://bit.ly/38qI2ku>

[Ανυπόγραφο άρθρο], «Τα προβλήματα αθλητισμού-πολιτισμού λόγω πανδημίας, συζήτησε η Επ. Παιδείας», *SigmaLive* (10 Φεβρουαρίου 2021): <https://bit.ly/3fFaSSi>

ΓΕΩΡΓΙΟΥ, Αγγελίνα - ΤΥΜΒΙΟΥ, Μαρίνα, «Εισαγωγή - Ιστορική Αναδρομή» σε Τύμβιου Μαρίνα και Αγαπίου Χριστιάνα, επ. Οι Επιπτώσεις του Κορωνοϊού στη Ζωή μας, Λευκωσία, Βουλή των Αντιπροσώπων, 2021.

ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, Ευγενία, «Αθλητισμός», (3 Δεκεμβρίου 2016): <https://bit.ly/30JzqRJ>

ΚΑΖΑΜΙΑΚΗΣ, Κ.Ν.Μ., «Άλλο Μοντέρνα και άλλο Σύγχρονη τέχνη», *Η Εφημερίδα των Συντακτών* (4 Νοεμβρίου 2020): <http://bit.ly/3bQQVWz>

ΚΑΖΑΜΙΑΚΗΣ, Κ.Ν.Μ., «Τι είναι τέχνη;», *Η Εφημερίδα των Συντακτών* (18 Νοεμβρίου 2020): <http://bit.ly/3ttUliz>

ΚΑΡΑΤΖΑΣ, Πέτρος, «Κύπρος: Στη Βουλή σήμερα τα νομοσχέδια για τα μέτρα στήριξης της οικογένειας», (29 Μαρτίου 2020): <https://bit.ly/3lEXOxn>

ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ, Κυριάκος, «Γυναικείο Ποδόσφαιρο: Εκθέτει την ΚΟΠ η Βουλή για σοβαρές διακρίσεις», *ANTENNA Κύπρου*, (13 Ιανουαρίου 2020): <https://bit.ly/3lhyT2N>

ΚΩΝΤΣΙΛΙΔΟΥ, Ιωάννα, *Η αντίληψη της έννοιας του πολιτισμού από την UNESCO. Η περίπτωση του Ομίλου UNESCO Σερρών* (Διπλωματική εργασία), Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Διοίκηση Πολιτισμικών Μονάδων, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα, Σεπτέμβριος 2018.

ΛΑΝΤΣΜΠΕΡΓΚ, Τόρστεν, «Πώς επιδρά η πανδημία στις τέχνες», *Ο Πολίτης (DeutscheWelle)* (Επιμέλεια: Χρύσα Βαχτσεβάνου), (4 Ιανουαρίου 2021): <http://bit.ly/2OVT4HI>

ΜΑΝΙΩΤΗΣ, Κωνσταντίνος, «Τι είναι αθλητισμός», *Athlon-AnAlternativeSite* (3 Δεκεμβρίου 2016): <https://bit.ly/3qRzVDL>

ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ, Γιώργος, «Ο κορωνοϊός βλάπτει σοβαρά τον σύγχρονο πολιτισμό», *Έθνος* (3 Ιουνίου 2020): <http://bit.ly/3cFvdE7>

ΣΥΚΚΑ, Γιώτα, «Ο κορωνοϊός «χτύπησε» και τον πολιτισμό», *Η Καθημερινή* (22 Φεβρουαρίου 2020): <http://bit.ly/3tsZzQK>

ΧΑΝΝΙΔΗΣ, Μάριος, «Πολιτισμός σημαίνει σεβασμός στη διαφορετικότητα», *E-shocknews* (1 Μαρτίου 2021): <http://bit.ly/3rVXVa0>

Χρηστικό Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας, Σύνταξη-Επιμέλεια: Χριστόφορος Γ. Χαραλαμπίδης, Ακαδημία Αθηνών, Αθήνα 2014.

Β. Εκθέσεις και ανακοινώσεις κρατικών υπηρεσιών, φορέων και της Ε.Ε.

«Ανάπτυξη πρότασης για θεσμοθέτηση πολιτικής ή κανονισμών για την ισότητα των φύλων στον αθλητισμό και ιδιαίτερα στα ομαδικά αθλήματα», Επιτροπή Αθλητισμού της Παράλληλης Βουλής για τον Πολιτισμό, (Οκτώβριος, 2020).

«Στήριξη του ευρωπαϊκού πολιτισμού εν μέσω της κρίσης του Covid-19», Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο-Επικαιρότητα, 7 Μαΐου 2020: <http://bit.ly/3eKVmUw>

«COVID-19: Οι ευρωβουλευτές ζητούν στοχευμένα μέτρα για τη στήριξη του πολιτισμού», Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο-Επικαιρότητα, 21η Σεπτεμβρίου 2020: <http://bit.ly/3rTshKq>

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Α. Μελέτες και άρθρα

SPOLAR, Christine, “How museums are staying alive during the COVID-19 crisis?” National Geographic, History and Culture, Coronavirus Coverage: <http://on.natgeo.com/3cxXSLc>

Β. Εκθέσεις και ανακοινώσεις κρατικών υπηρεσιών, διεθνών οργανισμών/φορέων και της Ε.Ε.

Culture Statistics - Culture Employment, Cultural Employment, Eurostat-Statistics Explained, 2019: <https://bit.ly/38tYD6G>

“COVID-19 hits culture sector even harder than expected, warns UNESCO“, UNESCO, 22 December 2020: <http://bit.ly/30P7Cva>

“Culture in crisis: Arts fighting to survive COVID-19 impact“, UN News, (22 December 2020): <http://bit.ly/2OTg8qd>

Coronavirus response, EU response to coronavirus in support of cultural and creative sectors, European Commission-Culture and Creativity: <http://bit.ly/3qSpBLF>

“COVID-19: Government and Sector reopening & operations guidance and tax changes“, A.C.E.: <http://bit.ly/3cEWQwP>

Nmdc Good Practice Guidelines for Reopening Museums, National Museum Directors' Council Website: <http://bit.ly/38Ha779>

“Parliaments in a time of pandemic“, Inter-Parliamentary Union: <https://bit.ly/2PmUISo>

Supporting Europe's cultural and creative sectors, European Commission-Creative Europe: <http://bit.ly/3rX82f0>

Ιστότοποι και ηλεκτρονικοί σύνδεσμοι

- Διαδικτυακός τόπος της Κυπριακής Δημοκρατίας - Πολιτισμός: <http://bit.ly/38NgiX8>
- Διαδικτυακός τόπος Project ΣΕΖΟΝ: Γυναίκες: <https://www.project-season.org>
- Διαδικτυακός τόπος του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών της Κυπριακής Δημοκρατίας: <https://www.pio.gov.cy>
- Διαδικτυακός τόπος της Ένωσης Κυπρίων Ηθοποιών Κύπρου: <http://www.actorsunion.com.cy/actorsunioncy>
- Διαδικτυακός τόπος του Θ.Ο.Κ.: <https://www.thoc.org.cy>
- Διαδικτυακός τόπος της ηλεκτρονικής έκδοσης της εφημερίδας «Ο Φιλελεύθερος»: <https://www.philenews.com>

- Διαδικτυακός τόπος της ΠΑ.ΣΥΝ.Ε.Κ. στο Facebook
- Διαδικτυακός τόπος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου: <http://bit.ly/3cwmLHa>
- Διαδικτυακός τόπος «Μορφές Τέχνης»: <https://www.socartes.gr/μορφές-τέχνης>
- Διαδικτυακός τόπος για το Σπίτι της Κύπρου - Μορφωτικό Γραφείο Κυπριακής Πρεσβείας: <https://bit.ly/3lfxty>
- Διαδικτυακός τόπος του Υ.Π.Α.Ν. της Κυπριακής Δημοκρατίας: <http://bit.ly/38JV618>
- Διαδικτυακός τόπος του Ινστιτούτου ερευνών GoetheInstitute: <http://bit.ly/30U29mB>
- Διαδικτυακός τόπος του ΔΗ.ΣΥ.: <https://www.disy.org.cy>
- Διαδικτυακός τόπος του Α.Κ.Ε.Λ.: <https://akel.org.cy>
- Διαδικτυακός τόπος του ΔΗ.ΚΟ.: <https://democraticparty.org.cy>
- Διαδικτυακός τόπος του Κ.Σ. ΕΔΕΚ: <https://www.edek.org.cy>
- Διαδικτυακός τόπος της Συμμαχίας Πολιτών: <https://www.symmachiapoliton.org>
- Διαδικτυακός τόπος της Αλληλεγγύης: <https://www.allileggi.com>
- Διαδικτυακός τόπος του Ε.ΛΑ.Μ.: <https://elamcy.com>
- Ηλεκτρονική εφημερίδα «Λεμεσός»: <http://www.elemesos.com/index.php/2018-12-20-09-57-23/item/56452-2021-02-03-16-10-30.html>
- Διαδικτυακός τόπος της Συνεργασίας Δημοκρατικών Δυνάμεων: <https://www.synergasia.com.cy>
- Parliaments in a time of pandemic: <https://www.ipu.org/parliaments-in-time-pandemic>
- Σελίδα Άννας Θεολόγου στο Facebook: <https://bit.ly/3fHZUvs>

ΚΥΠΡΟΣ ΑΙΤΕΡΝΑ

**ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ
ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ**

